

Riksrevisjonen

Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved statlige museer

Dokument nr. 3:10 (2007–2008)

23 257 -3 918 240 1 255 712 474 320 120 3 924 22 781

Denne publikasjonen finnes på Internett:
www.riksrevisjonen.no

Offentlige etater kan bestille publikasjonen fra
Departementenes servicesenter
Telefon: 20 24 20 00/1
Telefaks: 22 24 27 86
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
www.publikasjoner.dep.no

Andre kan bestille fra Akademika
Avdeling for offentlige publikasjoner
Postboks 8134 Dep, 0033 Oslo
Telefon: 800 80 960
E-post: offpubl@akademika.no

ISBN 978-82-8229-000-5

Foto: Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

**Riksrevisjonens undersøkelse av
bevaringen og sikringen av
samlingene ved statlige museer**

Dokument nr. 3:10 (2007–2008)

Til Stortinget

Riksrevisjonen legger med dette fram Dokument nr. 3:10 (2007–2008)
Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved statlige museer.

Riksrevisjonen, 10. juni 2008.

For riksrevisorkollegiet

Jørgen Kosmo
riksrevisor

Innhold

1	Innledning	7
2	Oppsummering av undersøkelsen	8
2.1	Bevarings- og sikringsforholdene ved museene	9
2.2	Styringen av arbeidet med bevaring og sikring av museenes samlinger	12
3	Riksrevisjonens bemerkninger	15
4	Departementenes svar	16
4.1	Kunnskapsdepartementet	16
4.2	Kultur- og kirke departementet	17
5	Riksrevisjonens uttalelse	18
	Vedlegg: Rapport	21

Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirke- departementet

Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved statlige museer

1 Innledning

Museene har en sentral oppgave i forvaltningen av vår kulturhistoriske og naturhistoriske arv. I henhold til Det internasjonale museumsrådets (ICOM) definisjon av "museum" har museene følgende oppgaver: De skal samle inn, bevare og sikre, forske i, formidle og stille ut materielle vitnemål om menneskene og deres omgivelser. For at samlingene skal kunne benyttes i forskning og formidling i et lengst mulig tidsperspektiv, må de forvaltes på en slik måte at de er best mulig beskyttet mot nedbrytende prosesser og plutselige ødeleggelse.

Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirke- departementet har ansvar for viktige statlige museer. Universitetenes ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger framgår i lov av 15. mai 1995 om universitetet og høyskoler, § 2 nr. 6. Universitetsmuseene har både kultur- og naturhistoriske samlinger, og er avdelinger/ enheter under universitetene som er lagt under Kunnskapsdepartementet. Universitetsmuseene er store og viktige museer, både i forhold til øvrige statlige museer og i det norske kulturlandskapet samlet sett.

I 2003 ble Nasjonalgalleriet innlemmet i stiftelsen Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design (Nasjonalmuseet). Før dette var Nasjonalgalleriet et forvaltningsorgan direkte underlagt Kultur- og kirke- departementet. Nasjonalgalleriets samlinger er fortsatt statens eiendom, og er en av de største og mest betydningsfulle samlingene av kunsthistoriske gjenstander i Norge. Kultur- og kirke- departementet har et overordnet ansvar for styringen av Nasjonalmuseet.

Overordnede mål og prinsipper for bevaring og sikring av museumssamlinger framgår av St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til Kunnskap og opplevelse*, som er framlagt av Kultur- og kirke- departementet. I meldingen framholdes det som en viktig oppgave for museene å ta vare på det kilde- og dokumentasjonstilfanget som tidligere tider har etterlatt seg. Meldingen påpeker behovet for permanente tiltak for å håndtere og bevare museenes samlinger i et lengst mulig tidsperspektiv. Det framgår også at oversikt, kontroll

og vedlikehold av museumssamlinger er et viktig fundament for all museumsdrift, og at dette blant annet stiller krav til registrering, gode oppbevaringsforhold og rutiner for forsvarlig håndtering av samlingene. Betydningen av bevaring og sikring gjentas i St.meld. nr. 48 (2002–2003), hvor kulturpolitikken fram til 2014 skisseres. I St.prp. nr. 1 (2006–2007) for Kunnskapsdepartementet slås det fast at universitetene skal sikre forsvarlig oppbevaring og sikring av museumssamlingene. I St.prp. nr. 1 (2007–2008) for Kultur- og kirke- departementet framgår det at Nasjonalmuseet skal være landets fremste institusjon for samling, bevaring, dokumentasjon, forskning og formidling av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design.

I 2002 gjennomførte Riksrevisjonen en undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer, Dokument nr. 3:9 (2002–2003) *Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer*. Formålet med undersøkelsen var å finne ut om bevaringen og sikringen av museenes samlinger var i samsvar med Stortingets forutsetninger og museumsfaglige normer, og om Stortingets forutsetninger, statlige regelverk og museumsfaglige normer ble fulgt i styringen av bevarings- og sikringsarbeidet. Undersøkelsen viste at samlingene ved de fem museene i mange tilfeller ble oppbevart under forhold som ga utilstrekkelig beskyttelse mot nedbrytende faktorer, og at de tiltakene som var truffet for å sikre samlingene mot risikoen for tyveri og plutselige ødeleggelse, til dels var utilstrekkelige. Undersøkelsen viste også at det fra overordnet myndighet i liten grad ble gitt føringer for bevaring og sikring av samlingene. Dette gjaldt spesielt for museene under Kunnskapsdepartementet. Undersøkelsen viste betydelige svakheter både i form av manglende styringssignaler fra Utdannings- og forskningsdepartementet, og i form av manglende føringer fra universitetsledelsen til universitetsmuseene.

Dokument nr. 3:9 (2002–2003) *Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer* ble oversendt Stortinget 16. september 2003. Kontroll- og konstitusjonskomiteen avga sin innstilling 18. desember 2003, jf. Innst. S. nr. 102 (2003–2004), og saken ble behandlet i Stortinget 15. januar 2004. Kontroll- og konstitusjonskomiteen framhevet at dersom museenes samlinger ikke blir bevart og sikret på en tilfredsstillende måte, kan viktige kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdier gå tapt. Komiteen understreket også at departementene har det overordnede ansvaret for å se til at samlingene bevares og sikres på en forsvarlig måte, og den forutsatte at det ville bli gjennomført styringsmessige forbedringer på alle nivåer i styringskjeden fra departement til museum.

Stortinget ble orientert om departementenes oppfølging av Dokument nr. 3:9 (2002–2003) i Dokument nr. 3:1 (2006–2007). Riksrevisjonen vurderte det som positivt at Kultur- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet hadde iverksatt tiltak for å bevare og sikre samlingene ved museene, men registrerte at det fremdeles var svakheter på området. Riksrevisjonen ønsket på dette grunnlag å gjennomføre en ny undersøkelse om bevaringen og sikringen av samlingene ved museene. Kontroll- og konstitusjonskomiteen sluttet seg til Riksrevisjonens vurderinger, jf. Innst. S. nr. 113 (2006–2007).

Målet med oppfølgingsundersøkelsen har vært å vurdere status for bevaring og sikring av samlingene til fire av de statlige museene som ble undersøkt i 2002. Det har også vært et mål å vurdere departementenes styring av de berørte universitetene og de enkelte museene. I tillegg er den interne styringen av museene blitt vurdert. Målene har vært belyst gjennom tre problemstillinger:

- 1 Er bevaringen og sikringen av museenes samlinger i samsvar med overordnede målsettinger og museumsfaglige normer?
- 2 Er Kultur- og kirkedepartementets og Kunnskapsdepartementets styring av museene med hensyn til bevaringen og sikringen av samlingene i samsvar med Stortingets forutsetninger og statlige regelverk?
- 3 Er den interne styringen av museene med hensyn til bevaringen og sikringen av sam-

lingene i samsvar med statlig regelverk og faglige normer?

Gjennom den nye undersøkelsen har Riksrevisjonen også sett på hvilke forbedringer som har skjedd i bevaringen og sikringen ved de fire museene siden Riksrevisjonens undersøkelse i 2002.

Undersøkelsen ble forelagt Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet 11. mars 2008. Rapporten fra undersøkelsen følger som trykt vedlegg. Kommentarer til Riksrevisjonens undersøkelse er mottatt i brev av henholdsvis 8. april 2008 fra Kultur- og kirkedepartementet og 9. april 2008 fra Kunnskapsdepartementet, og er innarbeidet i rapporten og i dette dokumentet.

2 Oppsummering av undersøkelsen

Undersøkelsens problemstillinger er belyst gjennom to ulike metodiske tilnærminger. Den ene består i en kartlegging av oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand i museenes utstillingslokaler og magasiner eller oppbevaringssteder. Den andre tilnærmingen er en styringsundersøkelse av departementenes overordnede styring samt museenes interne styring. Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) gjennomførte en undersøkelse av oppbevaringsforholdene høsten 2007. NIKU utførte en tilsvarende undersøkelse på oppdrag fra Riksrevisjonen våren 2002 i forbindelse med Dokument nr. 3:9 (2002–2003). Undersøkelsen i 2002 omfattet fem museer: Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo, Bergen Museum ved Universitetet i Bergen – alle underlagt Kunnskapsdepartementet – samt Nasjonalgalleriet og Arkeologisk museum i Stavanger – underlagt Kultur- og kirkedepartementet. Arkeologisk museum er utelatt i den oppfølgende undersøkelsen. Dette fordi bevarings- og sikringsforholdene ved museet ble vurdert som bedre enn ved de andre museene i 2002, og fordi Riksrevisjonen ikke gjorde noen styringsundersøkelse av museet i 2002. Den nye undersøkelsen er avgrenset til de museene og oppbevaringsenhetene der det ble identifisert kritikkverdige forhold i 2002. Utvalget i undersøkelsen omfatter en stor andel av samlingene som er vurdert som vesentlige, og gjenstander i samlingene vil kunne gå tapt dersom det ikke legges til rette for bedre oppbevaringsforhold.

For å kartlegge oppbevaringsforholdene og samlingenes tilstand er det brukt samme metode som i undersøkelsen i 2002. Kartleggingen er gjennomført ved inspeksjon av bygninger og oppbevaringslokaler og ved visuelle vurderinger av samlingene. Etter Riksrevisjonens forrige undersøkelse har Universitets- og høyskolerådets museumsutvalg (UHR) utviklet nye skjemaer for registrering av de vitenskapelige samlingene til universitetsmuseene og Arkeologisk museum i Stavanger.¹ Disse skjemaene er en videreutvikling av skjemaet som Norsk museumsutvikling (NMU) tidligere har laget, og som ble brukt ved NIKUs innsamling av informasjon ved Riksrevisjonens undersøkelse i 2002. Riksrevisjonen har valgt å bruke de opprinnelige skjemaene for å få en best mulig sammenligning med undersøkelsen i 2002. De nye temaene i de nye skjemaene dekkes også gjennom Riksrevisjonens intervjuer og dokumentanalyse og gjennom observasjonene under NIKUs feltarbeid. NIKU har også vurdert eksisterende skjematikk som tilstrekkelig for å kunne konkludere med hensyn til bevarings- og sikringsforholdene ved alle museene som er omfattet av undersøkelsen.

Styringsundersøkelsen bygger på en gjennomgang av styringsdokumenter og intervjuer med ledere i departementene, universitetene og museene. Dokumentgjennomgangen omfatter stortingsmeldinger, stortingsproposisjoner, tildelingsbrev, disponeringsbrev, plandokumenter, rapporter, interne styringsdokumenter ved museene og andre relevante dokumenter som gjelder styringen av museene, i hovedsak for 2006 og 2007.

2.1 Bevarings- og sikringsforholdene ved museene

Etter Riksrevisjonens forrige undersøkelse har Kulturhistorisk museum, Naturhistorisk museum, Bergen Museum og Nasjonalmuseet iverksatt en rekke tiltak for å bedre forholdene ved museene. Museenes tiltak varierer imidlertid i omfang, og ikke alle tiltakene har hatt like stor effekt.

Den nye undersøkelsen viser at det generelt har skjedd forbedringer i oppbevaringsforholdene ved de fleste museene siden Riksrevisjonens forrige undersøkelse. Det har skjedd flere positive endringer på sikringsområdet enn på bevaringsområdet. Sikkerhetstilstanden kan karakteriseres som bedre enn bevaringsforholdene ved de fleste museene.

Men til tross for forbedringer av både bevaringen og sikringen av samlingene, oppbevares de fire museenes samlinger fortsatt i flere tilfeller under forhold som gir utilstrekkelig beskyttelse mot nedbrytende faktorer. Samlingene ved flere av museene bærer også fortsatt preg av mangel på konservering og preventive tiltak. Fortsatt utilfredsstillende oppbevaring under dårlige forhold må således forventes å medføre mer omfattende skader på gjenstandene over tid.

Fortsatt svakheter i bevaringsforhold

Ugunstig klima (relativ fuktighet og temperatur) representerer fortsatt et av de største problemene ved de fleste museene. Det er observert svært varierende klimaforhold ved museene i 2007. Resultatene kan imidlertid tyde på at forholdene er noe bedre ved Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo enn ved de andre museene. Det er også skjedd en forbedring av klimaforholdene ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. Et ugunstig klima kan føre til mange typer skader på gjenstandsmaterialet, som uttørring, sprekker, oppskalling i malinglag, fargeendring og angrep av skadedyr og mugg/sopp. Forholdene er i stor grad som tidligere både ved Nasjonalgalleriet, Naturhistorisk museum i Oslo og ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum på dette punktet.

Lysforholdene er også av vesentlig betydning for bevaring av samlingene. Undersøkelsen viser at de generelle lysforholdene ved de fire museene for en stor del er vurdert som tilfredsstillende i 2007. Det er De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum i Oslo som kommer best ut på dette punktet i 2007. Ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum ble vurderingen på dette punktet gjort på grunnlag av at det ikke ble oppbevart lysømfintlig materiale der, eller at gjenstandsmaterialet var pakket ned eller befant seg i skap. Tiltak for å hindre skadelige virkninger av lys kan ofte iverksettes uten store økonomiske konsekvenser. Undersøkelsen viser at det er færre enheter med ugunstige lysforhold ved nesten samtlige museer i 2007 sammenlignet med 2002.

Biologiske faktorer i form av skadedyr, insekter, mugg- og råtesopp kan føre til nedbrytning av samlingene, og museene bør følge visse retningslinjer for å redusere risikoen for skader på samlingene som skyldes biologiske faktorer. I 2007 er det registrert enkelte tilfeller av skadeinsekter i to enheter ved de naturhistoriske samlingene.

1) Manual for utfylling av registreringsskjema for bevaring og sikring av universitetsmuseenes samlinger, s. 3.

Dette gjelder en enhet ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og en enhet ved Naturhistorisk museum i Oslo.

Ved alle museene er det eksempler på at de nærmeste omgivelsene har en nedbrytende effekt på gjenstandene. Det har imidlertid skjedd forbedringer på dette punktet, spesielt ved Kulturhistorisk museum i Oslo, siden Riksrevisjonens forrige undersøkelse. Det er også enkelte eksempler på mangelfullt renhold av utstillinger og magasiner ved museene. Forholdene er imidlertid i stor grad tilfredsstillende på dette punktet ved museene i 2007, og det er mindre forskjell mellom museene enn det var ved forrige undersøkelse. Flest forbedringer med hensyn til renhold er observert ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. De kulturhistoriske samlingene kom dårligst ut på dette punktet i 2002.

Ved Riksrevisjonens forrige undersøkelse var det en del å utsette på fysiske faktorer som tilgjengelighet, gjenfinningsforhold og atkomst til magasiner/oppbevaringssteder ved museene. I tillegg var det dårlig tilrettelagt for evakuering i en del av enhetene. De fysiske forholdene i magasinene er også i 2007 i mange tilfeller lite tilfredsstillende. Til tross for enkelte tiltak siden Riksrevisjonens forrige undersøkelse, er det fortsatt en del å utsette på de fysiske faktorene ved både Nasjonalgalleriet, Naturhistorisk museum i Oslo og De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum.

Bedre sikringsforhold ved museene

Brannsikring viste seg jevnt over å være et forhold som alle museene, i noe varierende grad, har prioritert høyt i 2007. Dette ble generelt også prioritert høyt av museene i 2002. I 2006 gjennomførte NEAS Brannconsult AS på oppdrag fra Nasjonalmuseet en brannteknisk risikoanalyse av Nasjonalgalleriet. Rapporten viste at stålkonstruksjonene i taket på Nasjonalgalleriet ikke vil yte tilstrekkelig motstand ved brann. For å bedre brannsikkerheten tømte Nasjonalgalleriet sommeren 2007 3. etasje for kunst. NEAS Brannconsult AS har anbefalt at Nasjonalgalleriet installerer slokkegass og tidlig røykdeteksjon i samtlige magasiner. Dersom Nasjonalgalleriet gjennomfører de nødvendige tiltakene som er anbefalt, vil brannsikkerhetsforholdene ved museet bli betydelig forbedret.

Med unntak av Nasjonalgalleriet ble sikringen mot tyveri og hærverk vurdert som utilstrekkelig i 2002. I den oppfølgende undersøkelsen synes

forholdene ved Nasjonalgalleriet på dette punktet fortsatt å være bedre enn ved de andre museene. Ved de andre museene er det imidlertid gjort en rekke forbedringer med hensyn til sikring mot tyveri og hærverk. Det er registrert flest forbedringer ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og ved Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum i Oslo.

Sikringen mot vannskade er fortsatt i mange tilfeller mangelfull ved museene. Vannførende rør som er ført gjennom lokalene, og manglende vedlikehold av vinduene anses fortsatt som sentrale problemer. I 2007 går det vannførende rør gjennom enkelte av lokalene ved samtlige museer. Dersom ikke gode sikringstiltak blir iverksatt, er det ikke tilrådelig å bruke lokaler med vannførende rør som magasiner eller utstillingslokaler. Naturhistorisk museum i Oslo er vurdert som best i 2007 når det gjelder sikring mot vannskade. Bergen Museum fikk en dårlig vurdering på dette punktet både i 2002 og i 2007. Det har likevel skjedd en stor forbedring av sikringen mot vannskade ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum samt ved Kulturhistorisk museum i Oslo. Ved Nasjonalgalleriet og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum er forholdene i stor grad som i 2002 på dette punktet. Forholdene er spesielt dårlige ved De naturhistoriske samlingene i Bergen, hvor over 80 % av enhetene ble vurdert som ikke tilfredsstillende med hensyn til sikring mot vannskade.

Størst svakheter ved de naturhistoriske samlingene i Oslo og Bergen

Undersøkelsen viser at forholdene ved de naturhistoriske samlingene – Naturhistorisk museum i Oslo og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum – på en del områder er verre enn ved de andre museene. Ved siden av generelt dårlige klimaforhold og plassmangel i mange av enhetene er det også en del andre forhold som er lite gunstige. Dette gjelder bruk av loftsrom, garasjer og andre uisolerte enheter til magasinering, oppbevaring av materiale i gjennomgangsrom og bruk av uegnede pakkematerialer. I flere enheter går det vannførende rør som er vanskelige å sikre. Det er behov for omfattende tiltak for å oppnå en akseptabel standard. Også bygningene har et stort behov for vedlikehold og oppgradering.

Ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum er magasinforholdene vurdert som relativt dårlige i alle de undersøkte enhetene. Samlin-

gene ved museet er i bedre forfatning enn magasinforholdene skulle tilsi. Naturhistorisk museum i Oslo har prioritert sikringsarbeid, registrering av samlingene og oppgradering av spesielt to magasiner. Generelt er imidlertid magasinforholdene ved Naturhistorisk museum kritisk dårlige. Undersøkelsen viser at i underkant av 70 % av de undersøkte enhetene ved Naturhistorisk museum ikke er egnet til oppbevaringsformål. Samlingene er vurdert til å være i relativt dårlig forfatning i over halvparten av de undersøkte enhetene. En del av museets materiale oppbevares under forhold som kan forringe materialets informasjonsverdi for framtidig forskning og formidling.

De naturhistoriske samlingene har ikke hatt tradisjon for å ansette personale med spesialkompetanse innen bevaring, noe som til en viss grad kan forklare at problemene på en del felt er større her enn ved de kulturhistoriske museene. Det finnes mangesidig kompetanse på preparering og håndtering av nytt naturvitenskapelig materiale, men man mangler kunnskap om preventiv konservering og direkte konserveringsrelaterte inngrep. Naturhistoriske museer har ofte svært store samlinger og stor løpende tilvekst av materiale på grunn av forskning. Det gir utfordringer med tanke på plassering, organisering, arbeidsmengde og økonomi.

I sitt svarbrev viser departementet til at det i St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale – Universitetsmuseene* har foreslått som tiltak å øke utdanningskapasiteten med hensyn til konserveringskompetanse.

Fortsatt ugunstige magasiner ved Nasjonalgalleriet

Med hensyn til totalvurderingen av magasiner og oppbevaringssteder, er resultatene ved Nasjonalgalleriet generelt lite tilfredsstillende. Klimaforholdene ved Nasjonalgalleriet er ikke tilfredsstillende, og de eksisterende magasinforholdene og et fjernmagasin er dårlige på grunn av plassmangel, magasininnredning og begrenset tilgjengelighet. Undersøkelsen viser at det har skjedd relativt lite med bevaringsforholdene ved museet siden forrige undersøkelse.

Undersøkelsen viser også at Nasjonalmuseet, som i 2002, mangler kompetanse innen skulpturkonservering. Dette kan begrense museets mulighet til å iverksette nødvendige bevaringstiltak innen skulpturkonservering.

Bedre bevarings- og sikringsforhold ved Kulturhistorisk museum i Oslo, fortsatt svakheter ved De kulturhistoriske samlingene i Bergen

Ved Kulturhistorisk museum i Oslo har det skjedd gjennomgripende forandringer siden 2002, og museet har kommet langt med sitt *Revita*-prosjekt, som startet i 2003.² Fra 2008 vil Kulturhistorisk museum fortsette sitt *Revita*-prosjekt og utføre planlagte delprosjekter i nye, tilrettelagte lokaler.³ Ved den forrige undersøkelsen trakk forholdene på Vikingskipshuset ned totalvurderingen for Kulturhistorisk museum. Gjenstandene i magasinene i kjelleren skal i løpet av 2008/2009 flyttes til nye magasiner, og kjelleren på Vikingskipshuset skal fullsprinkles som et forebyggende brannsikringstiltak. Hovedbygningen i Frederiksgate 2 har problemer med fuktinntrengning, og det er behov for vedlikehold av denne verneverdige bygningen. Magasinforholdene vil bli vesentlig bedre for Kulturhistorisk museum som følge av flyttingen, og det er registrert flere positive endringer ved museet siden undersøkelsen i 2002. Samlingene ved museet er imidlertid i dårlig stand og har behov for direkte og preventiv konservering.

Ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum er situasjonen noe annerledes. Magasinforholdene her er blitt noe bedre siden forrige undersøkelse. Blant annet er klimaforholdene og renholdet forbedret i noen enheter. De nærmeste omgivelsene og magasininteriøret er imidlertid fortsatt ikke tilfredsstillende i flere enheter, og tilstanden til samlingene er vurdert som mindre god i alle de undersøkte enhetene. De kulturhistoriske samlingene har i en årrekke hatt en egen konserveringsseksjon, men kompetansen synes lite utnyttet.

Generelle utfordringer ved museenes bevarings- og sikringstiltak

Undersøkelsen viser at mangler ved oppbevaringsforholdene i vesentlig grad er relatert til bygningmessige forhold ved museene. Dårlig vedlikeholdte bygninger og uegnede lokaler reduserer muligheten for å skape gode bevaringsforhold. Flere bygninger er verneverdige, og det begrenser muligheten for ombygginger som vil bedre bevaringsmiljøet. I en rapport fra Statsbygg fra 2006 ble det anslått hva det vil koste å skape gode oppbevaringsforhold for Naturhistorisk mu-

2) Begrepet *Revita* ble introdusert i NOU 1996:7 *Museum – mangfald, minne, møtestad* og brukes om prosjekter som har til hensikt å revitalisere samlingene gjennom oppgradering av samlingenes bevarings-, sikrings- og dokumentasjonsforhold.

3) Strategisk plan. Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, 2007–2011, punkt 16.

seum og Kulturhistorisk museum i Oslo. Det ble anslått at investeringskostnadene for ombygging og nybygg for Naturhistorisk museum vil beløpe seg til 477 mill. kroner. For Kulturhistorisk museum ble totale investeringskostnader anslått til 779 mill. kroner.

Det er likevel mulig for museene å gjennomføre ytterligere tiltak av ulik karakter og av ulikt omfang for å bedre bevaringen og sikringen. Et eksempel på dette er De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, som gjennom relativt enkle tiltak, som opprydding og omorganisering har bedret oppbevaringsforholdene for noen samlinger. Installasjon av brannslukkingsapparater, som er gjort ved Nasjonalgalleriet, er også et eksempel på et tiltak som krever lite ressurser. For bevaringen og sikringen av samlingene er det viktig å utføre både enkle og omfattende tiltak.

Et av de svakeste punktene ved Bergen Museum er mangelen på vedlikehold av bygningene. Det er nødvendig med til dels svært omfattende tiltak for å oppnå en akseptabel standard, både for bygningene generelt og for de generelle oppbevaringsforholdene.

Kunnskapsdepartementet framholder at forbedringer av de bygningsmessige forholdene vil kreve betydelige bevilgninger. Ifølge departementet har det ikke vært mulig innenfor gjeldende budsjettammer å gjennomføre de bygningsmessige tiltakene som er nødvendige for å bedre forholdene, spesielt ved de omfattende naturhistoriske samlingene. Undersøkelsen viser at Kunnskapsdepartementet i perioden 2003–2008 har bevilget om lag 160 mill. kroner gjennom særskilte bevilgninger til museenes bevarings- og sikringsarbeid. Hos Bergen Museum har utrednings- og planfasen knyttet til de bygningsmessige utbedringene ved museet tatt lengre tid enn forventet. Dermed har midler til bevarings- og sikringsarbeid blitt stående ubrukt.

I svarbrevet fra Kultur- og kirke departementet viser departementet til at grunnleggende problemer i bevarings- og sikringsforholdene ved Nasjonalmuseet kun kan løses ved at det kommer på plass et nybygg med moderne magasinlokaler, og gjennom at Nasjonalgalleriets bygning gjennomgår en fullstendig oppgradering og rehabilitering. Departementet framhever at både museet og departementet har lagt ned omfattende arbeidsinnsats for å kunne realisere et helhetlig utbyggingsprosjekt for Nasjonalmuseet.

Selv om bygningene representerer et omfattende problem for museenes bevarings- og sikringsforhold, viser undersøkelsen at forholdene ved museene fortsatt kan bedres med mindre tiltak innenfor dagens bygningsmasse.

Kunnskapsdepartementet påpeker også at museene bevisst har prioritert tiltak knyttet til sikring og bevaring (preventiv konservering), og i mindre grad (direkte) konservering. Dette blant annet fordi museene ikke anser det som kostnadseffektivt først å konservere en gjenstand for deretter å oppbevare den under forhold som ikke beskytter mot slitasje, fukt, vann, brann, tyveri etc.

Dersom museenes samlinger ikke blir bevart og sikret på en tilfredsstillende måte, kan viktige kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdier gå tapt. På bakgrunn av de svakhetene som er identifisert gjennom den nye undersøkelsen, kan det stilles spørsmål ved om bevaringen og sikringen ved de fire museene er i tråd med Stortingets forutsetning om at det skal være tilfredsstillende bevaring og sikring av de kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdiene i museene.

2.2 Styringen av arbeidet med bevaring og sikring av museenes samlinger

2.2.1 Enkelte svakheter i Kunnskaps- og Kultur- og kirke departementets oppfølging av bevarings- og sikringsarbeidet ved museene

Kunnskapsdepartementet

Undersøkelsen viser forbedringer i departementets og universitetenes styring av universitetsmuseene siden Riksrevisjonens undersøkelse i 2002. Den nye undersøkelsen viser at både Kunnskapsdepartementet og ledelsen ved universitetene i Oslo og Bergen gir flere faglige føringer for universitetsmuseenes virksomhet enn i 2002. Museene får dermed i større grad fastlagt rammer for og krav til arbeidet med å bevare og sikre samlingene sine enn de gjorde tidligere.

Undersøkelsen i 2007 viser at det er en formell styringsdialog mellom Kunnskapsdepartementet og universitetsledelsen og mellom universitetsledelsen og museumsledelsen. Styringsdialogen er siden 2002 styrket gjennom flere møtepunkter. Det synes imidlertid å være noe ulik oppfatning mellom museene og universitetsledelsen om hvor stor oppmerksomhet museenes virksomhet får i de ulike møtene. For å opprettholde den positive tendensen i bevarings- og sikringsforholdene ved museene som feltundersøkelsen viser, vil

Riksrevisjonen understreke betydningen av at departementet fortsatt følger opp museenes bevarings- og sikringsarbeid til situasjonen ved museene blir tilfredsstillende. I Kunnskapsdepartementets svarbrev framhever departementet at etatsstyringsmøtene mellom Kunnskapsdepartementet og universitetene er viktige møter i departementets styring av universitetsmuseene. Departementet viser i St.meld. nr. 15 (2007–2008) til at de i tillegg til etatsstyringsmøtene vil innføre egne møter mellom departementet, universitetsledelsene og universitetsmuseene.

Undersøkelsen viser at det har skjedd en forbedring av den skriftlige rapporteringen til Kunnskapsdepartementet siden Riksrevisjonens forrige undersøkelse. Det synes imidlertid fortsatt å være et forbedringspotensial med hensyn til rapporteringskrav for bevarings- og sikringsarbeidet og skriftlige rapporteringsrutiner for dette fra universitetsmuseenes side. Departementet pålegger universitetene å utforme egne resultatmål på bevaring og sikring. Undersøkelsen viser at museene i varierende grad har fastsatt slike mål. Museene har også i varierende grad rapportert på slike mål. Undersøkelsen viser således at det ikke er fullstendig sammenheng mellom museenes virksomhetsplaner og årsrapporter, og at rapporteringsrutinene fra de tre universitetsmuseene varierer. Universitetet i Bergen og Bergen Museum har de største manglene på dette området. Bergen Museum har ikke fastsatt egne mål for virksomheten, og avgir ikke noen samlet årsrapport for museets virksomhet til Universitetet i Bergen. Universitetsledelsen har heller ikke stilt krav om dette. Bergen Museum rapporterer i liten grad systematisk om oppnådde resultater av bevarings- og sikringsarbeidet.

Det er også enkelte utfordringer knyttet til å finne gode resultatindikatorer for bevaring og sikring. Det er variasjoner mellom museene i vurderingen av hva som er tilfredsstillende bevarings- og sikringsforhold. Dette kan svekke universitetenes og departementets kontroll med bevarings- og sikringsforholdene. Etter Riksrevisjonens oppfatning er det avgjørende for en tilfredsstillende styring av museene at det er etablert gode skriftlige rapporteringsrutiner. Mer skriftlig og systematisk rapportering om museenes arbeid vil i større grad sikre at departementet får den nødvendige informasjonen om universitetsmuseenes arbeid med bevaring og sikring og tilstanden ved museene.

I sitt svarbrev gjør Kunnskapsdepartementet oppmerksom på at presisjonsnivået i rapporteringen

kan bli bedre, og peker på at styringssystemet overfor universitetsmuseene skal forbedres. Departementet mener det langt på vei har kvittert ut de problemstillinger kontroll- og konstitusjonskomiteen tok opp i Innst. S. nr. 102 (2002–2003). Departementet opplyser at de i St.meld. nr. 15 (2007–2008) har foreslått flere tiltak knyttet til styringen av universitetsmuseene og bevaring og sikring av samlingene. Kunnskapsdepartementet vil blant annet vurdere å videreføre øremerking av midler til bevaring og sikring. Kunnskapsdepartementet vil også arbeide videre med mål og resultatindikatorer for bevarings-, sikrings- og digitaliseringsarbeidet og forbedre disse, samtidig som det vil arbeide for en bedre samordning av rapporteringen til departementet. Departementet vil dessuten fremme forslag til hvordan byggproblematikken ved universitetsmuseene kan løses over en periode på 15–20 år.

Kultur- og kirke departementet

Undersøkelsen fra 2002 viste at Nasjonalgalleriet ikke rapporterte systematisk om oppnådde resultater innen bevaringsområdet i sin årsrapport, selv om departementet stilte krav om dette. Det ble stilt spørsmål om museets rapportering ga departementet nødvendig informasjon til å kunne vurdere måloppnåelsen innen bevaringsområdet. Den nye undersøkelsen viser at Nasjonalmuseet ikke rapporterer systematisk om oppnådde mål og resultater innen bevaring og sikring i sin årsmelding. Årsmeldingen utgjør museets viktigste formelle rapportering til departementet. Årsmeldingene gir primært beskrivende informasjon om Nasjonalmuseets aktiviteter. Departementet har heller ikke stilt krav om rapportering av oppnådde resultater. Dette gir departementet begrensede muligheter til å vurdere og følge opp Nasjonalmuseets måloppnåelse. Ifølge departementet har årsmeldingene for de aktuelle årene gitt minst like fyldig informasjon om bevaring og sikring som i 2002. Det rapporteres ikke om alle forhold knyttet til bevaringen og sikringen i Nasjonalmuseets årsmelding av sikkerhetsmessige grunner.

Kultur- og kirke departementets dialog med Nasjonalmuseet synes hovedsakelig å skje gjennom muntlig dialog og møter. Ifølge departementet er dialogen styrket siden Riksrevisjonens forrige undersøkelse. Det er imidlertid i liten grad utarbeidet formelle rutiner eller systematikk for hvordan mål og resultater skal følges opp. Både departementet og museet vurderer imidlertid dialogen som god.

Departementet opplyste ved avslutningen av undersøkelsen at Nasjonalmuseet i løpet av 2008 skal gi mer systematiske tilbakemeldinger om planer og resultater som spesifikt går på bevarings- og sikringsforhold. Et mer systematisk rapporteringsopplegg vil komme i tillegg til den etablerte dialogformen mellom Nasjonalmuseet og departementet.

2.2.2 Svakheter i den interne styringen av arbeidet med bevaringen og sikringen av samlingene

Svakheter i planarbeidet ved universitetsmuseet i Bergen og ved Nasjonalmuseet

Undersøkelsen viser at den generelle planleggingen av museumsvirksomheten og planleggingen av bevarings- og sikringsarbeidet varierer mellom de tre universitetsmuseene. For den generelle virksomhetsplanleggingen, viser undersøkelsen at Universitetet i Oslo og universitetsmuseene utarbeider flere virksomhetsplaner til den operative styringen av museumsvirksomheten enn det Universitetet i Bergen og Bergen Museum gjør. Bergen Museum har ikke i samme grad som universitetsmuseene i Oslo utdypet og konkretisert hvordan museet skal nå de målene og gjennomføre de oppdragene innen bevaring og sikring som er fastsatt for virksomheten. Det er heller ikke angitt hvordan resultater skal følges opp, rapporteres og kontrolleres. Dette gir Universitetet i Bergen begrensede muligheter til å vurdere og følge opp Bergen Museums måloppnåelse. Undersøkelsen viser dessuten at rutiner med hensyn til vurdering av risiko ikke er tatt fullstendig inn som styringsverktøy i universitetenes eller museenes virksomhetsplanlegging. Dette øker risikoen for at ressursene ikke utnyttes på en effektiv måte, og at målene for virksomhetene ikke nås.

Å skaffe en oversikt over samlingene er det første som må gjøres for å kunne skape tilfredsstillende bevaringsforhold. Undersøkelsen viser at alle de tre universitetsmuseene har registrert og dokumentert en større andel av samlingene siden 2002. Universitetsmuseene i Oslo har også, i større grad enn Bergen Museum, skaffet seg oversikt over bevaringssituasjonen ved museene og kartlagt behovet for bevaring og sikring. Universitetsmuseene i Oslo har utarbeidet planer for bevarings- og sikringsarbeidet. Bergen Museum mangler imidlertid en slik plan. Undersøkelsen har også påvist mangler ved Bergen Museum knyttet til planverk for sikring mot brann og tyveri og redningsplaner for museets samlinger ved krisesituasjoner.

Kunnskapsdepartementet viser til at det i St.meld. nr. 15 (2007–2008) foreslår å legge føringer i tildelingsbrevene om at det må utvikles samlingsplaner ved hvert universitetsmuseum som ses i sammenheng med museenes prioriterte områder for forskning, forvaltning og formidling. Samtidig vil departementet legge føringer i tildelingsbrevene om at det utvikles retningslinjer ved hvert museum som må inneholde kontrollpunkter som må gjennomgås før det tas beslutning om tilvekst til samlingene. Kunnskapsdepartementet vil også legge føringer i tildelingsbrev om at universitetsmuseene i større grad må integreres i universitetenes styringsplaner.

Undersøkelsen viser at det på tross av flere tiltak innen bevaring og sikring fremdeles er store svakheter på begge disse feltene ved De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. På bakgrunn av de mangler undersøkelsen har avdekket, er det grunn til å stille spørsmål ved om Universitetet i Bergen og Bergen Museum har hatt den nødvendige planmessigheten i styringen av arbeidet med bevaring og sikring av samlingene.

Riksrevisjonens forrige undersøkelse viste at Nasjonalgalleriet ikke hadde utarbeidet noen helhetlige virksomhetsplaner. Den oppfølgende undersøkelsen viser at heller ikke Nasjonalmuseet har utarbeidet slike planer for sin virksomhet. Museet har en strategiplan og avdelingsvise handlingsplaner. Det er imidlertid ikke synliggjort nærmere hvordan museet prioriterer mellom de ulike planene på overordnet nivå. Museet har heller ikke utdypet og konkretisert ytterligere hvordan museet skal nå målene og gjennomføre de oppdragene som er fastsatt for virksomheten innen bevaring og sikring. Nasjonalmuseet har derfor ikke noe helhetlig planverktøy for å sikre at museet når de overordnede målene departementet har fastsatt. Dette kan gjøre det vanskelig for Kultur- og kirke departementet å følge opp og vurdere Nasjonalmuseets prioriteringer og måloppnåelse.

For Nasjonalmuseet har undersøkelsen påvist mangler knyttet til planverk for bevaring. Dette kan øke risikoen for at Nasjonalmuseet ikke organiserer eller iverksetter tiltak for bevaring og sikring på en god måte.

Uklare ansvarsforhold ved universitetsmuseene i Oslo og Bergen

Undersøkelsen i 2007 viser at enkelte forhold vedrørende klargjøring av ansvar for bevaring

og sikring som ble avdekket i undersøkelsen i 2002, fortsatt er gjeldende. Ved Bergen Museum er det opp til den enkelte samlingsansvarlige å ta stilling til hvordan arbeidet med bevaring skal prioriteres. Dette kan føre til ulik prioritering av bevaringsarbeidet innenfor de ulike samlingene ved museet. Begge universitetsmuseene i Oslo har opplyst at de opplever det som problematisk at museumsledelsens reelle ansvar i forbindelse med sikringsspørsmål ikke står i forhold til beslutningsmyndigheten på området. Naturhistorisk museum i Oslo har uttrykt spesielt stor bekymring for brann- og eksplosjonsfaren i en uisolert garasje som museet bruker til oppbevaring av insekter på sprit, og som er plassert nær publikumsområder.

3 Riksrevisjonens bemerkninger

Museene har en sentral rolle i å ta vare på de kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdier som tidligere tider har etterlatt seg. Dårlig oppbevaring og mangelfull sikring kan true museenes samlinger. Riksrevisjonens undersøkelse har hatt som mål å vurdere status i 2007 for bevaring og sikring av deler av samlingene til fire av de statlige museene som først ble undersøkt i 2002, og hvordan arbeidet med bevaring og sikring styres. Riksrevisjonens nye undersøkelse viser at samlingene fortsatt, til tross for flere iverksatte tiltak, i mange tilfeller oppbevares under forhold som gir utilstrekkelig beskyttelse mot nedbrytende faktorer. I flere tilfeller er det heller ikke truffet tiltak som sikrer samlingene mot plutselige ødeleggelser som vannskade og naturskade. I enkelte tilfeller er heller ikke sikringen mot brann tilstrekkelig. Museenes bygninger bærer også preg av manglende vedlikehold. Det er derfor behov for å gjennomføre ytterligere tiltak for å sikre tilfredsstillende bevarings- og sikringsforhold for museenes samlinger. Dersom det ikke snarlig legges til rette for gode oppbevaringsforhold kan det forventes mer omfattende skader på museenes gjenstander.

Både Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet har framholdt at vesentlige mangler ved oppbevaringsforholdene er knyttet til eksisterende bygningsmasse. Beregninger fra Statsbygg fra 2006 viser at totale investeringskostnader for ombygging og nybygg vil beløpe seg til 1256 mill. kroner for de to universitetsmuseene i Oslo. Riksrevisjonen konstaterer at det ikke vil bli en permanent løsning på bevarings- og sikringssituasjonen før ny bygnings-

masse er blitt realisert. Riksrevisjonen vil likevel framheve nødvendigheten av at det på kort sikt gjennomføres tiltak som kan bedre bevaringssituasjonen innen eksisterende bygningsmasse.

Undersøkelsen viser at Kunnskapsdepartementet og universitetene gir flere føringer for museenes bevarings- og sikringsarbeid enn de gjorde i 2002, og at det er etablert flere møtepunkter mellom aktørene. Undersøkelsen viser imidlertid at det fortsatt er mangler ved rapporteringen og oppfølgingen av bevarings- og sikringsarbeidet. Dette øker risikoen for at de overordnede målene på området ikke nås. Etter Riksrevisjonens oppfatning er det viktig at departementet og universitetene finner egnede måter å rapportere om museenes virksomhet og deres bevarings- og sikringsarbeid.

For Nasjonalmuseet fastsetter Kultur- og kirkedepartementet i begrenset grad mål og resultatindikatorer for bevaring og sikring, og det rapporteres ikke systematisk om oppnådde resultater på området. Etter Riksrevisjonens oppfatning svekker dette Kultur- og kirkedepartementets mulighet til å følge opp museets bevarings- og sikringsarbeid på en systematisk måte.

Riksrevisjonen registrerer at Kunnskapsdepartementet slutter seg til at rapporteringen kan bli bedre, og departementet peker på at det er i en prosess med sikte på å forbedre styringssystemet overfor universitetsmuseene. Departementet viser i denne forbindelse til de styringsmessige forbedringene knyttet til bevarings- og sikringsarbeidet og styringen av universitetsmuseene som St. meld. nr. 15 (2007–2008) foreslår. Også Kultur- og kirkedepartementet opplyser at det vil innføre et mer systematisk rapporteringsopplegg for Nasjonalmuseet. Riksrevisjonen forutsetter at dette arbeidet videreføres, og at arbeidet gis høy prioritet til bevarings- og sikringssituasjonen er tilfredsstillende ved museene. Riksrevisjonen vil understreke at mer systematiske tilbakemeldinger om mål og resultater er nødvendige for å sikre at de overordnede målene om en forsvarlig bevaring og sikring av museumssamlingene nås.

Undersøkelsen viser at den lokale planleggingen av museumsvirksomheten og bevarings- og sikringsarbeidet til dels er mangelfull og i enkelte tilfeller fraværende ved museene. Manglende planlegging kan ha betydning for bevarings- og sikringsforholdene ved museene. Riksrevisjonen stiller derfor spørsmål ved om museene har hatt

den nødvendige planmessighet i styringen av arbeidet med bevaring og sikring av samlingene.

Kunnskapsdepartementet viser for øvrig i sitt svar til at undersøkelsen ikke har den samme bredde som i undersøkelsen i 2002, og departementet mener undersøkelsen dermed ikke gir et helt dekkende bilde av forholdene med hensyn til bevaring og sikring av museene. Hensikten med Riksrevisjonens nye undersøkelse har imidlertid vært å vurdere om det har skjedd forbedringer i de kritikkverdige forholdene som ble identifisert ved forrige undersøkelse. Det er derfor naturlig at utvalget av enheter har vært noe mer begrenset enn i den forrige undersøkelsen.

4 Departementenes svar

Saken har vært forelagt Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirke departementet i brev av 23. april 2008.

4.1 Kunnskapsdepartementet

Statsråden har i brev av 8. mai 2008 svart:

”Kunnskapsdepartementet har siden Riksrevisjonen la fram sin rapport i 2003 om utilstrekkelige oppbevaringsforhold og svakheter ved styringen av universitetsmuseene, arbeidet systematisk for å forbedre forholdene. Departementet har med de virkemidler som står til rådighet, gitt prioritet til universitetsmuseene. Departementet viser til at departementet selv og universitetene som forvalter museene, har gitt betydelige ekstrabevilgninger til området bevaring og sikring av samlingene. I tillegg til dette har departementet aktivt utviklet og forbedret eget styrings- og rapporteringsopplegg for universitetsmuseene, og bedt universitetene og museene om å utvikle egne systemer.

Kunnskapsdepartementet fremmet 14. mars 2008 St. meld. nr. 15 (2007-2008) Tingenes tale hvor departementet tar opp forslag om en rekke tiltak for å styrke universitetsmuseene slik at de kan bli bedre i stand til å oppfylle sitt samfunnsansvar.

Medregnet inneværende år er det ved særskilte tildelinger bevilget i alt 160 mill. kroner til rådighet til tiltak for å forbedre bevaringen og sikringen av samlingene ved universitetsmuseene. Utover øremerkede midler fra departementet har universitetene tilført betydelige beløp fra egne rammer til sikrings- og bevaringsarbeid. Departementet kan registrere at dette har ført til forbedringer, først og fremst ved de kulturhistoriske museene som følge

av at samlinger er flyttet til bedre og mer tjenlige magasiner. Ved Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo har det etter vår mening skjedd gjennomgripende endringer siden undersøkelsen i 2002. For å få samlingene opp på et høyere sikrings- og bevaringsnivå og for å få gjort dem tilgjengelige, vil Kunnskapsdepartementet vurdere å videreføre øremerking av midler til sikring og bevaring.

Riksrevisjonens undersøkelse viser at samlingene i flere tilfeller fortsatt oppbevares under forhold som gir utilstrekkelig beskyttelse mot nedbrytende faktorer. Departementet er enig i at det er behov for å gjennomføre ytterligere tiltak for å sikre tilfredsstillende bevarings- og sikringsforhold for museenes samlinger.

En vesentlig del av manglene ved oppbevaringsforholdene er knyttet til de bygningsmessige forholdene ved universitetsmuseene. Selv om situasjonen varierer fra museum til museum, er hovedtyngden av bygningene ved universitetsmuseene mellom 80 og 100 år gamle og har større og mindre behov for dyptgripende oppgraderinger og ombygginger for å bringe dem opp i forskriftsmessig stand og samtidig gjøre dem funksjonelt tidsmessige, slik at museene kan ivareta sine primær oppgaver. Etter departementets mening lar det seg ikke gjøre å oppnå en fullt ut tilfredsstillende samlingsforvaltning innenfor den gamle bygningsmassen. Dette kan bare løses gjennom større og tidsmessige lokaler.

Slik det er omtalt i stortingsmeldingen har departementet satt i gang en konseptvurdering for et nytt Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo som følge av Kultur- og kirke departementets planer om et nytt Nasjonalmuseum for kunst, arkitektur og design. Denne prosessen vil nødvendigvis ta tid, men vi vil bemerke at magasinforholdene ved Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo vil bli vesentlig bedre når overføringen av materiale til lokalene på Økern er fullført. Departementet har kommet til at det ikke kan etableres tilfredsstillende oppbevarings- og sikringsforhold for Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo innenfor den nåværende infrastruktur ved museet, men at det mest rasjonelle alternativ vil være en utbygging på Tøyen. Departementet har derfor bedt Universitetet i Oslo om å starte planleggingen av nye lokaler for magasin og konserveringsfunksjonene ved Naturhistorisk museum på Tøyen.

Museumsbygningene i Bergen er verneverdige. Dette legger føringer på hvilke bygningsmes-

sige tiltak som kan gjennomføres. Universitetet i Bergen er i ferd med å flytte magasinert materiale over i andre og sikrere lokaler, og har som mål å renovere de gamle bygningen og bruke dem til formidlingsvirksomhet. Departementet har bedt Universitetet i Bergen i første omgang videreføre det arbeidet som alt er satt i gang, og å arbeide videre med planene om utvikling av museet og rehabilitering av eldre bygningsmasse.

Departementet viser til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité's vurdering i Innst. S. nr. 102 (2003-2004), om at vil det kreve betydelige investeringer for å rette opp de manglene som er påvist når det gjelder bevaring og sikring av samlingene. Departementet kan slutte seg til Riksrevisjonens konstatering av at det ikke vil bli en permanent løsning på bevarings- og sikringssituasjonen før ny bygningsmasse er realisert.

Departementet er videre enig i at det på kort sikt likevel kan gjennomføres tiltak for å bedre bevarings- og sikringsforholdene innen eksisterende bygningsmasse. Disse forholdene vil det være naturlig å ta opp i de møtene departementet vil ha med universitetene og universitetsmuseene i tillegg til ordinære etatsstyringsmøtene, som er ett av tiltakene som er foreslått i stortingsmeldingen for å bedre kommunikasjonen mellom nivåene i styringslinjen mellom departement og museum. Departementet har allerede iverksatt flere kortsiktige tiltak. Som nevnt over har departementet over flere år øremerket midler til sikring, bevaring og tilgjengeliggjøring av samlingene. Videre er det innført mål og resultatindikatorer for bevaring og sikringsarbeidet med rapportering til departementet. For å kunne arbeide godt og systematisk med universitetsmuseenes samlinger må universitetsmuseene ha en bred og oppdatert konserveringskompetanse. Kunnskapsdepartementet har i St. meld. nr. 15. (2007-2008) Tingenes tale – universitetsmuseene signalisert at departementet vil vurdere å øke kapasiteten ved konservatorstudiet. Tilvekst til samlingene medfører et langsiktig ansvar for konservering, sikring og dokumentasjon og tilgjengeliggjøring av materialet. For å sikre en større bevissthet i forhold til dette vil Kunnskapsdepartementet legge føringer i tildelingsbrevene om at det utvikles retningslinjer ved hvert museum som må gjennomgås før det tas beslutning om tilvekst til samlingene. Digitalisering av samlingene er et viktig tiltak for tilgjengeliggjøring av samlingene. I stortingsmeldingen signaliseres at departementet vil knytte resultatkrav til at samlingene skal være tilgjengelig på internett. Departementet vil som omtalt i stortingsmeldingen også etablere

et nasjonalt digitalt universitetsmuseum og vil til høsten sette ned et utvalg som skal utrede dette.

Departementet har arbeidet systematisk med å utvikle styringsopplegget i forhold til universitetene og museene, og mener det har skjedd en klar styrking av departementets styring av universitetsmuseene siden undersøkelsen i 2002. Riksrevisjonens undersøkelse viser at departementet og universitetene nå gir flere føringer for universitetsmuseenes bevarings- og sikringsarbeid enn tilfellet var i 2002, men Riksrevisjonen mener samtidig at det er mangler ved rapportering og oppfølging av bevarings- og sikringsarbeidet. Departementet vil fortsette det systematiske arbeidet med å utvikle styringsopplegget på bakgrunn av de erfaringer som høstes. Departementet vil blant annet arbeide videre med styringsparametrene for sikring, bevaring og digitalisering ved universitetsmuseene for å forbedre informasjonsinnholdet og samordningen av rapporteringen til departementet på dette området.

Departementet har merket seg at Riksrevisjonens undersøkelse viser at den lokale planleggingen av museumsvirksomheten og bevarings- og sikringsarbeidet til dels er mangelfull og i enkelte tilfeller fraværende ved museene. Departementet vil legge føringer i tildelingsbrevene om at universitetsmuseene i større grad må integreres i universitetenes styringsplaner.

Departementet ser på undersøkelsene i 2002 og 2007 som nyttige bidrag til for å synliggjøre bevarings- og sikringsforhold ved de delene av universitetsmuseene som er undersøkt. Riksrevisjonens undersøkelse vil inngå i det samlede materialet som danner grunnlag for departementets videre arbeid når det gjelder bevaring og sikring av samlingene ved universitetsmuseene.

Med bakgrunn i Stortingets behandling av St. meld. nr. 15 (2007-2008) vil departementet følge opp forslagene i meldingen. ”

4.2 Kultur- og kirke departementet

Statsråden har i brev av 8. mai 2008 svart:

”Departementet merker seg Riksrevisjonens påpekning av at det i liten grad er utarbeidet formelle systematiske rutiner for hvordan Nasjonalmuseets mål og resultater skal følges opp. Vi kan se at det er vanskelig å lese ut av den formelle rapporteringen hvorvidt målene innenfor bevarings- og sikringsarbeid er nådd og understreker at det arbeides med å innføre et mer systematisk rapporteringsopplegg for Nasjonalmuseet. Dette inngår

som en naturlig del av det pågående arbeidet med å revidere departementets mål- og resultatstyring generelt. Departementet har foretatt en ny vurdering av mål- og resultatomtalen i vår budsjettproposisjon, og vil igangsette et arbeid med sikte på å innarbeide målformuleringer i denne proposisjonen, som det senere skal rapporteres på til Stortinget. Videre vil departementet, i forbindelse med utarbeidningen av budsjettproposisjonen for 2009, tilrettelegge for rapportering på mål omtalt i proposisjonen for 2007 så langt dette er mulig.

Vi merker oss også Riksrevisjonens bemerkning om at departementets dialog med Nasjonalmuseet synes å skje gjennom muntlig dialog og møter. I den sammenhengen er det grunn til å understreke at vi gjennom denne formen for dialog har motatt all nødvendig informasjon med hensyn til å kunne utøve god kontroll med museets sikrings- og bevaringsarbeid. Denne formen for styringsdialog har i substans gitt departementet nødvendig informasjon og vil derfor bli videreført i tillegg til innføringen av et mer systematisk rapporteringsopplegg for museet.

De bygningsmessige problemene ved Nasjonalgalleriet, samt ved deler av Nasjonalmuseets øvrige bygningsmasse, er av en slik art at optimale bevarings- og sikringsforhold kun kan oppnås ved nybygg. Bygningsproblemene har vært omtalt i en rekke stortingsdokumenter, senest i St.prp. nr. 1 (2007-2008). Både museet og departementet har i løpet av de siste årene lagt ned en omfattende arbeidsinnsats for å kunne realisere et helhetlig utbyggingsprosjekt for Nasjonalmuseet, bl.a. med detaljerte kravspesifikasjoner relatert til sikrings- og bevaringsforhold. Vår klare intensjon er å finne bygningsmessige løsninger som legger til rette for et langsiktig og kvalitativt bedre bevarings- og sikringsarbeid ved Nasjonalmuseet.”

5 Riksrevisjonens uttalelse

Undersøkelsen viser at det fortsatt er svakheter ved bevaringen og sikringen av samlingene ved fire statlige museer. Riksrevisjonen konstaterer at det er enighet om behovet for å gjennomføre ytterligere tiltak for å bedre bevaringen og sikringen av samlingene ved disse museene.

Riksrevisjonen har merket seg at både Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirke departementet framholder at flere av de mest vesentlige manglene ved oppbevaringsforholdene ved de undersøkte museene er knyttet til eksisterende bygningsmasse. Riksrevisjonen har videre merket seg at det er enighet om at det ikke vil bli en god langsiktig løsning før en ny og bedre bygningsmasse blir tilgjengelig. Riksrevisjonen vil i denne forbindelse understreke behovet for at museene gjennomfører tiltak på kort sikt for å redusere risikoen for at samlinger ved museene går tapt.

Riksrevisjonen legger til grunn at bevaring og sikring av museenes samlinger er nødvendig for å ta vare på våre kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdier. Riksrevisjonen viser til det overordnede ansvaret Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirke departementet har for å påse at museenes samlinger bevares og sikres på en god måte. God planlegging av bevarings- og sikringsarbeidet og gode rapporteringsrutiner med systematiske tilbakemeldinger om mål og resultater er en forutsetning for at målene om tilfredsstillende oppbevaring av museums-samlingene kan nås. Riksrevisjonen forutsetter derfor at departementene fortsetter arbeidet med å forbedre styringsopplegget overfor universitetsmuseene og Nasjonalmuseet til bevarings- og sikringsforholdene blir tilfredsstillende.

Saken sendes Stortinget.

Vedtatt i Riksrevisjonens møte 21. mai 2008

Jørgen Kosmo

Jan L. Stub

Annelise Høegh

Geir-Ketil Hansen

Nils Totland

Eirik Larsen Kvakkestad

Rapport: Bevaringen og sikringen av samlingene ved statlige museer

Vedlegg til Dokument nr. 3:10 (2007–2008)

Innhold

1	Innledning	25	4.2.4	Klimatiske forhold	40
1.1	Bakgrunn	25	4.2.5	Lysforhold	42
1.2	Riksrevisjonens forrige undersøkelse	25	4.2.6	Biologisk nedbryting	43
1.3	Riksrevisjonens oppfølging og ny undersøkelse	26	4.2.7	Utstillings- og magasininteriør	44
1.4	Mål og problemstillinger	26	4.2.8	Renhold av utstillinger og magasiner	46
1.4.1	Mål	26	4.2.9	Fysiske faktorer (bare magasiner)	47
1.4.2	Problemstillinger	26	4.2.10	Sikring (brann, tyveri, hærverk og vannskade)	48
1.4.3	Avgrensninger	26	4.2.11	Hovedtrekk i forbedringer siden 2002-undersøkelsen	54
2	Metodisk tilnærming og gjennomføring	28	4.2.12	Oppsummering	54
2.1	Analyse av oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand	28	5	Fakta – styringen av bevarings- og sikringsarbeidet	56
2.2	Analyse av styringsforholdene	29	5.1	Kunnskapsdepartementets styring av bevarings- og sikringsarbeidet ved universitetsmuseene i Oslo og Bergen	56
3	Revisjonskriterier	30	5.1.1	Departementets styringssignaler og bevilgninger til universitetene	56
3.1	Lovverk og stortingsdokumenter	30	5.1.2	Departementets styringsdialog med universitetet i Oslo og Bergen	58
3.1.1	Lovverk	30	5.1.3	Rapportering og oppfølging av universitetene/universitetsmuseene	59
3.1.2	Stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner	30	5.1.4	Intern kontroll – risikostyring	60
3.2	Nærmere om kriterier knyttet til problemstilling 1	30	5.1.5	Oppsummering – Kunnskapsdepartementets styring	60
3.2.1	Faglige normer for hvordan samlingene skal bevares og sikres	30	5.2	Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved UiO, Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum	60
3.3	Nærmere om kriterier knyttet til problemstilling 2	32	5.2.1	Organisering og ansvarsforhold	60
3.3.1	Departementets styring av virksomheter	32	5.2.2	Virksomhetsplanlegging ved UiO/ universitetsmuseene i Oslo	61
3.4	Nærmere om kriterier knyttet til problemstilling 3	33	5.2.3	UiOs styringsdialog med Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum	64
3.4.1	Virksomhetens interne styring	33	5.2.4	Rapportering og oppfølging av Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum	64
3.4.2	Normer for hvordan bevaringsarbeidet skal styres og planlegges i virksomhetene	34	5.2.5	Oversikt over samlingene og bevaringssituasjonen ved museene	65
4	Fakta – oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand	36	5.2.6	Faglige plandokumenter og rutiner for inn- og utlån av gjenstander	68
4.1	Oversikt over museene som inngår i undersøkelsen	36	5.2.7	Kompetanse	69
4.1.1	Universitet i Oslo (UiO)	36	5.3	Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved UiB og Bergen Museum	70
4.1.2	Universitetet i Bergen (UiB)	36	5.3.1	Organisering og ansvarsforhold	70
4.1.3	Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design (Nasjonalmuseet)	36	5.3.2	Virksomhetsplanlegging ved UiB / Bergen Museum	70
4.2	Oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand	37			
4.2.1	Generell informasjon	37			
4.2.2	Vedlikehold av lokalene	38			
4.2.3	To hovedgrupper av bevaringstiltak	39			

5.3.3	UiBs styringsdialog med Bergen Museum	72
5.3.4	Rapportering og oppfølging av Bergen Museum	72
5.3.5	Oversikt over samlingene og bevaringssituasjonen ved Bergen Museum	72
5.3.6	Faglige plandokumenter og rutiner for inn- og utlån av gjenstander	73
5.3.7	Kompetanse	73
5.4	Oppsummering – intern styring av bevarings- og sikringsarbeidet i Oslo og Bergen	74
5.5	Kultur- og kirkedepartementets styring av bevarings- og sikringsarbeidet ved Nasjonalmuseet (Nasjonalgalleriet)	75
5.5.1	Bakgrunn	75
5.5.2	Kultur- og kirkedepartementets styringssignaler til Nasjonalmuseet	75
5.5.3	Rapportering og oppfølging av Nasjonalmuseet	76
5.5.4	Departementets styringsdialog med Nasjonalmuseet	77
5.5.5	Intern kontroll – risikostyring	77
5.6	Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved Nasjonalmuseet (Nasjonalgalleriet)	77
5.6.1	Organisering og ansvarsforhold	77
5.6.2	Nasjonalmuseets virksomhetsplanlegging	78
5.6.3	Oversikt over samlingene og bevaringssituasjonen ved Nasjonalgalleriet	78
5.6.4	Faglige plandokumenter og rutiner for inn- og utlån av gjenstander	79
5.6.5	Kompetanse	79
6	Vurderinger	80
6.1	Bevaringen og sikringen av museenes samlinger	80
6.1.1	Bedre, men fortsatt utilfredsstillende bevaring og sikring av samlingene	80
6.2	Styringen av arbeidet med bevaringen og sikringen av museenes samlinger	81
6.2.1	Svakheter i Kunnskapsdepartementets og Kultur- og kirkedepartementets oppfølging av bevarings- og sikringsarbeidet ved museene	81
6.2.2	Svakheter i den interne styringen av arbeidet med bevaringen og sikringen av samlingene	82
	Referanseliste	84

Figuroversikt

Figur 1	Fordelingen mellom utstillinger og magasiner / lokaler for oppbevaring ved de undersøkte enhetene ved de ulike museene i den oppfølgende undersøkelsen i 2007	37
Figur 2	Vedlikehold av magasiner, utstillinger og lokaler for oppbevaring i 2007	39
Figur 3	Generell vurdering av relativ fuktighet og temperatur	40
Figur 4	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" klima i 2002 og 2007	41
Figur 5	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" klimaregistrering i 2002 og 2007	42
Figur 6	Generell vurdering av lys	43
Figur 7	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" lys i 2002 og 2007	43
Figur 8	Utstillings- og magasininteriør	44
Figur 9	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" utstillings- og magasininteriør i 2002 og 2007	45
Figur 10	Renhold av utstillinger og magasiner	46
Figur 11	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" renhold i 2002 og 2007	46
Figur 12	Fysiske faktorer (bare magasin)	47
Figur 13	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" fysiske faktorer i 2002 og 2007	48
Figur 14	Forebyggende brannsikring	49
Figur 15	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" forebyggende brannsikring i 2002 og 2007	49
Figur 16	Brannvarsling	50
Figur 17	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" brannvarsling i 2002 og 2007	51
Figur 18	Lokal tilrettelegging for brannslukking	52
Figur 19	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" lokal tilrettelegging for brannslukking i 2002 og 2007	52
Figur 20	Sikring mot vannskade	53
Figur 21	Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" sikring mot vannskade i 2002 og 2007	53

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Museene har en sentral oppgave i forvaltningen av vår kulturhistoriske og naturhistoriske arv. I henhold til Det internasjonale museumsrådets (ICOM) definisjon av "museum" har museene følgende oppgaver: De skal samle inn, bevare og sikre, forske i, formidle og stille ut materielle vitnemål om menneskene og deres omgivelser. For at samlingene skal kunne benyttes i forskning og formidling i et lengst mulig tidsperspektiv, må de forvaltes på en slik måte at de er best mulig beskyttet mot nedbrytende prosesser og plutselige ødeleggelser.

Det er om lag 700 museer i Norge, og av disse er 30 organisert som statsinstitusjoner. Denne undersøkelsen omhandler hvordan samlingene i noen av de største og viktigste statlige museene i Norge oppbevares, og hvilken tilstand de befinner seg i. Undersøkelsen omfatter også styringen av arbeidet med å bevare og sikre samlingene. Museene som inngår i undersøkelsen, er underlagt Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirke departementet.

Universitetsmuseene har både kultur- og naturhistoriske samlinger. Disse er avdelinger/enheter under universitetene som hører inn under Kunnskapsdepartementet. Universitetsmuseene er store og viktige museer, både i forhold til øvrige statlige museer og i det norske museumslandskapet samlet sett. De tre universitetsmuseene som inngår i undersøkelsen, er de største av landets fem universitetsmuseer.

Museumslandskapet i Norge formes i økende grad av den pågående Museumsreformen. Grunnprinsippene for Museumsreformen ble skissert i St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og opplevelse* og er videreført i St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*. Reformen ble igangsatt i 2002 og er planlagt fullført i 2007/2008. Målet for reformen er å videreutvikle museumssektoren som ressurs for kunnskap og opplevelse i et bredt samfunnsperspektiv. Blant de sentrale tiltakene i reformen er organisatoriske endringer. Hvert fylke skal bli sittende med et mindre antall konsoliderte museer eller museumsnettverk. Det skal være enheter med så

sterk faglig og økonomisk plattform at de kan inngå i et samlet nasjonalt nettverk.

Utdannings- og forskningsdepartementet (Kunnskapsdepartementet) nedsatte høsten 2004 et utvalg som skulle utrede rollen til universitetsmuseene i den nasjonale museumspolitikken. Utvalget la fram NOU 2006:8 *Kunnskap for fellesskapet* for departementet 31. mars 2006. Utvalget anbefaler flere tiltak. Blant disse er at universitetsmuseene må ha en helhetlig samlingspolitikk som er knyttet til museenes prioriterte områder for formidling og forskning. Kritikkverdige bevaringsforhold må bedres gjennom tydeligere styringssignaler, en oppgradering av bygningsmessige forhold, blant annet magasiner, og konservering. Museene må også prioritere utvikling av kapasitet og kompetanse innenfor konservering. Videre skal digitalisert materiale tilrettelegges for formidling, forvaltning og forskning.

1.2 Riksrevisjonens forrige undersøkelse

I 2002 gjennomførte Riksrevisjonen en undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer. Formålet med undersøkelsen var å finne ut om bevaringen og sikringen av museenes samlinger var i samsvar med Stortingets forutsetninger og museumsfaglige normer, og om Stortingets forutsetninger, statlige regelverk og museumsfaglige normer ble fulgt i styringen av bevarings- og sikringsarbeidet. Undersøkelsen viste at samlingene ved de fem museene i mange tilfeller ble oppbevart under forhold som gir utilstrekkelig beskyttelse mot nedbrytende faktorer, og at de tiltakene som var truffet for å sikre samlingene mot risikoen for tyveri og plutselige ødeleggelser, til dels var utilstrekkelige. Undersøkelsen viste også at det fra overordnet myndighet i liten grad ble gitt føringer for bevaring og sikring av samlingene. Dette gjaldt spesielt for museene under Kunnskapsdepartementet. Undersøkelsen viste betydelige svakheter både i form av manglende styringssignaler fra Utdannings- og forskningsdepartementet / Kunnskapsdepartementet og i form av manglende føringer fra universitetsledelsen til universitetsmuseene.

Dokument nr. 3:9 (2002–2003) *Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer* ble oversendt Stortinget 16. september 2003. Kontroll- og konstitusjonskomiteen avga sin innstilling 18. desember 2003, jf. Innst. S. nr. 102 (2003–2004). Saken ble behandlet i Stortinget 15. januar 2004. Kontroll- og konstitusjonskomiteen framhevet at dersom museenes samlinger ikke blir bevart og sikret på en tilfredsstillende måte, kan viktige kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdier gå tapt. Komiteen understreket også at departementene har det overordnede ansvaret for å se til at samlingene bevares og sikres på en forsvarlig måte, og den forutsatte at det ville bli gjennomført styringsmessige forbedringer på alle nivåer i styringskjeden fra departement til museum.

1.3 Riksrevisjonens oppfølging og ny undersøkelse

Riksrevisjonen følger normalt opp saker som oversendes Stortinget i Dokument nr. 3-serien, tre år etter at dokumentet ble behandlet i Stortinget. I brev av 14. juni 2006 ba Riksrevisjonen Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet om å redegjøre for hvilke endringer og tiltak som var iverksatt på området når det gjelder oppbevaringsforhold og styring av arbeidet med bevaringen og sikringen av museenes samlinger. Av de to departementenes svarbrev framkommer det at det er satt i verk ulike tiltak for å sikre og bevare samlingene ved museene etter Riksrevisjonens forrige undersøkelse. Kunnskapsdepartementet påpekte at manglene ved universitetsmuseene i vesentlig grad er relatert til bygningsmessige forhold, men at de tiltakene som har blitt iverksatt, har rettet opp en del av de svakhetene som ble påvist i Dokument nr. 3:9 (2002–2003). Departementet påpekte at dersom det skal skje forbedringer av vesentlig betydning for forholdene som samlingene oppbevares under, vil det kreve betydelige økonomiske investeringer knyttet til nybygg og ombygginger. Kultur- og kirkedepartementet opplyste i sitt svarbrev at de svakhetene som ble påpekt i Dokument nr. 3:9 (2002–2003) for oppbevaringsforholdene ved Nasjonalgalleriet, i stor grad fortsatt gjelder.

Stortinget ble orientert om departementenes oppfølging av Dokument nr. 3:9 (2002–2003) *Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer*

i Dokument nr. 3:1 (2006–2007) og sluttet seg til at Riksrevisjonen ville følge saken videre.

1.4 Mål og problemstillinger

1.4.1 Mål

Målet med denne undersøkelsen er å vurdere status for bevaring og sikring av samlingene til de fire statlige museene som ble undersøkt i Dokument nr. 3:9 (2002–2003). Det er også et mål å vurdere departementenes styring av de berørte universitetene og de enkelte museene. I tillegg vil den interne styringen av og ved museene bli vurdert.

1.4.2 Problemstillinger

- 1 Er bevaringen og sikringen av museenes samlinger i samsvar med overordnede målsettinger og museumsfaglige normer?
- 2 Er Kultur- og kirkedepartementets og Kunnskapsdepartementets styring av museene med hensyn til bevaringen og sikringen av samlingene i samsvar med Stortingets forutsetninger og statlige regelverk?
- 3 Er den interne styringen av museene med hensyn til bevaringen og sikringen av samlingene i samsvar med statlig regelverk og faglige normer?

1.4.3 Avgrensninger

Feltundersøkelsen

Oppfølgingsundersøkelsen er begrenset i forhold til Riksrevisjonens forrige undersøkelse og avgrenset til de museene og oppbevaringsenhetene der det ble identifisert kritikkverdige forhold i Dokument nr. 3:9 (2002–2003). De museene som ble undersøkt i Riksrevisjonens forrige undersøkelsen, var: Universitetets kulturhistoriske museer (Universitetet i Oslo), Universitetets naturhistoriske museer (Universitetet i Oslo), Bergen Museum (Universitetet i Bergen), Nasjonalgalleriet (i dag innlemmet i Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design) og Arkeologisk museum i Stavanger.

I forrige undersøkelse ble bevarings- og sikringsforholdene ved Arkeologisk museum i Stavanger vurdert som relativt bedre enn ved de andre museene. Magasinforholdene og samlingenes tilstand ble vurdert å være betraktelig bedre. Brannsikring og sikring mot tyveri og hærverk ble vurdert som tilstrekkelig. Riksrevisjonen gjorde

heller ingen styringsundersøkelse av Arkeologisk museum i Stavanger i 2002. Arkeologisk museum i Stavanger er på bakgrunn av dette utelatt fra oppfølgingsundersøkelsen, mens de fire andre museene er inkludert. I tillegg er resultatene og vurderingene for de to samlingsavdelingene ved Bergen Museum, De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene, holdt hver for seg i undersøkelsen. Feltundersøkelsen omfatter således fem enheter ved fire museer.

Styringsundersøkelsen

I styringsundersøkelsen er det gjennomført en analyse av hvordan de forskjellige nivåene i styringskjeden fra departement til museum ivaretar hensynet til bevaring og sikring av museenes samlinger i styringen av museumsvirksomheten. Styringsundersøkelsen omfatter de berørte departementene, universitetene og de fire museene (de fem enhetene).

Undersøkelsen av styringen gjelder kun styringen i relasjon til bevaring og sikring av samlingene. Styringen av de andre sidene ved museenes virksomhet omfattes ikke av undersøkelsen (dette gjelder for eksempel formidling, forskning og innsamling).

2 Metodisk tilnærming og gjennomføring

Problemstillingene i analysen er belyst ved hjelp av to ulike metodiske tilnærminger. Den ene består i en kartlegging av oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand. Den andre er en analyse av hvordan de forskjellige nivåene i styringskjeden fra departement til museum ivaretar hensynet til bevaring og sikring av museenes samlinger i styringen av museumsvirksomheten.

2.1 Analyse av oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand

Undersøkelsen av oppbevaringsforholdene og samlingenes tilstand er basert på en feltundersøkelse. Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) gjennomførte en slik undersøkelse på oppdrag fra Riksrevisjonen våren 2002 i forbindelse med Dokument nr. 3:9 (2002–2003) *Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer*. NIKU har gjennomført en tilsvarende undersøkelse for Riksrevisjonen høsten 2007. De vurderingene som er gjort av sikringen mot tyveri og hærverk, er i stor grad utelatt fra rapporten.

Undersøkelsen i 2007 er konsentrert om enheter hvor det oppbevares gjenstander av udiskutabel verdi for museet, og hvor oppbevarings- og/eller sikringsforholdene i 2002 ikke var i samsvar med aksepterte normer. Tilstandsregistreringen omfatter totalt 47 enheter ved de fire museene. Utvalget i 2007 er i hovedsak de enhetene som i Dokument nr. 3:9 (2002–2003) fikk vurderingen "ikke tilfredsstillende" eller "dårlig" i totalvurderingen av magasinene.¹

I kartleggingen har NIKU benyttet skjemaet "Tilstandsregistrering av museer og samlinger", som er utarbeidet av Norsk museumsutvikling (NMU). Skjemaet er delt inn i to hoveddeler. NIKUs kartlegging er basert på del 2 av skjemaet, som går spesifikt på hver oppbevaringsenhet. Skjemaets del 1 gjelder blant annet krav til

planlegging og styring av arbeidet med bevaring og sikring av samlinger, og det er benyttet som utgangspunkt ved utarbeidelsen av vurderingskriterier for den delen av undersøkelsen som omhandler styringen av bevarings- og sikringsarbeidet.

Kartleggingen av oppbevaringsforholdene og samlingenes tilstand er gjennomført ved inspeksjon av bygninger og oppbevaringslokaler og ved visuelle vurderinger av samlingene. Konservatorer fra NIKU har gjennomgått magasinene og utstillingslokalene ved museene og gjort en totalvurdering av oppbevaringsforhold, sikrings tiltak og samlingenes tilstand opp mot normene for dette, jf. punkt 3.2.1. Vurderingene er basert på faglig skjønn, men det er også gjort målinger av relativ fuktighet, temperatur, synlig lys og ultrafiolett lys. Ved vurderingen har man benyttet en skala med inndelingen: svært bra, tilfredsstillende, ikke tilfredsstillende og dårlig. Den samme skalaen ble benyttet i den forrige undersøkelsen i 2002.

Etter Riksrevisjonens forrige undersøkelse har Universitets- og høyskolerådets museumsutvalg (UHR M) utviklet nye skjemaer for registrering av de vitenskapelige samlingene til universitetsmuseene og Arkeologisk museum i Stavanger.² Disse skjemaene er en videreutvikling av skjemaet som NMU laget i sin tid, og som ble brukt ved NIKUs innsamling av informasjon ved Riksrevisjonens undersøkelse i 2002. Riksrevisjonen har valgt ikke å bruke de nye skjemaene i oppfølgingsundersøkelsen. Det er flere forhold som bidrar til denne beslutningen. For det første kan elementer i de nye skjemaene innhentes gjennom Riksrevisjonens intervjuer og dokumentanalyse og gjennom beskrivelse av fakta (observasjoner) under NIKUs feltarbeid. Videre vurderer NIKU eksisterende skjematikk som tilstrekkelig for å kunne konkludere med hensyn til bevarings- og sikringsforholdene ved alle museene som er omfattet av undersøkelsen. Et tredje moment er at oppfølgingsundersøkelsen skal være en sammenliknende undersøkelse med Riksrevisjonens undersøkelse fra 2002. Som følge av dette vurderes det som mest hensiktsmessig å bruke

1) Det er tatt med to enheter fra Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo som i forrige undersøkelse fikk totalvurderingen "tilfredsstillende" av magasinene. En av disse enhetene fikk vurderingen "ikke tilfredsstillende" med hensyn til tilstanden på gjenstandene. Det dreier seg om Øst-Asia-magasinet og Magasin for ordener & medaljer i hovedbygningen i Frederiksgate 2. Begge fikk fortsatt vurderingen "tilfredsstillende" ved undersøkelsen i 2007.

2) Manual for utfylling av registreringskjema for bevaring og sikring av universitetsmuseenes samlinger, s. 3.

de samme skjemaene for å kunne sammenstille resultatene over tid.

Kapittel 4 bygger på NIKUs rapport og er noe bearbeidet av Riksrevisjonen i samråd med NIKU.

2.2 Analyse av styringsforholdene

Undersøkelsen av styringen av museumsvirksomheten omfatter de berørte departementene, universitetene og det enkelte museum. Formålet har vært å kartlegge hvordan de forskjellige nivåene i styringskjeden fra departement til museum ivaretar hensynet til å bevare og sikre museenes samlinger i styringen av museumsvirksomheten. Undersøkelsen har bestått i å kartlegge departementenes styring av museene og den interne styringen ved museene. Styringen under Kunnskapsdepartementet omfatter både universitetenes styring av universitetsmuseene og styringen innad i det enkelte museum. Analysen av styringen av museet under Kultur- og kirke departementet berører i en viss grad hele virksomheten som Nasjonalgalleriet i dag sorterer under, det vil si Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design (Nasjonalmuseet).

Datainnsamlingen i styringsundersøkelsen er basert på dokumentanalyse og intervjuer med alle de åtte berørte enhetene – det vil si Kultur- og kirke departementet, Kunnskapsdepartementet, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen og de fire museene. Analysen av departementenes styring har vært konsentrert om stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner og dessuten instruksjoner, rapporter og øvrige dokumenter som omhandler departementenes styring av museene, i hovedsak for 2006 og 2007. For å kartlegge den interne styringen av museene er ulike planer, rapporter, rutinebeskrivelser, møterefater og andre relevante dokumenter som hovedsakelig gjelder styringen i årene 2006–2007, gjennomgått. Intervjuobjekter i styringsundersøkelsen har vært ledere og saksbehandlere i Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirke departementet og ledelsen ved Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen og de fire museene. Alle intervjureferatene har i etterkant blitt verifisert.

3 Revisjonskriterier

Krav til bevaring og sikring av samlinger i statlige museer følger av lov og av Stortingets forutsetninger i forbindelse med behandlingen av stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner. Krav til styring av museene og deres arbeid med å bevare og sikre samlingene er i tillegg utledet fra reglement for og bestemmelser om økonomistyring i staten. Krav til hvordan museums-samlinger skal oppbevares og sikres, og hvordan arbeidet med dette skal styres, er også basert på konserveringsfaglige normer.

3.1 Lovverk og stortingsdokumenter

3.1.1 Lovverk

Universitetene har i henhold til universitetsloven § 1-4 (2) ansvaret for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Riksrevisjonen legger til grunn at drift av museer omfatter bevaring av samlingene. Denne tolkningen baseres på det innholdet Kulturdepartementet har lagt i begrepet "drift av museer" i St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleveling*. Her står det at oversikt, kontroll og vedlikehold av museums-samlinger er et viktig fundament for all museumsdrift, og at dette blant annet stiller krav til registrering, gode oppbevaringsforhold og rutiner for forsvarlig håndtering av samlingene.³

3.1.2 Stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner

Overordnede mål og prinsipper for bevaring og sikring av museumssamlinger ble forelagt Stortinget av Kultur- og kirkedepartementet i St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleveling*. I meldingen trekkes det fram som en viktig oppgave for museene å ta vare på det kilde- og dokumentasjonstilfanget som tidligere tider har etterlatt seg. Meldingen påpeker behovet for permanente tiltak for å håndtere og bevare museenes samlinger i et lengst mulig tidsperspektiv. Meldingen trekker fram flere forhold som kan true museenes samlinger – dårlig oppbevaring, manglende registrering av gjenstander, mangelfull sikring og mangel på konserveringsteknisk kompetanse. I St.prp. nr. 1 (2006–2007) for Kultur- og kirkedepartementet vises det til

denne meldingen. Betydningen av bevaring og sikring gjentas i St.meld. nr. 48 (2002–2003), hvor kulturpolitikken fram til 2014 skisseres. Også i St.prp. nr. 1 (2006–2007) for Kunnskapsdepartementet slås det fast at universitetene skal sikre forsvarlig oppbevaring og sikring av museumssamlingene.

I Innst. S. nr. 102 (2002–2003) framhevet kontroll- og konstitusjonskomiteen at dersom museenes samlinger ikke blir bevart og sikret på en tilfredsstillende måte, kan viktige kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdier gå tapt. Komiteen understreket også at departementene har det overordnede ansvaret for å se til at samlingene bevares og sikres på en forsvarlig måte, og den forutsatte at det ville bli gjennomført styringsmessige forbedringer på alle nivåer i styringskjeden fra departement til museum. På bakgrunn av Riksrevisjonens påpekninger av forholdene ved universitetsmuseene, ba komiteen Utdannings- og forskningsdepartementet om å finne egnede måter for å utforme mål og resultatindikatorer på området.

3.2 Nærmere om kriterier knyttet til problemstilling 1

3.2.1 Faglige normer for hvordan samlingene skal bevares og sikres

Revisjonskriteriene er utviklet med utgangspunkt i publikasjoner utgitt av Norsk museumsutvikling (NMU) og skjemaet NMU⁴ har utarbeidet for tilstandsregistrering av museer og samlinger. NMU ble 1. januar 2003 slått sammen med Statens bibliotektilsyn og Riksbiblioteket. Resultatet ble opprettelsen av Statens senter for arkiv, bibliotek og museum (ABM-utvikling). Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) benyttet dette skjemaet i tilstandsregistreringen⁵ i feltundersøkelsen i forbindelse med Dokument nr. 3:9 (2002–2003). Det samme skjemaet blir benyttet i oppfølgingsundersøkelsen.

4) Norsk museumsutviklings skriftserie 8-1998. *Ta vare på gjenstandene!*; Norsk museumsutvikling skriftserie 8-2000. *Museer imellom*.

5) Tilstandsregistrering av museer og samlinger, feltskjema. Norsk museumsutvikling, november 2000.

3) St.meld. nr. 22 (1999–2000), s. 83–84.

Disse publikasjonene og skjemaet er basert på konserveringsfaglige normer for hvordan museers samlinger skal oppbevares for å være beskyttet mot nedbrytende faktorer og risikoen for plutselig ødeleggelse. Det finnes konserveringsfaglige normer for hvordan skadevirkningene fra nedbrytende faktorer som for eksempel klima og lys skal kunne begrenses. Når det gjelder skjerming mot andre nedbrytende faktorer og sikring av samlingene, er vurderingskriteriene basert på mer generelle erfaringer fra bevarings- og sikringsarbeider i museer.

3.2.1.1 Bevaring

En rekke faktorer kan ha skadelig og nedbrytende effekt på gjenstander. Effekten av de ulike faktorene kan reduseres betraktelig og i enkelte tilfeller hindres helt. Nedbrytende faktorer kan deles inn i klimatiske, biologiske og fysiske faktorer. Klimatiske faktorer omfatter luftfuktighet, temperatur og lys og lokal påvirkning fra montere, pakkematerialer og liknende. Biologiske faktorer omfatter skadedyr, insekter, muggsopp og råtesopp. Fysiske faktorer omfatter dårlig fysisk oppbevaring og feil håndtering.

Klimatiske forhold

Relativ fuktighet og temperatur

Riktig klima hindrer eller forsinker mekaniske, kjemiske og biologiske prosesser. Klimaet bestemmes av relativ fuktighet⁶ og temperatur⁷. Følgende krav må være oppfylt for å oppnå tilfredsstillende klimatiske forhold:

- Klimaet i det enkelte lokale skal være tilpasset kravene til de ulike materialgruppene som er oppbevart der.
- Gjenstandene i magasiner og utstillingslokaler bør i størst mulig grad være sortert etter materialenes klimakrav.
- For samlingene som består av flere materialtyper med ulike klimakrav, må klimaet være tilpasset en sammensatt samling, eller samlingen må være splittet opp i ulike klimasoner.
- Hyppige klimavariasjoner av kortere varighet (uker, døgn, timer) bør unngås. Langsomme variasjoner (årstid) kan aksepteres innenfor gitte rammer.
- Bygningen må være tilstrekkelig isolert,

6) Relativ luftfuktighet er det prosentvise forholdet mellom den mengden damp som finnes i luften, og den mengden vanddamp som luften maksimalt kan holde ved en gitt temperatur.

7) Temperatur innvirker også på den relative fuktigheten ved at man kan få høyere eller lavere luftfuktighet ved henholdsvis å senke eller heve temperaturen i et rom.

skjerme godt for sollys (ut fra klima) og ha stor tetthet med kontrollert luftskifte.

- Klima skal kontrolleres kontinuerlig og systematisk.

Lys

Alt lys (synlig lys, ultrafiolett lys og infrarød stråling) er skadelig og kan føre til en rekke fotokjemiske nedbrytingsforløp som vil lede til tap av styrke, krakelering (behandling som gir et nett av fine sprekker), falming, bleking, sprøhet og endret oppløselighet. Følgende krav til belysning må være oppfylt:

- Lysforholdene skal være tilpasset bevaringskrav og ikke overskride angitte maksimumsgrenser for ulike materialtyper. Eksponeringstiden skal forsøkes begrenset.
- Dagslys skal i størst mulig grad stenges ute fra utstillingslokaler. Dersom det ikke er mulig, skal dagslyset filtreres for stråler fra ultrafiolett lys.
- Det skal ikke være dagslys i magasiner.
- I større magasiner bør lyset kunne tennes i deler av magasinet om gangen.
- Museet skal ha rutiner for kontroll av lysforholdene.

Biologisk nedbryting og fysiske faktorer

Biologisk nedbryting omfatter skader fra insekter, dyr, råtesopp og muggsopp. Museene plikter å gjøre følgende for å hindre og begrense biologisk nedbryting:

- Tiltak som hindrer insekter og dyr i å komme inn i museene, for eksempel montering av nett og filter foran åpninger og kontroll med gjenstander som fraktes ut og inn av museet, skal være gjennomført.
- Tiltak som hindrer råtesopp og muggsopp i å oppstå, skal være gjennomført. Det dreier seg for eksempel om å sørge for riktig klima og tilstrekkelig luftsirkulasjon.
- Gjenstander bør pakkes i materialer som beskytter mot biologisk angrep, men som ikke skader gjenstandene.
- Det skal gjennomføres regelmessig kontroll av om samlingene er utsatt for biologisk angrep.

Magasiner og utstillingslokaler må være utformet og innredet slik at slitasje på gjenstandene reduseres mest mulig. Museene må i den forbindelse sørge for følgende:

- Magasinene må være oversiktlige og lett tilgjengelige.
- Oppbevaringsarealet må være tilstrekkelig slik at gjenstandene ikke sliter på hverandre.

- Magasiner og utstillingslokaler må være utformet og innredet slik at flytting av gjenstander kan skje med minimal skaderisiko, og slik at rask evakuering er mulig.

Museene må legge vekt på følgende når det gjelder utstillings- og magasininteriør:

- Det skal brukes anbefalte materialer til hyller, montere, skap, pakking og opphenging fordi en del vanlige konstruksjons- og innredningsmaterialer avgir gasser som kan aktivisere nedbrytingsprosesser.
- Gjenstander skal ikke stå direkte på gulvet, fordi dette lettere medfører skader, både i form av støt og spark og ved eventuell vannlekkasje eller flom.
- Utstillings- og magasininteriør må monteres slik at rengjøring kan gjennomføres enkelt og uten risiko for gjenstandene.

Gode rutiner og riktige metoder for rengjøring, både av gjenstander og lokaler, er svært viktig for å hindre nedbryting av samlingene. Følgende krav til rengjøringen må overholdes:

- Utstillinger og magasiner skal rengjøres rutinemessig.
- Det skal benyttes egnede metoder og produkter.
- Rengjøring som innebærer direkte inngrep i en gjenstand, må utføres av kvalifisert konserveringspersonale.

3.2.1.2 Sikring

Samlingene må beskyttes mot risikoen for plutselig ødeleggelse som følge av brann, tyveri, hærverk, flom og naturskade. I Norge er vannskade den formen for naturskade som er mest relevant, og kriteriene for sikring mot naturskade er hovedsakelig rettet mot dette området. Begrepet naturskader omfatter også for eksempel jordskjelv, ras og vulkanutbrudd.

Brannsikring

- Museene må iverksette nødvendige tiltak mot brann, for eksempel røykeforbud, forsvarlig bruk av ovner og jevnlig ettersyn og godkjenning av elektriske anlegg.
- Der det er mulig, bør bygninger brannseksjoneres (det bør for eksempel installeres brannvegger) for å redusere brannbelastning og brennbarhet med tanke på konstruksjon.
- Brannvarsling skal kunne skje ved moderne, automatiske brannalarmanlegg.
- Brannsløkkingsutstyr skal være lett tilgjengelig og godt merket.

- Det må etableres gode alarm- og handlings- / aksjonsrutiner og planer for evakuering og restverdirendning.
- Brannsikringstiltakene må gjennomgås og vurderes regelmessig.

Sikring mot tyveri og hærverk

- Sikring av museenes uteområder og bygninger skal være solid og godt gjennomtenkt når det gjelder tyveri og hærverk.
- Det skal være installert et tilfredsstillende alarmsystem for både ytter skall (som for eksempel vinduer og ytterdører) og indre soner. Det må være gode rutiner for bruk av alarmsystemet.
- Det må være gode alarm- og handlings- / aksjonsrutiner ved innbrudd og hærverk.
- Atkomstkontroll av bygninger og lokaler bør være vurdert, og adgang til magasiner bør være sterkt begrenset.
- Gjenstander i utstilling må være så godt sikret som mulig.
- Tiltak mot tyveri og hærverk må gjennomgås og vurderes regelmessig.

Sikring mot vannskade

- Bygningen og oppbevaringslokalene må være utformet slik at risikoen for vannskade er minst mulig.
- Museene bør i størst mulig grad unngå å føre rørsystem gjennom lokaler som er brukt til magasin eller utstilling.
- Plassering av brannslanger, servanter og utslagsvasker skal være gjennomtenkt.
- Dersom lokalet er utsatt for flom, bør det vurderes om samlingen eller utstillingen kan flyttes til et mer egnet lokale.
- Museene må gjennomføre rutinemessig kontroll med tiltakene mot vannskade, blant annet bygningsskall, rørsystem, sluker og rister.

3.3 Nærmere om kriterier knyttet til problemstilling 2

Reglement for og bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt av Finansdepartementet 12. desember 2003 med endringer av 21. desember 2005 og 14. november 2006, stiller en rekke krav til departementets styring av underliggende virksomheter.

3.3.1 Departementets styring av virksomheter

I bestemmelsenes kapittel 1.2 om myndighet og ansvar står det blant annet at departementet skal sørge for at det foreligger instruksjoner som

beskriver myndighet og ansvar mellom departementet og virksomheten. Det framgår også av bestemmelsene at departementet har det overordnede ansvaret for at virksomheten gjennomfører aktiviteter i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger og departementets fastsatte mål og prioriteringer. Departementet har dessuten det overordnede ansvaret for at styringsdialogen mellom departementet og virksomheten fungerer på en hensiktsmessig måte, at virksomheten rapporterer relevant og pålitelig resultatinformasjon, at det gjennomføres kontroll med virksomheten, og at virksomheten har forsvarlig intern kontroll.

Departementet skal, i henhold til bestemmelsene i kapittel 1.3, i samråd med virksomheten fastsette styringsdialogens form og innhold. Det innebærer blant annet å definere styringsdokumenter, møtefrekvens, rapporteringskrav med mer. Styringsdialogen skal være dokumenterbar. Departementet skal planlegge sin styring av virksomheten med både ettårig og flerårig perspektiv. Styring og oppfølging skal tilpasses virksomhetens egenart og risiko og vesentlighet.

Ifølge punkt 1.4 i bestemmelsene skal departementet følge opp Stortingets vedtak og forutsetninger i det årlige tildelingsbrevet til virksomheten. Tildelingsbrevet skal blant annet inneholde overordnede mål med angivelse av strategiske utfordringer og satsingsområder og dessuten styringsparametre for å kunne vurdere måloppnåelse og resultater. Disse skal være mest mulig stabile over tid. Det er også krav til rapportering for styringsparametrene.

For departementets oppfølging av virksomheten finnes det i bestemmelsenes punkt 1.5 nærmere omtale av rapportering, departementets overordnede kontroll og evalueringer.

Departementet skal i samråd med virksomheten definere behov og avtale omfang og innhold i rapporteringen. Omfanget av rapporteringen skal være i henhold til tildelingsbrev, og den skal ha fokus på måloppnåelse og resultater. Virksomheten skal informere departementet om vesentlige avvik fra vedtatte planer eller tildelingsbrev straks virksomheten får kjennskap til slike avvik. Virksomheten skal dessuten utarbeide en særskilt årsrapport til departementet som skal være i henhold til krav i tildelingsbrevet og inneholde annen relevant informasjon av betydning for departementets styring. Virksomhetens ledelse skal også, i samråd med departementet, vurdere behovet for å publisere en årsmelding.

Når det gjelder departementets kontroll av underliggende virksomheter, skal den inngå i den ordinære styringen og oppfølgingen av virksomheten. Behovet for eventuelle tilleggskontroller skal vurderes ut fra virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet og dessuten virksomhetens interne kontroll.

Departementet skal sikre seg at alle virksomheter har tilfredsstillende intern kontroll slik at fastsatte mål og resultatkrav følges opp, ressursbruken er effektiv og virksomheten drives i samsvar med gjeldende lover og regler.

Videre skal departementet sørge for at det gjennomføres evalueringer for å få informasjon om effektivitet, måloppnåelse og resultater innenfor hele eller deler av departementets ansvarsområde og aktiviteter. Frekvens og omfang av evalueringer skal bestemmes ut fra virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet. Behovet må vurderes opp mot kvalitet og omfang av øvrig rapportering. Departementet skal også drøfte organisering og innretning av de ulike evalueringene med underliggende virksomhet som en del av styringsdialogen.

3.4 Nærmere om kriterier knyttet til problemstilling 3

Reglement for og bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt av Finansdepartementet 12. desember 2003 med endringer av 21. desember 2005 og 14. november 2006, stiller en rekke krav til virksomhetens interne styring.

3.4.1 Virksomhetens interne styring

Det framgår av bestemmelsenes punkt 2.2 at virksomhetens ledelse har ansvar for å gjennomføre aktiviteter i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger og fastsatte mål og prioriteringer fra departementet. Virksomhetsledelsen har ansvar for å fastsette mål og resultatkrav og gjøre prioriteringer med ettårig og flerårig perspektiv innenfor eget ansvarsområde. Videre skal det etableres en intern kontroll.

Av bestemmelsene framkommer også at virksomhetens ledelse skal definere myndighet og ansvar og fastsette instruksjoner innenfor eget ansvarsområde for å sikre oppfyllelse av reglementet og bestemmelsene.

Når det gjelder styringsprosessen, omfatter denne planlegging, gjennomføring og oppfølging.

Planene skal dokumenteres gjennom interne styringsdokumenter. For å dokumentere virkningen av vesentlige forhold i planene skal det fastsettes styringsparametre som er mest mulig stabile over tid.

For gjennomføring og oppfølging har virksomheten ansvar for at mål og resultatkrav fastsatt i tildelingsbrev, andre vedtak og interne styringsdokumenter følges opp og gjennomføres innenfor rammen av tildelte ressurser. Det må etableres løpende informasjons- og kommunikasjonsrutiner for rapportering og gjennomføring av planer. Den interne styringen skal være innrettet slik at den tilfredsstillende kravene til resultat- og regnskapsrapportering gitt av overordnet myndighet og andre. Videre skal styringen være innrettet slik at virksomheten har nødvendig styringsinformasjon og beslutningsgrunnlag til å følge opp aktivitetene og resultatene. Virksomhetens økonomisystem sammen med statistikk, analyser og andre relevante systemer skal belyse om virksomheten drives effektivt med tanke på kostnader og fastsatte mål og resultatkrav. Det framkommer også av punkt 2.3.2 i bestemmelsene at resultatinformasjonen skal benyttes i virksomhetens planlegging for de påfølgende år.

Av bestemmelsenes punkt 2.4 framkommer at alle virksomheter skal etablere intern kontroll. Virksomhetens ledelse har ansvar for å se til at den interne kontrollen er tilpasset risiko og vesenlighet, at den fungerer på en tilfredsstillende måte, og at den kan dokumenteres. Intern kontroll skal primært være innebygget i virksomhetens styring.

Den interne kontrollen skal forhindre styringsvikt, feil og mangler slik at måloppnåelse og resultater står i et tilfredsstillende forhold til fastsatte mål og resultatkrav, og at eventuelle vesentlige avvik forebygges, avdekkes og korrigeres i nødvendig utstrekning. Videre framkommer det i forbindelse med intern kontroll at ressursbruken skal være effektiv, regnskap og informasjon om resultater skal være pålitelig og nøyaktig, og virksomhetens verdier skal forvaltes på en forsvarlig måte.

I bestemmelsenes punkt 2.4 står det også at for å kunne utøve nødvendig intern kontroll, skal virksomhetens ledelse etablere systemer, rutiner og tiltak hvor det blir lagt vekt på blant annet følgende faktorer:

- Identifisering av risikofaktorer som kan medvirke til at virksomhetens mål ikke nås,

og korrigerende tiltak som med rimelighet kan redusere sannsynligheten for manglende måloppnåelse.

- Sikring av kvaliteten i den interne styringen, blant annet forsvarlig arbeidsdeling og produktivitet i arbeidsprosessene.
- Informasjonsrutiner som sikrer at viktig og pålitelig informasjon av betydning for måloppnåelsen kommuniseres på en effektiv måte.
- Rutiner for behandling og lagring av vesentlig informasjon som sikrer konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet.

Ved etablering av kontrolltiltak skal virksomhetens ledelse vurdere hvilke kostnader tiltaket medfører, målt opp mot den nytten og de fordelene som kan oppnås. Alle tiltak skal forankres på overordnet nivå for å sikre relevans og fullstendighet i risikobildet. For spesielt viktige rutiner skal virksomhetens ledelse vurdere om det er behov for tilleggsrapportering og spesielle analyser for å avdekke eventuelle framtidige avvik.

3.4.2 Normer for hvordan bevaringsarbeidet skal styres og planlegges i virksomhetene

I tillegg til styringskravene som følger av regelverket for økonomiforvaltningen i staten, kommer faglige normer for hvordan bevaringsarbeidet skal styres og planlegges. Den styringen og planleggingen av bevarings- og sikringsarbeidet som utøves i medhold av disse faglige normene, må samordnes med styringen av bevaringsarbeidet som utøves i medhold av regelverket for økonomiforvaltningen i staten.

Revisjonskriteriene er utviklet med utgangspunkt i publikasjoner utgitt av NMU⁸ og skjemaet NMU har utarbeidet for tilstandsregistreringen av museer og samlinger.⁹ Kriteriene bygger også til dels på oppdatert informasjon innen ulike fagområder.

Registrering og oversikt over samlingene

Oversikt over samlingene er nødvendig for å kunne skape tilfredsstillende oppbevaringsforhold. Alle gjenstander skal være forsvarlig registrert, og det skal være etablert prosedyrer for registreringen.

8) Norsk museumsutviklings skriftserie 8-1998. *Ta vare på gjenstandene!*; Norsk museumsutvikling skriftserie 8-2000. *Museer imellom*.

9) "Tilstandsregistrering av museer og samlinger", feltskjema. Norsk museumsutvikling, november 2000.

Oversikt over bevaringssituasjonen ved museene

Museene må ha oversikt over bevaringssituasjonen ved museet og bør i den forbindelse ha kartlagt følgende områder:

- Samlingenes og gjenstandenes tilstand. De må bedømme framtidige behov for tilsyn og konservering.
- Bygningenes tilstand.

Kompetanse

Museene må benytte seg av relevant kompetanse for å kunne vurdere bevaringssituasjonen og utforme og iverksette nødvendige tiltak.

Plandokumenter

Som et ledd i organiseringen av tiltak for å bevare og sikre samlingene bør museene ha utarbeidet følgende plandokumenter:

- Bevaringsplan, det vil si en plan for samlingene som inkluderer vurdering av status og nødvendige tiltak og klargjøring av ansvar og rutiner for behandling av samlingene.
- Sikringsplan, det vil si en plan for sikring av samlingene med tanke på brann og tyveri som omfatter vurdering av status og nødvendige tiltak og klargjøring av rutiner og ansvar.
- Redningsplan, det vil si en vurdering av beredskapstiltak for museets samlinger, som evakuering og transport ved krise forårsaket av ytre, ikke planlagte omstendigheter, for eksempel flom, større lekkasjer eller krise i krigs- eller fredstid.
- Plan eller interne retningslinjer for ut- og innlån av gjenstander, det vil si rutiner for gjennomføring, for eksempel pakking, håndtering og vurdering av ansvarsforhold.

4 Fakta – oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand

4.1 Oversikt over museene som inngår i undersøkelsen

4.1.1 Universitet i Oslo (UiO)

Kulturhistorisk museum ved UiO

Kulturhistorisk museum ved UiO er landets største og eldste kulturhistoriske museum med over 1,6 millioner gjenstander. Det rommer den største arkeologiske samlingen i Norge fra oldtiden og middelalderen, en betydelig kirkekunstsamling fra middelalderen, en antikksamling, et runearkiv, en mynthistorisk samling og en etnografisk samling. Vikingskipshuset er et av Norges mest besøkte museer med ca. 420 000 besøkende i gjennomsnitt hvert år.¹⁰ Gjennom kulturminneloven er Kulturhistorisk museum gitt forvaltningsmyndighet over gjenstander fra førreformatorisk tid (1537) og alle myntfunn som stammer fra før 1650, i de ti fylkene på Østlandet og Sørlandet. I samarbeid med Riksantikvaren, fylkeskommuner/kommuner og private tiltakshavere utfører museet arkeologiske utgravninger i de samme ti fylkene.¹¹ Museet hadde i 2006 samlede inntekter på 169,8 mill. kroner. Av dette var 67 mill. kroner statlige midler. 67 mill. kroner var inntekter for arkeologiske undersøkelser etter kulturminneloven,¹² mens 35,8 mill. kroner kom fra billettsalg og andre egeninntekter.¹³

Naturhistorisk museum ved UiO

Naturhistorisk museum på Tøyen består av Botanisk hage, som ble opprettet i 1814, og Zoologisk, Geologisk, Paleontologisk og Botanisk museum, som først ble flyttet til Tøyen rundt hundre år senere. I 1999 ble alle enhetene på Tøyen slått sammen til én institusjon – Universitetets naturhistoriske museer og botaniske hage. Naturhistorisk museum ved UiO er landets største museum med 65 prosent av Norges totale naturhistoriske samlinger. De vitenskapelige samlingene er bygget opp gjennom mer enn 200 år og teller over 7,5 millioner objekter.¹⁴ For å illustrere hvor store

samlingene er, kan det nevnes at insektsamlingen ved Naturhistorisk museum består av rundt 2,7 millioner insekter, og karplantesamlingen omfatter rundt 1,1 millioner karplanter. Begge disse samlingene er Norges største og viktigste i sine slag.¹⁵ Naturhistorisk museum har flere tusen førstegangsbeskrevne arter i samlingene, såkalte *Typer*. Dette er internasjonalt viktige referansemateriale som er underlagt internasjonale regler om forvaltning av typematerialer. Museet hadde i 2006 samlede inntekter på 93,8 mill. kroner, av dette var 83,3 mill. kroner statlige midler.¹⁶

4.1.2 Universitetet i Bergen (UiB)

Bergen Museum ved UiB

Bergen Museum ble stiftet i 1825. Museet var en viktig del av grunnlaget for etableringen av Universitetet i Bergen i 1946 og er nå en integrert del av universitetet. Bergen Museum er delt i to samlingsavdelinger, en naturhistorisk og en kulturhistorisk. De naturhistoriske samlingene består av fagområdene botanikk, geologi og zoologi og De kulturhistoriske samlingene omfatter fagområdene antropologi, arkeologi og kunst- og kulturhistorie. De naturhistoriske samlingene utgjør ca. 1,5 millioner gjenstander, mens de kulturhistoriske samlingene teller om lag 1 million gjenstander, inkludert foto- og arkivmateriale. Museets virksomhet omfatter med hjemmel i loven om kulturminner forvaltning i Hordaland, Sogn og Fjordane og Sunnmøre. Bergen Museum opplyste i intervju at museet i 2006 fikk om lag 71 mill. kroner fra universitetsbudsjettet, og i tillegg kom ekstern finansiering på om lag 14 mill. kroner.

4.1.3 Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design (Nasjonalmuseet)

Nasjonalgalleriet gikk inn som en del av Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design i 2003. Museet, som er en sammenslåing av det tidligere Arkitekturmuseet, Kunstindustrimuseet, Museet for samtidskunst og Nasjonalgalleriet, ble opprettet som stiftelse 1. juli samme år. 1. juli 2005 ble Riksutstillinger overført til museet. Samlingene i Nasjonalgalleriet besto per november 2007

10) <http://www.khm.uio.no> Faktaark 1.

11) <http://www.khm.uio.no/om/>

12) Oppdragsfinansierte undersøkelser, jf. NOU 2006:8 *Kunnskap for fellesskapet* som dreier seg om arkeologiske undersøkelser.

13) Basisbevilgning og andre offentlige tilskudd.

14) *Rapport 2006 – Planer 2007*, Universitetet i Oslo.

15) Tallene er hentet fra Naturhistorisk museums utstilling om *Revita*-arbeidet fra 2008.

16) Basis grunnbudsjett og regnskap for NHM.

av henholdsvis 4000 malerier, 1800 skulpturer, 39 500 grafikk og tegninger og 300 plakater.¹⁷ Nasjonalgalleriets hovedbygning er fra 1881 med tilbygg fra 1907 og 1924. Nasjonalmuseet leier bygningen av Statsbygg. Museets samlede inntekter var i 2006 på nesten 216 mill. kroner, hvorav ca. 186 mill. kroner var statlige midler.¹⁸

4.2 Oppbevaringsforhold og samlingenes tilstand

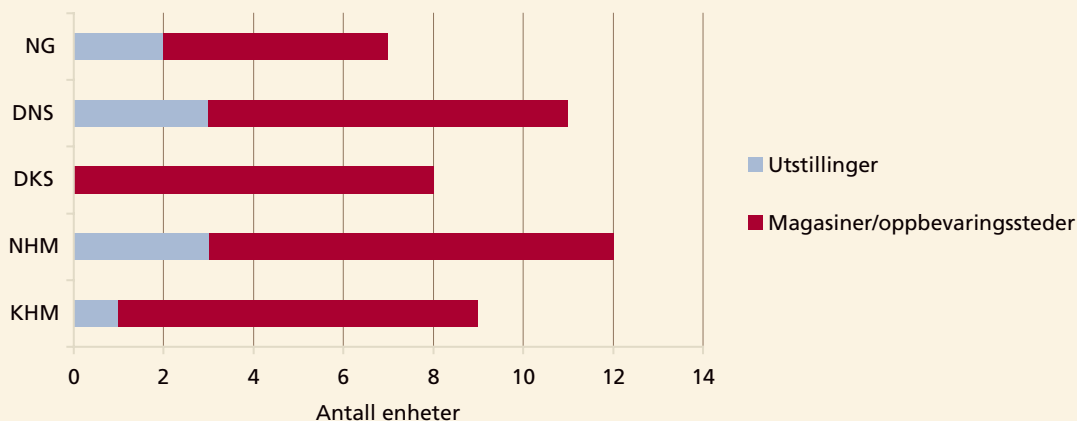
4.2.1 Generell informasjon

Feltarbeidet i 2007 har omfattet fire statlige museer: Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum ved UiO, Bergen Museum ved UiB og Nasjonalgalleriet ved Nasjonalmuseet. Resultatene for De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum er presentert hver for seg.

Undersøkelsen i 2007 har omfattet både utstillinger og magasiner/oppbevaringssteder ved museene. Hovedvekten har ligget på magasiner. Ingen utstillinger ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum har blitt undersøkt. Undersøkelsen har omfattet 47 enheter ved de fire museene. Det er 24 færre enheter enn ved undersøkelsen i 2002.¹⁹ Det er undersøkt henholdsvis ni utstillinger og 38 magasiner ved museene. I 2002 ble det undersøkt 25 utstillinger og 46 magasiner ved de fire museene.²⁰ Tabell 2 viser hvor mange

Tabell 2 viser hvor mange

Figur 1 Fordelingen mellom utstillinger og magasiner / lokaler for oppbevaring ved de undersøkte enhetene ved de ulike museene i den oppfølgende undersøkelsen i 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Tabell 1 Antall utstillinger og magasiner / lokaler for oppbevaring som ble undersøkt i 2002 og i 2007 ved de fire museene

	Totalt	Utstilling	Magasin/oppbevaring
Antall enheter 2002	71	25	46
Antall enheter 2007	47	9	38

Tabell 2 Antall utstillinger og magasiner / lokaler for oppbevaring som ble undersøkt i 2002 og i 2007 fordelt på museene

	Nasjonalgalleriet	Bergen Museum		Naturhistorisk museum	Kulturhistorisk museum	I alt
		DNS	DKS			
Antall enheter 2002	14	14	10	14	19	71
Antall enheter 2007	7	11	8	12	9	47

DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen og DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen. Naturhistorisk museum ved UiO og Kulturhistorisk museum ved UiO. Det totale antall enheter i 2002 var 77. Siden Stavanger Museum ikke er med i undersøkelsen i 2007, er det 71 antall enheter totalt i tabell 2.

19) Jf. kapittel 2 *Metodisk tilnærming og gjennomføring* for nøyaktig beskrivelse av hvordan enhetene, det vil si magasinene og utstillingene, er valgt ut til denne undersøkelsen.

17) B. Sauge, 7. mai 2007: Tabell over samlingenes størrelse og restanser.

18) Statlige midler inkludert andre offentlige tilskudd.

20) Inkludert Arkeologisk museum i Stavanger ble i alt 77 enheter undersøkt i 2002.

enheter som ble undersøkt ved de fire museene i 2002 og i 2007.

4.2.2 Vedlikehold av lokalene

Enhetene som undersøkelsen omfatter, er fordelt på 19 bygninger. Ni av disse bygningene er regnet som verneverdige, men bare Kommandantboligen på Bergenhus festning er administrativt fredet.²¹

I 2002 ble vedlikeholdet vurdert som uakseptabelt i 20 av 71 enheter (28,2 %) som undersøkelsen omfattet, ved de fire museene. Ved oppfølgingsundersøkelsen i 2007 ble vedlikeholdet vurdert som uakseptabelt i 12 av 47 enheter (25,5 %). Eksempler på forhold som vurderes som uakseptable med tanke på vedlikehold, er dårlige vinduer, lekkasjepunkter som ikke er utbedret, hull i yttervegger og råteskader i treverk. Tre enheter ble også vurdert til å ha uakseptabel isolasjonsevne.

Rapporten fra 2002 viste at vedlikeholdet av bygningene ved Bergen Museum har vært mangelfullt over lang tid. Forholdene ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum var urovekkende på dette punktet – åtte av fjorten enheter (57,1 %) ble vurdert til å ha uakseptabelt vedlikehold i 2002. Siden 2002 har det skjedd noen forbedringer ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, blant annet ved at det elektriske anlegget er utbedret i noen rom, og at Hvalsalen og flere utstillingsrom er pusset opp i hovedbygningen på Muséplass 3. Dessuten er det satt inn nytt ventilasjonsanlegg i Realfagbygget. Vedlikeholdet er fortsatt langt fra tilfredsstillende i den verneverdige hovedbygningen med hensyn til å ha gode bevarings- og sikringsforhold for samlingene. Det er et stort vedlikeholdsetterslep, og det mangler en langsiktig plan med prioritering av videre oppgaver.

Undersøkelsen i 2002 viste at vedlikeholdet var uakseptabelt i halvparten av de ti enhetene som ble undersøkt ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. Senere er det elektriske anlegget utbedret i hele hovedbygningen på Haakon Schetelig's plass 10, og det er satt inn nye vinduer i enkelte rom. Fordi det har skjedd noen forbedringer i hovedbygningen, og ikke minst

fordi gjenstander som var oppbevart eller utstilt i enheter med uakseptabelt vedlikehold senere har blitt flyttet til fjernmagasiner der vedlikeholdet av bygningene er tilfredsstillende, er vedlikeholdet vurdert som "tilfredsstillende" i seks av åtte enheter (75 %) ved den oppfølgende undersøkelsen. Det er imidlertid svært viktig å påpeke at vedlikeholdet fremdeles ikke vurderes som tilfredsstillende i hovedbygningen på Haakon Schetelig's plass 10. Det er for eksempel mange gamle skader som ikke er utbedret, og de gamle vinduene er i dårlig stand. Vedlikeholdet av lokalet for bygningsstein vurderes fremdeles som uakseptabelt.

Ved Kulturhistorisk museum ved UiO ble vedlikeholdet vurdert som uakseptabelt i fire av 19 enheter (21,1 %) ved undersøkelsen i 2002. To av magasinene lå ved Vikingskipshuset, mens de to andre var fjernmagasiner. Det ene magasinet er ikke lenger i bruk, og det andre skal avvikles i forbindelse med flytting til nytt fjernmagasin i 2009. I løpet av 2008 skal kjelleren på Vikingskipshuset tømmes, og gjenstandene skal flyttes til nytt magasin. Oppbevaringsforholdene der vurderes som gode. Det betyr at tre av de fire magasinene hvor vedlikeholdet ble vurdert som uakseptabelt i 2002, ikke vil være i bruk som magasiner etter 2008, og at det siste fjernmagasinet vil bli avviklet høsten 2009. Det er stadig behov for vedlikehold av hovedbygningen i Frederiksgate 2 og Vikingskipshuset på Bygdøy.

Ledelsen ved Naturhistorisk museum ved UiO har i flere år påpekt at vedlikeholdet av de gamle bygningene har vært mangelfullt.²² Teknisk avdeling ved UiO har etter hvert definert bygningsmassen ved Naturhistorisk museum som den delen av UiOs bygninger som har størst behov for vedlikehold og oppgradering.²³ På bakgrunn av Dokument nr. 3:9 (2002–2003) fikk Statsbygg i 2005 i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å utrede magasinbehovet ved Naturhistorisk museum og Kulturhistorisk museum. I Statsbyggs rapport står det at "enkelte deler av bygningene har gjennomgått rehabiliteringer, men de er for øvrig preget av vedlikeholdsetterslep og har ikke tilfredsstillende bygningsmessig standard".²⁴ I rapporten *UiO – Masterplan for universitetets områder* fra 2007 står det også at bygningene

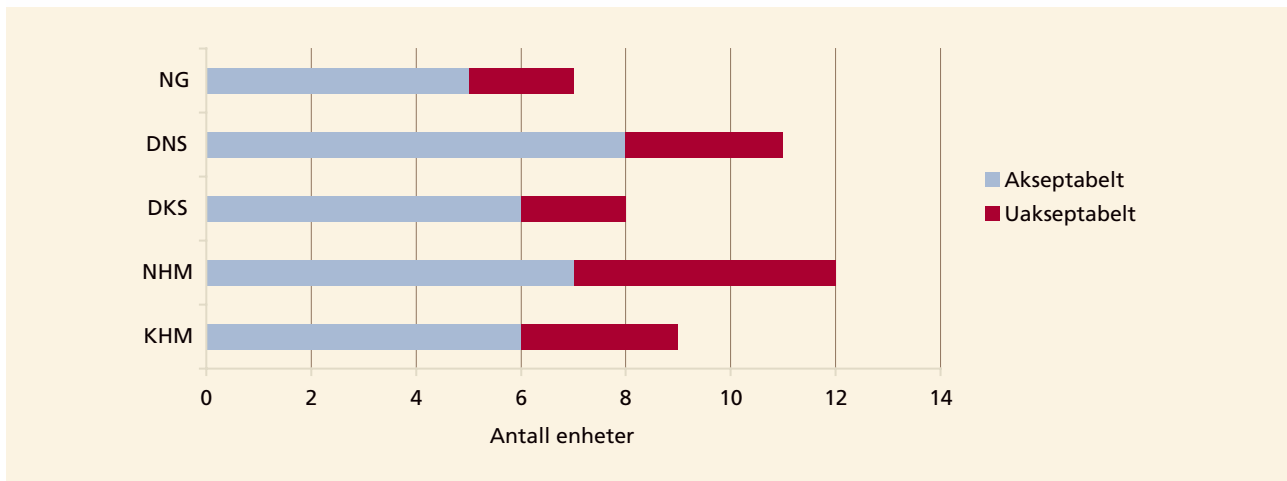
21) De følgende bygningene blir regnet som verneverdige: Frederiksgate 2 og 3 og Vikingskipshuset ved Kulturhistorisk museum; Botanisk museum, Geologisk museum og Zoologisk museum ved Naturhistorisk museum; hovedbygningen for De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum ved Haakon Schetelig's plass 10, hovedbygningen for De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum ved Muséplass 3 og Nasjonalgalleriets hovedbygning i Universitetsgaten 13.

22) Naturhistorisk museum ved direktøren har i flere brev om budsjettinnspill til universitetsdirektøren ved Universitetet i Oslo nevnt behov for bedre vedlikehold av de gamle bygningene på Tøyen.

23) Naturhistorisk museum, budsjettinnspill 2006, sendt fra Naturhistorisk museum i Oslo til universitetsdirektøren ved UiO 15. september 2005.

24) Rapport skrevet av Statsbygg og Torstein Ramberg AS Sivilarkitekt MNA, datert 1. juni 2006. *UiO – Utredning av magasinbehov ved Universitetets museer*. Grunnlag for kvalitetssikring av konseptvalg – KS1.

Figur 2 Vedlikehold av magasiner, utstillinger og lokaler for oppbevaring i 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

ikke har tilfredsstillende bygningsmessig og teknisk standard.²⁵ I 2005 skrev Naturhistorisk museum en utredning om magasinbehov. Den inneholdt funksjonsbeskrivelse for et nytt bygg med magasiner og rom for funksjoner som knyttes til forvaltning av samlingene og aktiviteter som naturlig hører med i forbindelse med at samlingene brukes til forskning og undervisning.²⁶ Både Statsbygg og Naturhistorisk museum konkluderte med at en utvidelse av magasin- og museumsarealene i tilknytning til de eksisterende museumsbygningene på Tøyen ville være den beste løsningen for museets bygningsmessige utfordringer. Museets magasinforhold er uholdbare, og arbeidsarealene som er tilknyttet magasinene, er mangelfulle. Naturhistorisk museum har utarbeidet et langtidsbudsjett for perioden 2008–2012. Her ber museet UiO om å iverksette et forprosjekt for å realisere et samlingsbygg for Naturhistorisk museum på Tøyen i tråd med Statsbyggs utredninger og anbefalinger.²⁷

Den verneverdige hovedbygningen ved Nasjonalgalleriet har også stort behov for vedlikehold. Flere skader og kritikkverdige forhold som ble registrert ved Riksrevisjonens forrige undersøkelse, var ikke utbedret før NIKUs feltarbeid i oktober 2007. I januar 2008 opplyste Nasjonalmuseet at Statsbygg var i ferd med å utbedre flere skader inn- og utvendig.

25) UiO – Masterplan for universitetets områder, sluttrapport, datert 3. september 2007.

26) Nytt samlingsbygg for Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. Utredning av magasinbehov med funksjonsbeskrivelse av 26. januar 2005.

27) Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Langtidsbudsjett 2008–2012, sendt fra ledelsen ved Naturhistorisk museum til Universitetet i Oslo 13. september 2007.

Det elektriske anlegget ble for det meste vurdert som "tilfredsstillende" ved undersøkelsene i 2002 og 2007. I 2002 ble det elektriske anlegget i åtte av 71 undersøkte enheter ved de fire museene (11,3 %) vurdert som "ikke tilfredsstillende". Hvalsalen ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum fikk vurderingen "dårlig".²⁸ Det var ulike forhold som førte til at enheter ble vurdert som "ikke tilfredsstillende" eller "dårlig": løse komponenter, utstrakt bruk av skjøteledninger og eldre, gamle anlegg med uregelmessig vedlikehold. Ved den oppfølgende undersøkelsen ble det elektriske anlegget i fire av 47 undersøkte enheter (8,5 %) vurdert som "ikke tilfredsstillende". Bergen Museum har utbedret det elektriske anlegget i hovedbygningen for De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum på Haakon Schetelig's plass og i noen rom i hovedbygningen for De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum på Muséplass 3. Naturhistorisk museum har utbedret det elektriske anlegget i én enhet på Geologisk museum som ble vurdert som "ikke tilfredsstillende".

4.2.3 To hovedgrupper av bevaringstiltak

Man skiller normalt mellom to hovedformer for bevaringstiltak – forebyggende konservering og direkte konservering. Forebyggende konservering vil si kontroll av gjenstandenes omgivelser, oppbevaringsforhold og håndtering, i den hensikt å hindre og/eller redusere nedbrytende faktorer. Det foretas ikke direkte inngrep i gjenstanden. Direkte konservering vil si direkte behandling / inngrep i en gjenstand for å forsinke nedbrytende

28) Elektrisk anlegg 2002 "ikke tilfredsstillende": to enheter ved Naturhistorisk museum i Oslo, tre enheter ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, to enheter ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og én enhet ved Nasjonalgalleriet.

prosesser. Restaurering, ved forsøksvis tilbakeføring av en gjenstand til tidligere form, utseende, kvalitet og funksjon, kan i enkelte tilfeller være en integrert del av konserveringen.

Forebyggende konservering er viktig for bevaring av samlingene. Dersom tilstanden til en samling er dårlig, vil årsaken ofte være manglende satsing på forebyggende konservering. Dessuten vil direkte konservering av enkeltgjester, som deretter tilbakeføres til ugunstige oppbevaringsforhold være lite hensiktsmessige. Kulturdepartementet opplyser i brev av 8. april 2008 at det er et dilemma for museene hvorvidt de skal bruke midler til direkte konservering før preventive tiltak er gjennomført for å bedre bevaringsforholdene. Undersøkelsen viser at de undersøkte museene hovedsakelig har gjennomført tiltak innen forebyggende konservering ved de undersøkt enhetene etter Riksrevisjonens forrige undersøkelse.

4.2.4 Klimatiske forhold

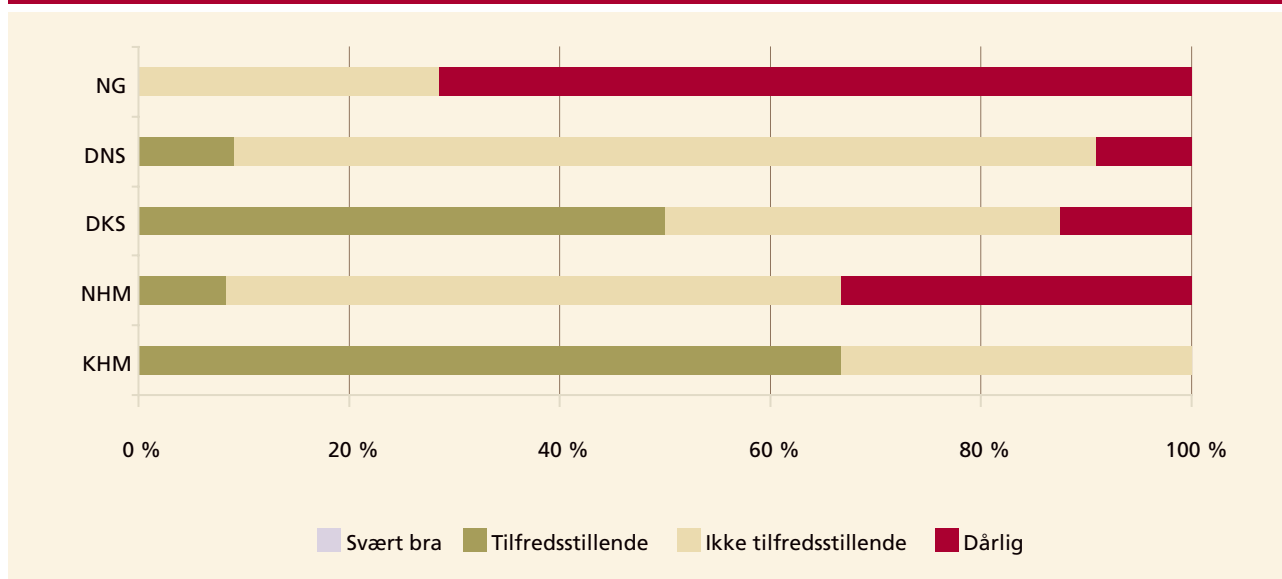
Generell vurdering av relativ fuktighet og temperatur

Vurdering av klimatiske forhold ved de enkelte museene kan ikke regnes som annet enn en indikasjon, da det bare i et fåtall av tilfellene var tilgang til klimamålinger over lengre perioder. Undersøkelsen er på dette punktet basert på punktmålinger på stedet og generell erfaring

med klimaforhold. Figur 3 viser svært varierende klimaforhold ved museene i 2007. Tilsvarende ble registrert i 2002. Resultatene kan tyde på at forholdene er noe bedre ved Kulturhistorisk museum ved UiO enn ved de andre museene. Klimaet var dårligst ved Nasjonalgalleriet, Naturhistorisk museum ved UiO og De naturhistoriske samlingene ved UiB (slik figur 3 viser). Klimaforholdene var også i 2002 relativt bedre ved Kulturhistorisk museum enn ved de øvrige museene.²⁹

Et ugunstig klima kan føre til mange typer skader på gjenstandsmaterialet, som uttørking, sprekker, oppskalling i malingslag, fargeendring, angrep av skadedyr og mugg/sopp. Både ved Nasjonalgalleriet, Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum viste klimamålinger over lengre perioder at forholdene i mange av enhetene var lite gunstige for gjenstandsmaterialet. Ved disse tre institusjonene var det tilgang til bakgrunnsinformasjon som ga et godt vurderingsgrunnlag. Ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum har man i perioder brukt termohygrografer og dataloggere til klimaregistrering i ulike enheter. Etter at De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum ansatte en teknisk konservator, har det siden 2007 blitt gjort kontinuerlige klimaregistreringer med dataloggere i Hvalsalen. I etterkant av NIKUs feltarbeid høsten 2007 er det lagt ut loggere i tre magasiner hvor det oppbevares vitenskapelige samlinger.

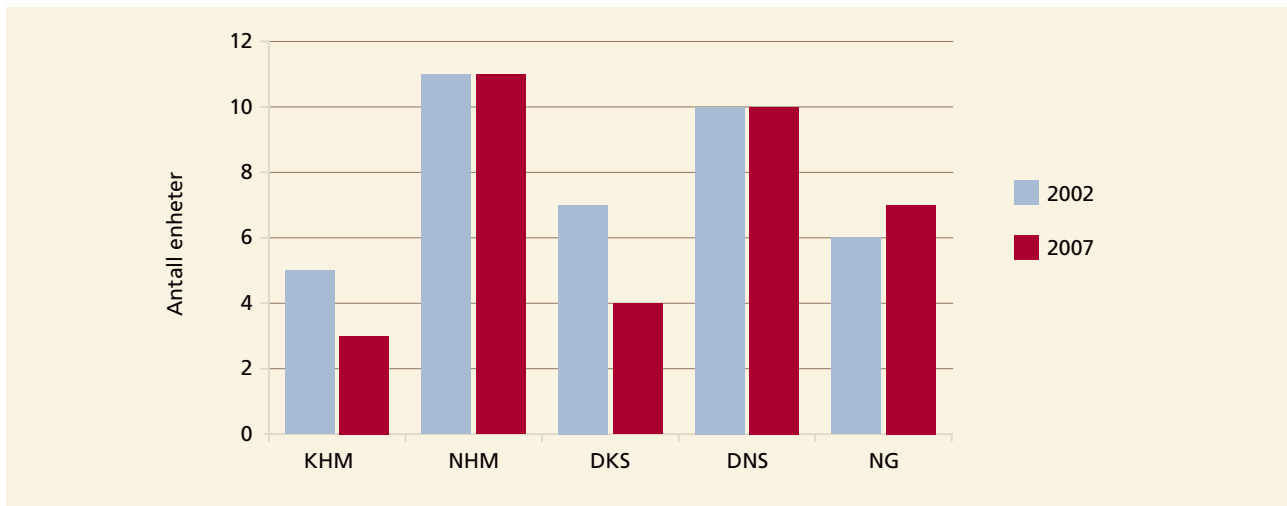
Figur 3 Generell vurdering av relativ fuktighet og temperatur

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonal museet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

29) Dette gjaldt ikke sammenlignet med Arkeologisk museum i Stavanger.

Figur 4 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" klima i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonal museet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

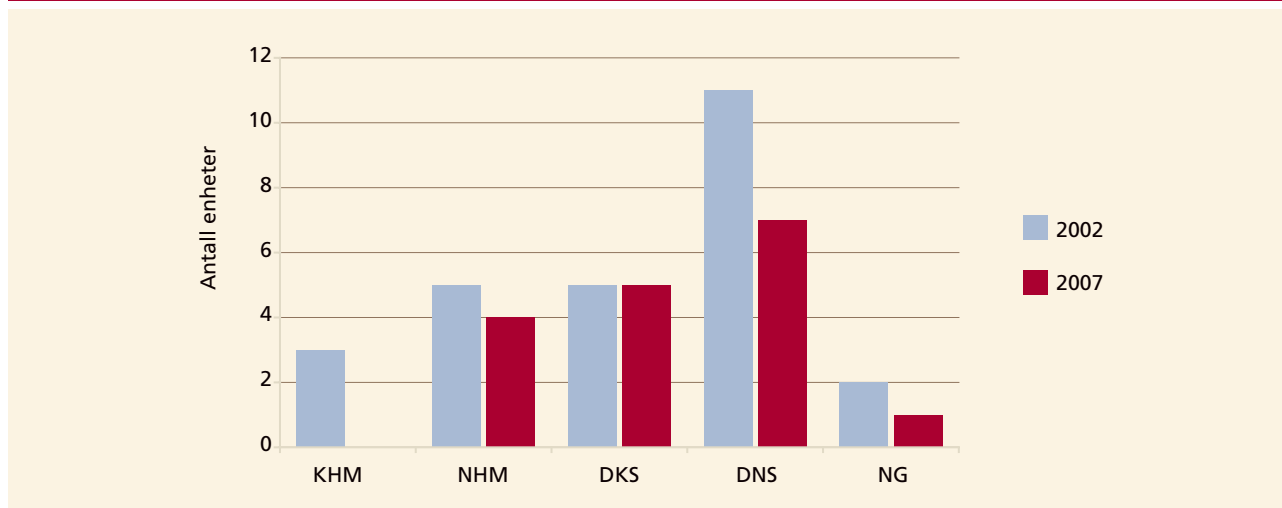
Figur 4 viser en sammenlikning av enheter (det vil si magasiner, oppbevaringssteder og utstillinger) som har vært omfattet av undersøkelsen både i 2002 og i 2007, og som har fått klimaforholdene vurdert som ugunstige (det vil si enten vurdert som "ikke tilfredsstillende" eller "dårlig" på dette punktet). Figuren viser at forholdene er som tidligere både ved Naturhistorisk museum i Oslo og ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. Det har skjedd en forbedring av klimaforholdene både ved Kulturhistorisk museum i Oslo og ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum siden undersøkelsen i 2002. Antall enheter som har ugunstige klimaforhold, er redusert ved de to museene. Det skyldes i hovedsak at samlingene i de aktuelle enhetene er flyttet eller i løpet av 2008 skal flyttes til magasiner med bedre tilpassede klimaforhold. Ved Nasjonalgalleriet er det kommet til ytterligere én enhet med ugunstige klimaforhold som ikke var omfattet av undersøkelsen i 2002.

Lite gunstige klimaforhold kan til en viss grad rettes på lokalt ved bruk av befuktere og avfuktere, noe som er prøvd enkelte steder ved de fire museene. Det har skjedd få endringer med de enhetene som har samme lokalisering i 2007 som i 2002. Nasjonalgalleriet har fremdeles ikke et sentralt anlegg for regulering av relativ fuktighet og temperatur. Avfuktere eller befuktere er ikke i bruk i noen av enhetene som er med i undersøkelsen ved Naturhistorisk museum og i De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. Ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum brukes det avfukter i to enheter, men befuktere er ikke tatt i bruk i noen av enhetene. De enhetene/samlingene ved Kulturhistorisk mu-

seum i Oslo som flyttes til nye magasiner i 2008, vil få klimaregulering tilpasset de ulike materialetene som oppbevares der.

Figur 5 (se neste side) viser at det, med unntak av De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, er færre enheter som er vurdert som "ikke tilfredsstillende" eller "dårlig" med hensyn til rutiner og metoder for registrering av klima i 2007. Det har skjedd flest forbedringer på dette punktet ved Kulturhistorisk museum i Oslo og ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. Etter fast ansettelse av en teknisk konservator for utstillingssamlingene i 2005 er det kjøpt inn digitale klimaloggere ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. Disse er plassert i utvalgte utstillinger og magasiner for å registrere klimaforholdene over tid. Ved Kulturhistorisk museum er det ingen undersøkte enheter som har fått en negativ vurdering i forbindelse med klimaregistrering i 2007.

Figur 5 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" klimaregistrering i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

4.2.5 Lysforhold

Generell vurdering av lys

Alt lys er skadelig og kan føre til en rekke fotokjemiske nedbrytingsforløp som vil lede til for eksempel tap av styrke, krakelering, fargeforandring, sprøhet og endret oppløselighet. Det bør for eksempel i et magasin for gjenstander være helt skjermet for dagslys. Lys skal også være montert i tilstrekkelig avstand til objekter.

Figur 6 (neste side) viser at de generelle lysforholdene ved de fem museene for en stor del er vurdert som "tilfredsstillende" i 2007. Det ble gjort tilsvarende vurdering av de generelle lysforholdene for de undersøkte enhetene i 2002. Det er De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum i Oslo som kommer best ut

Lys: Det er målt svært høye verdier for UV-stråling i båtfløyene på Vikingskipshuset ved Kulturhistorisk museum i Oslo.

Foto: NIKU

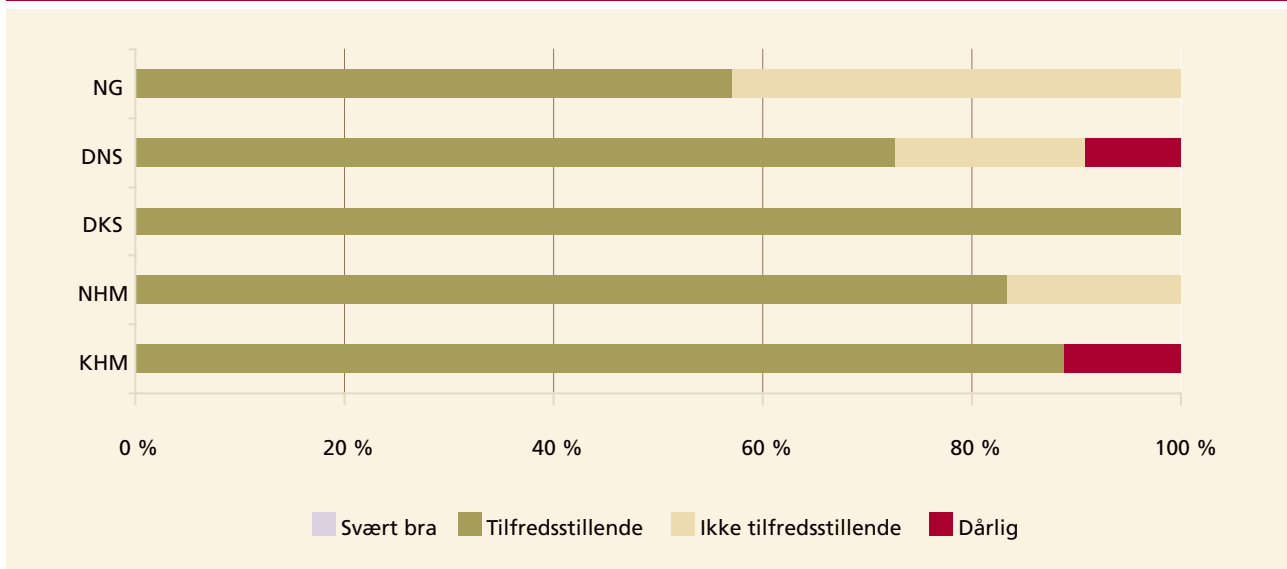
på dette punktet i 2007. I de fleste tilfellene ved de naturhistoriske samlingene i både Oslo og Bergen ble vurderingen på dette punktet gjort på grunnlag av at det ikke ble oppbevart lysømfintlig materiale der, eller at gjenstandsmaterialet var pakket ned eller befant seg i et skap.

I en del enheter er det ikke iverksatt noen form for tiltak for å skjerme mot skadelig lys, til tross for at gjenstandsmaterialet er både eksponert og lysømfintlig. Tiltak for å hindre skadelige virkninger av lys kan ofte iverksettes uten store økonomiske konsekvenser. Det kan være så enkelt som å skjerme for lys ved å dekke til gjenstander eller ved å henge opp gardiner, bytte lyskilde og/eller endre plassering av denne. Ved Nasjonalgalleriet representerer lysforholdene et litt mer omfattende problem, da overlys er en del av det arkitektoniske uttrykket i enkelte utstillinger.

Figur 7 viser at det er færre enheter med ugunstige lysforhold (det vil si enheter som er vurdert som "ikke tilfredsstillende" eller "dårlig") ved nesten samtlige enheter i 2007. Det har skjedd flest forbedringer ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, hvor det ikke er noen enheter som er vurdert som "dårlig" eller "ikke tilfredsstillende" i 2007. Det skyldes hovedsakelig at samlingene i de undersøkte enhetene er pakket ned, eller at gjenstandsmaterialet ikke er lysømfintlig.

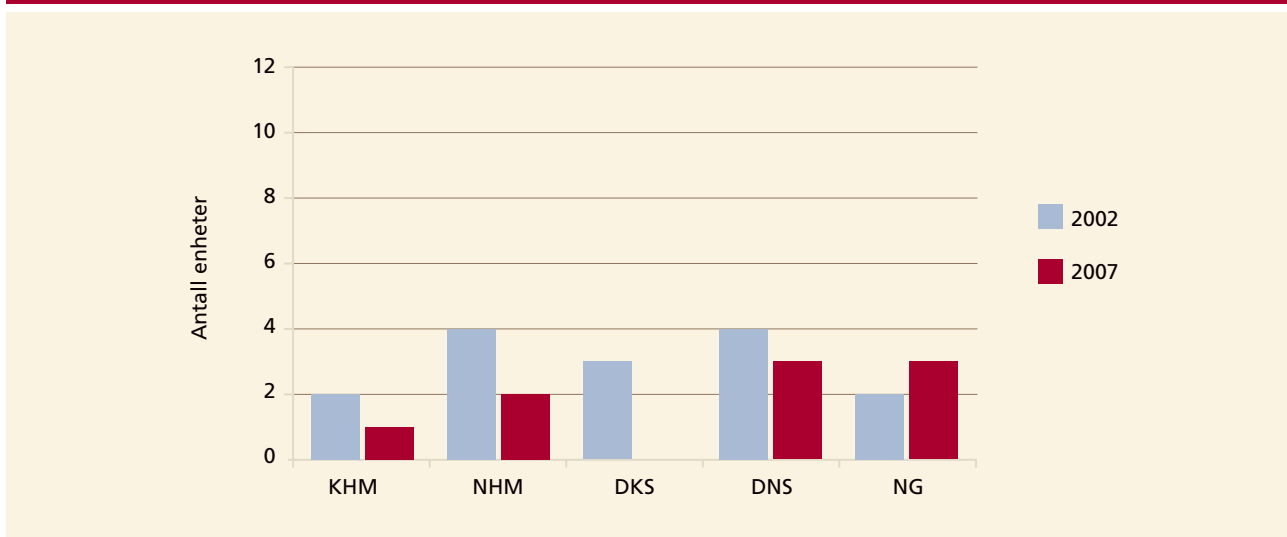
De fire museenes rutiner for registrering av lys er også vurdert i undersøkelsen i 2007. Undersøkelsen viser at registrering av lysverdier er et av de punktene som fortsatt har vært lagt minst vekt på ved alle museene. Forholdene er altså i stor grad som i 2002.

Figur 6 Generell vurdering av lys

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Figur 7 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" lys i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

4.2.6 Biologisk nedbryting

Biologiske faktorer i form av skadedyr, insekter og mugg- og råtesopp kan føre til nedbryting av samlingene. Museene bør følge visse retningslinjer for å redusere risikoen for skader på samlingene som skyldes biologiske faktorer. Det bør blant annet iverksettes tiltak som gjør det vanskelig for dyr og insekter å komme inn i enhetene. En nøye gjennomgang av samlingene i de enkelte enhetene med tanke på biologisk nedbryting har ikke vært gjennomført. Registreringene på dette feltet er i stor grad basert på stikkprøver.

I 2002 ble det registrert at 363 av ca. 12 000 gjenstander i et av fjernmagasinene ved Kul-

turhistorisk museum i Oslo hadde muggangrep. Disse gjenstandene var muggsanert per 2007, og de er klare for flytting til nytt magasin, jf. bilde på neste side. Enkelte angrep av mugg/sopp ble observert ved i alt ti enheter ved undersøkelsen i 2002, men det er ikke registrert nye angrep av mugg/sopp i noen av enhetene i 2007.

I 2007 er det registrert enkelte tilfeller av skadeinsekter i to enheter ved de naturhistoriske samlingene. Dette gjelder én enhet ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og én enhet ved Naturhistorisk museum i Oslo. Ved undersøkelsen i 2002 ble det registrert skadeinsekter i tørrmagasinet for insekter (rom 313) på

Biologisk nedbryting: Muggsaneringsprosjektet ble gjennomført i et spesialtilpasset, midlertidig lokale i et tidligere magasin på Vikingskipshuset i 2007. På bordet til høyre ligger en gjenstand under behandling. Mugg og støv er ikke fjernet i området nederst til venstre på gjenstanden.

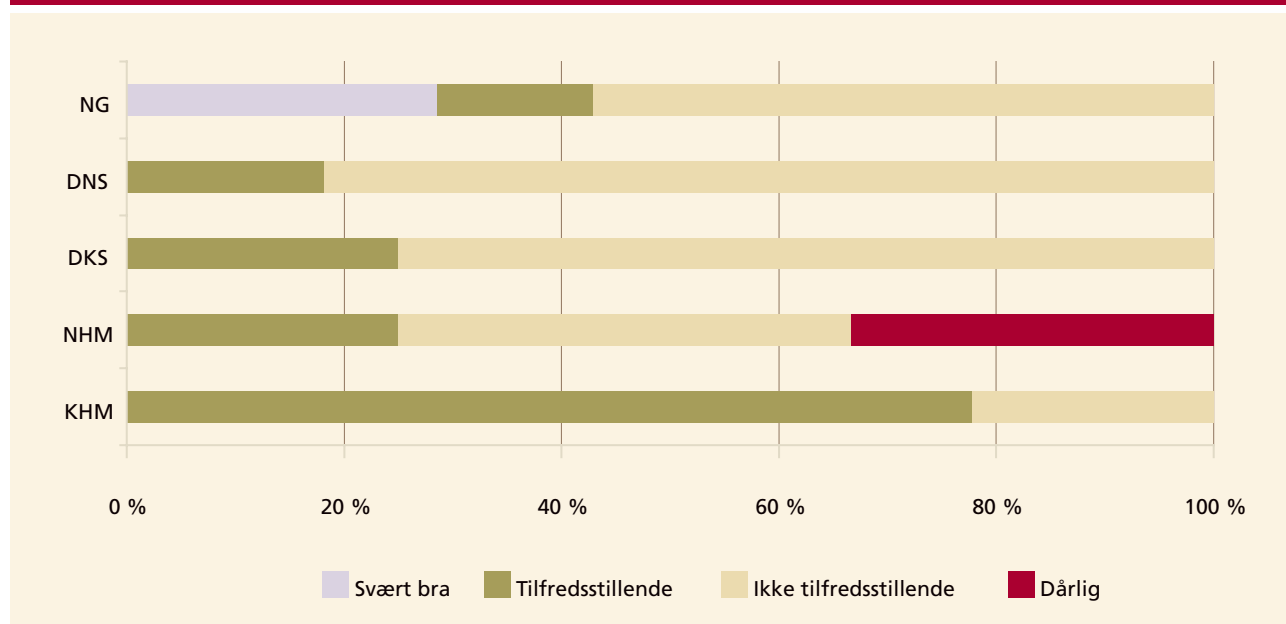
Foto: NIKU

Naturhistorisk museum. Ved den oppfølgende undersøkelsen i 2007 opplyste Naturhistorisk museum at det ikke lenger er aktive skadeinsekter i magasinet. Samlingen av tørrpreparerte insekter (på nål) har siden 2002 fått en total gjennomgang. Gjennomgangen har eliminert den svært lite tilfredsstillende oppbevaringssituasjonen som var i store deler av samlingene i 2002. Skadeinsektangrep har blitt systematisk tatt hånd om ved hjelp av nedfrysing.

4.2.7 Utstillings- og magasininteriør

Ugunstige omgivelser for gjenstandsmaterialet kan ha en nedbrytende effekt. Under dette punktet er det vurdert om materialene rundt gjenstandene, det vil si oppbevaringssystem, hyller, monterer, pakkemateriale, og også forhold som opphengingsmetoder og tildekking av gjenstander, har en skadelig effekt på samlingene. Figur 8 viser at forholdene er best ved Kulturhistorisk museum i Oslo. Tallene for Kulturhistorisk mu-

Figur 8 Utstillings- og magasininteriør

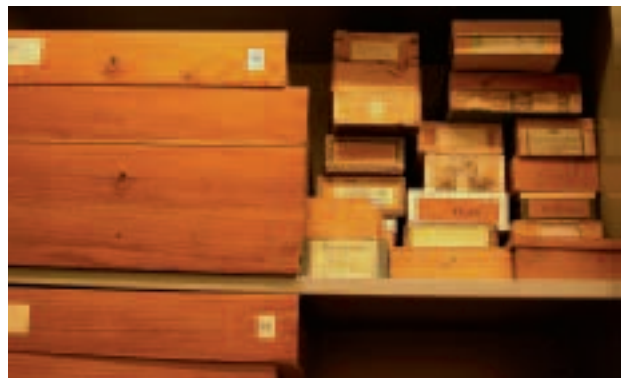

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

seum inkluderer enheter som i løpet av 2008 skal flyttes inn i nytt magasin med moderne, tilpasset magasininnredning. Ved Nasjonalgalleriet er interiøret i de to utstillingsenhetene vurdert som "svært bra" i 2007. Interiørforholdene var jevnt over bedre ved Nasjonalgalleriet enn ved de øvrige museene i den forrige undersøkelsen. I 2007 er forholdene ugunstige for flere enheter både ved De naturhistoriske samlingene og De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og ved Naturhistorisk museum i Oslo.

Forhold som er vurdert som lite gunstige ved de ulike enhetene, er for eksempel gjenstander som lagres direkte på gulv, utildekket gjenstandsmateriale og skadelige opphengingsmetoder. Det som trakk ned for mange av institusjonene, var bruken av syreholdig pakkemateriale, noe som generelt er frårådd brukt til langtidslagring av gjenstander. Siden undersøkelsen i 2002 har Naturhistorisk museum oppgradert forholdene i tørrmagasinet for insekter på Zoologisk museum gjennom sitt *Revita*-prosjekt. Siden 2004 er det brukt mer enn 20 årsverk og rundt 3 mill. kroner på innkjøp av ny innredning og esker til dette insektmagasinet.

Figur 9 viser en forholdsvis stor nedgang i antall enheter med ugunstig interiør ved Kulturhistorisk museum i Oslo. Det var relativt mange enheter med ugunstige omgivelser ved flere av museene i 2002. Med unntak av Kulturhistorisk museum i Oslo er det fortsatt mange slike enheter ved museene også i 2007.

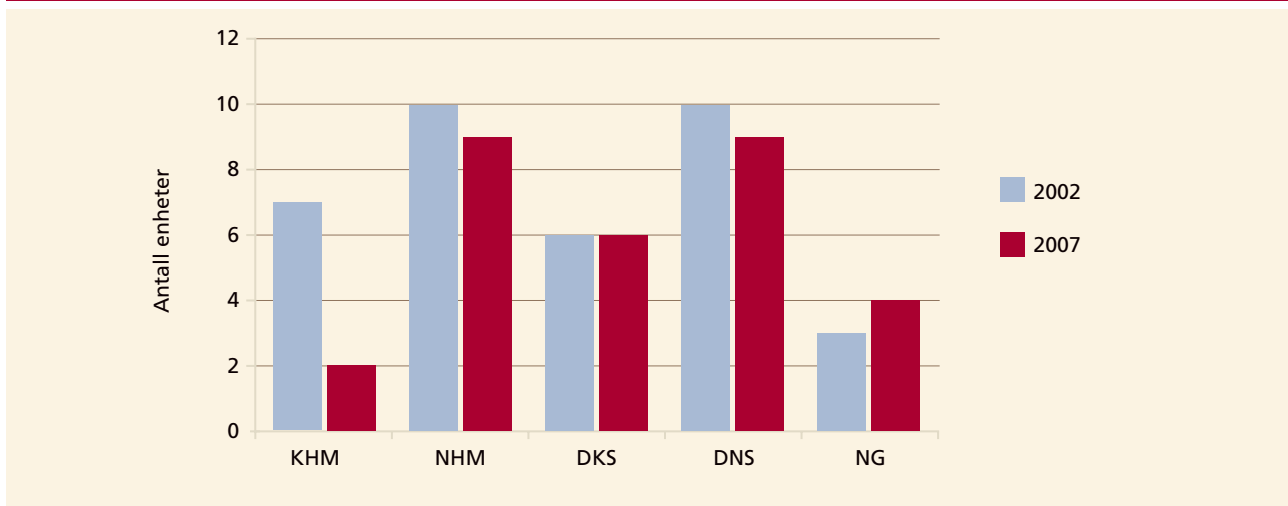

Utstillings- og magasininteriør 2002: Bruk av gamle sigaresker for oppbevaring av insekter i tørrmagasin for insekter (rom 313) ved Naturhistorisk museum i Oslo. Foto: NIKU

Utstillings- og magasininteriør 2007: Insektene er senere blitt plassert i nye skuffer og magasininnredning som er tydelig merket i tørrmagasin for insekter (rom 313) ved Naturhistorisk museum i Oslo. Foto: NIKU

Figur 9 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" utstillings- og magasininteriør i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

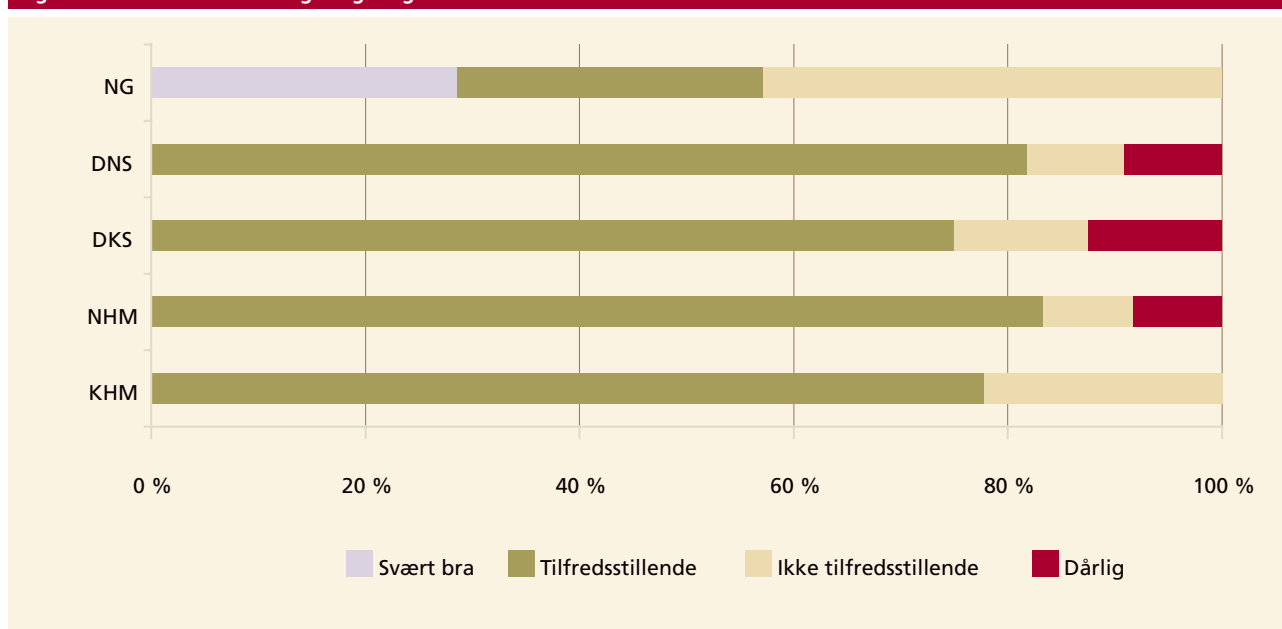
4.2.8 Renhold av utstillinger og magasiner

Både utstillinger og magasiner bør rengjøres rutinemessig med egnede metoder og produkter. Gjenstandene bør også holdes fri for støv og smuss. Renholdet ved museene er vurdert på bakgrunn av om samlingene i de enkelte enhetene bærer preg av uegnede renholdsrutiner, og hvorvidt de er støvete og skitne. Det er mindre forskjell mellom de ulike museene på dette punktet enn det var ved forrige undersøkelse. Forholdene er i stor grad "tilfredsstillende" på dette punktet ved museene i 2007, jf. figur 10. Renholdet ved Nasjonalgalleriets to utstillingsenheter er vurdert som "svært bra". Renholdet ble generelt vurdert som "svært bra" ved Nasjonalgalleriet i forrige undersøkelse. I 2002 var forholdene dårligst

med hensyn til renhold ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, men det var også en del å utsette på renholdet ved flere av enhetene ved både De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og Naturhistorisk museum i Oslo.

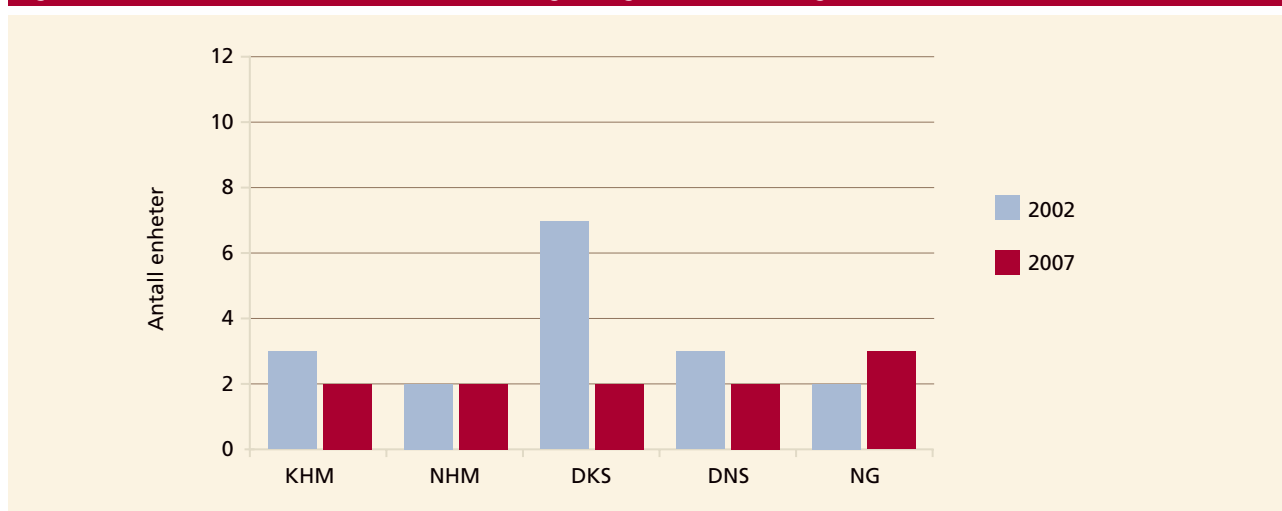
Hvis situasjonen i 2007 sammenliknes med situasjonen i 2002, viser figur 11 at det har skjedd flere forbedringer ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum siden 2002. De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum kom dårligst ut på dette punktet i 2002. Det er registrert fem færre enheter med ugunstig renhold ved dette museet i 2007.

Figur 10 Renhold av utstillinger og magasiner

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Figur 11 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" renhold i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

4.2.9 Fysiske faktorer (gjelder bare magasiner)

Gunstige fysiske faktorer innebærer oversiktlige enheter, god plass mellom reoler og tilstrekkelig med plass for hver gjenstand. Det bør også være tilrettelagt for enklest mulig flytting av gjenstander uten risiko for skader. I tillegg bør det være et gjenfinningssystem for gjenstandene. Ved Riksrevisjonens forrige undersøkelse var det en del å utsette på fysiske faktorer som tilgjengelighet, gjenfinningsforhold og atkomst til magasiner/oppbevaringssteder ved museene. I tillegg var det dårlig tilrettelagt for evakuering i en del av enhetene. Ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum var det for eksempel enheter der alt sto lagret direkte på gulvet, uten noen form for gjenfinningssystem. Ved Kulturhistorisk museum i Oslo var vanskelige gjenfinningssystemer og for dårlig plass to av årsakene til at forholdene ble vurdert som lite gunstige ved relativt mange enheter i 2002. De verste forholdene ved denne institusjonen var i to magasiner ved Vikingskipshuset. I Oseberg-/Gokstadmagasinet sto en del av materialet fremdeles lagret i kassene som ble brukt under transporten til bygningen på 1930-tallet. Det medførte dårlig oversikt over materialet og vanskelig tilgjengelighet. Etter 2002-undersøkelsen har man gått gjennom materialet i dette magasinet og gjort det klart for flytting til nytt magasin. Ved Nasjonalgalleriet var hovedinnvendingen i 2002 at det var for mange gjenstander på for liten plass i magasinene. På grunn av plassmangel var malerier og skulpturer lagret så tett i magasinene at tilgjengeligheten til enkeltgjenstander var redusert, og det var dårlig tilrettelagt for evakuering av en del gjenstander.

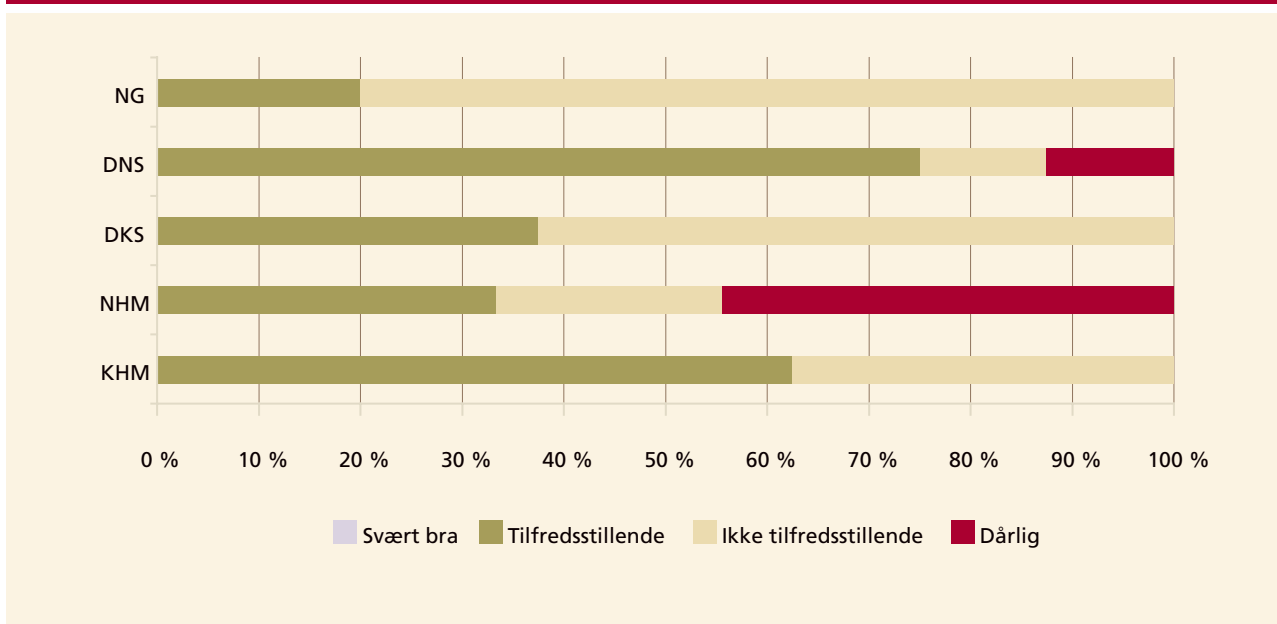
Fysiske faktorer: På grunn av plassmangel brukes en kjellergang til oppbevaring av botanisk materiale ved Naturhistorisk museum i Oslo. Gjennomgangsrømmet har dører på alle fire vegger.

Foto: NIKU

I 2007 er det Kulturhistorisk museum i Oslo og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum som kommer best ut med hensyn til de fysiske faktorene, jf. figur 12. Det er fortsatt en del å utsette på de fysiske faktorene ved både Nasjonalgalleriet, Naturhistorisk museum i Oslo og De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum i 2007.

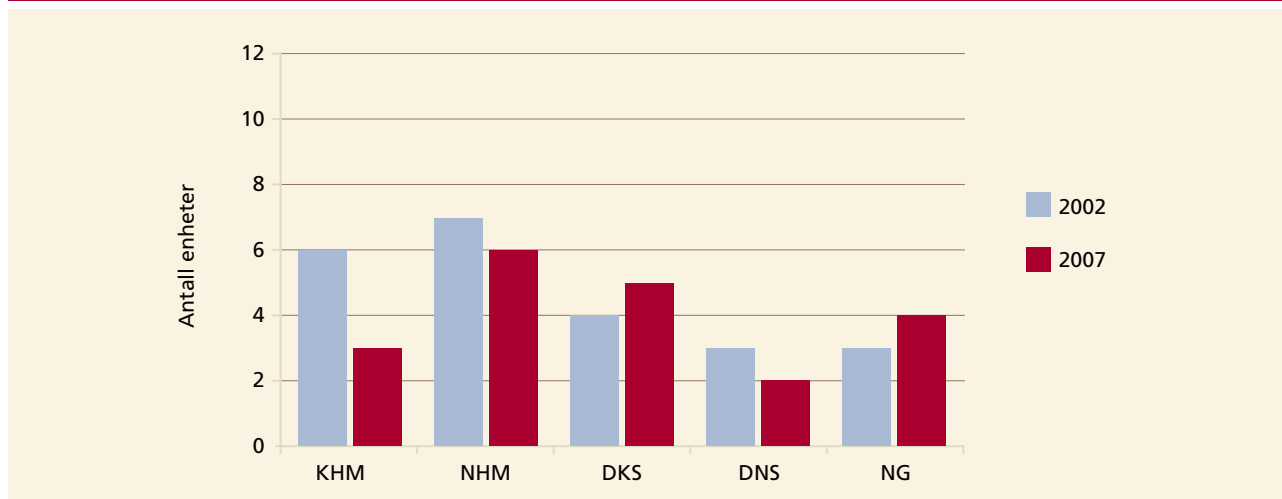
Figur 13 (se neste side) viser at antall enheter med ugunstige fysiske faktorer som har vært med i begge undersøkelsene ved Kulturhistorisk museum i Oslo, er halvert fra 2002 til 2007. Det har også skjedd en liten forbedring både ved Natur-

Figur 12 Fysiske faktorer (bare magasin)

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Figur 13 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" fysiske faktorer i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

historisk museum i Oslo og ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. Det Bergen Museum har gjort i lokalet for oppbevaring av paleobotanisk samling, er et eksempel på hvordan man med relativt enkle grep kan øke tilgjengeligheten til gjenstandsmaterialet ved omfattende opprydding og omorganisering. Gjenstander som ikke hører til i magasinet, er fjernet, og alt materiale er plassert i skap. Det er likevel fremdeles behov for utbytting av noe pakkemateriale,

og klimaet er ikke tilfredsstillende ved denne enheten.³⁰ Ved Naturhistorisk museum i Oslo har det skjedd en stor forbedring med hensyn til tilgjengeligheten i tørrmagasinet for insekter ved at alle insekter er omplassert i funksjonelle skap med skuffer som er tydelig merket, jf. også punkt 4.2.7 om denne samlingen.

4.2.10 Sikring (brann, tyveri, hærværk og vannskade)

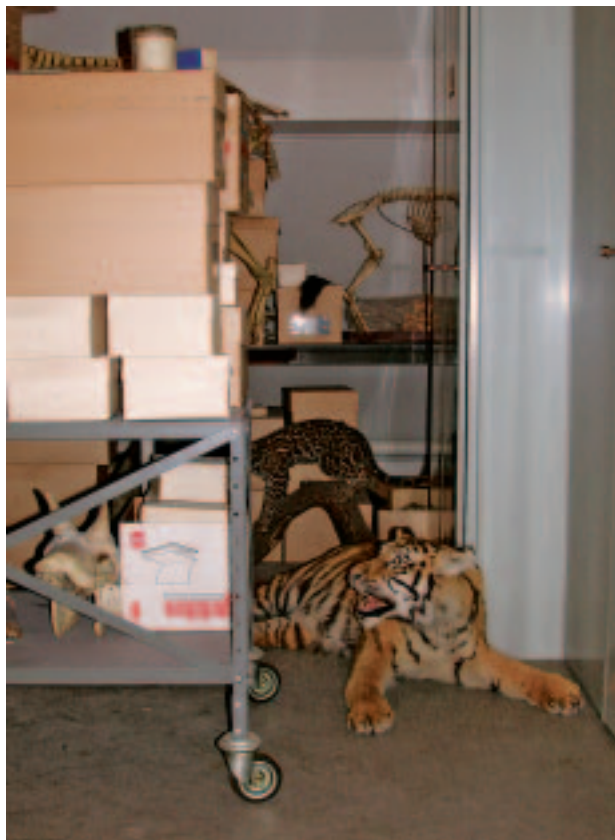
Brannsikring

Krav til brannsikkerhet i eksisterende bygninger reguleres overordnet av brann- og eksplosjonsvernloven³¹. I henhold til loven bør museene ha iverksatt nødvendige forebyggende tiltak mot brann. Brannseksjonering av bygninger er en fordel, og varsling om brann bør skje ved hjelp av moderne, detekterbare³² varslingsanlegg. Det bør være enkel tilgang til tilstrekkelig og godt merket brannslukkingsutstyr.

Brannsikring viste seg jevnt over å være et aspekt som alle museene, dog i noe varierende grad, har prioritert høyt.

Forebyggende brannsikring

Den forebyggende brannsikringen er, slik figur 14 viser, et av de punktene der resultatene stort sett vurderes som relativt bra i 2007. Det var også situasjonen i 2002, men resultatene viste at

Fysiske faktorer: Pattedyrmagasinet ved Naturhistorisk museum i Oslo. Det lagres gjenstander direkte på gulv uten tildekking. På grunn av plassmangel er det også plassert utstoppete dyr på toppen av skapene.

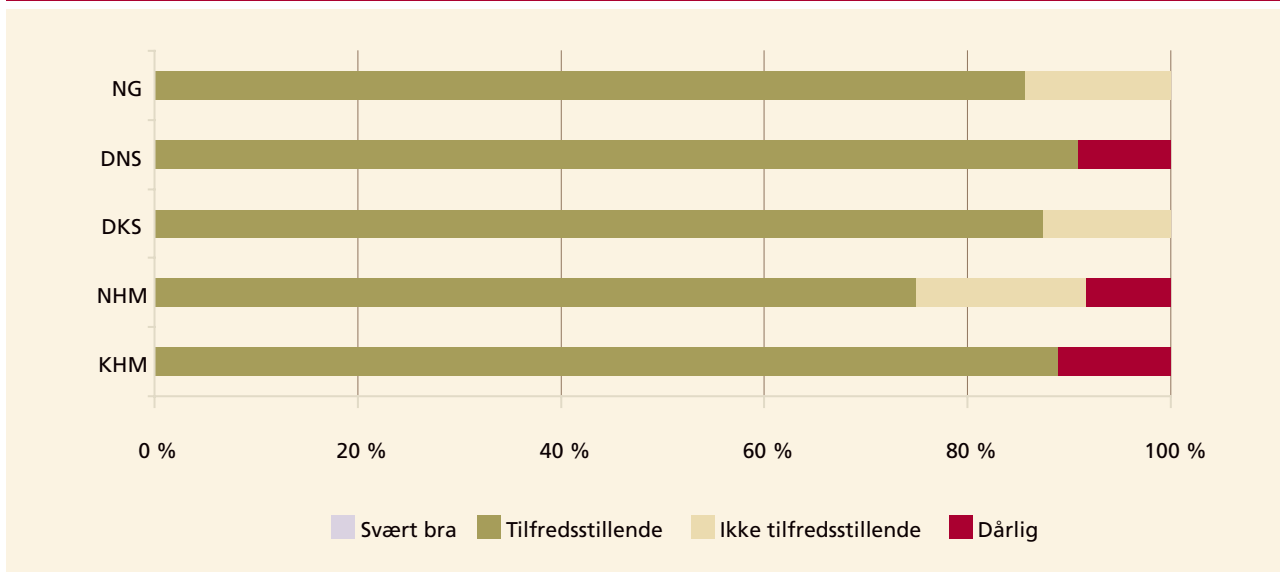
Foto: NIKU

30) Forverringen ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum skyldes at to enheter som tidligere var utstillinger, er flyttet til magasiner som er vurdert som "ikke tilfredsstillende" på dette punktet.

31) Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven), LOV-2002-06-14-20.

32) En detektor er et apparat som brukes til å påvise noe.

Figur 14 Forebyggende brannsikring

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

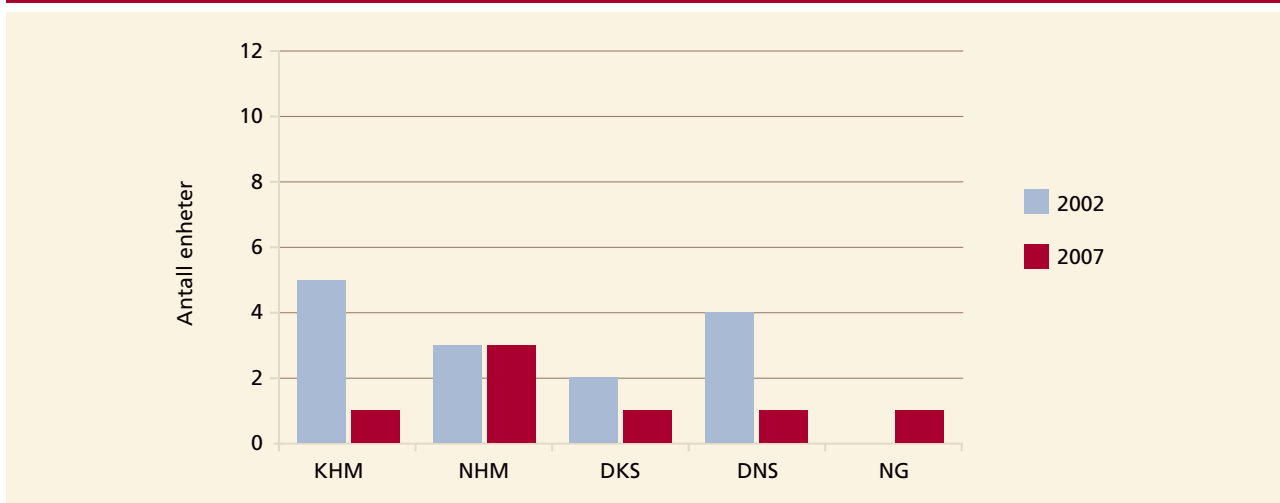
Kulturhistorisk museum i Oslo var dårligere enn de andre museene på forebyggende brannsikring. Det var forholdene ved Vikingskipshuset og to av fjernmagasinene som trakk ned. Kjelleren på Vikingskipshuset skal tømmes i løpet av 2008, og gjenstandene fra magasinene skal flyttes til et nytt magasin hvor det skal brukes inert luft, det vil si at man ved å senke oksygenivået i luften hindrer brannutvikling.

I 2006 gjennomførte NEAS Brannconsult AS på oppdrag fra Nasjonalmuseet en brannteknisk risikoanalyse for Nasjonalgalleriet.³³ Rapporten viste at stålkonstruksjonene i taket på Nasjonalgalleriet ikke vil yte tilstrekkelig motstand ved brann. For å bedre brannsikkerheten tømte

Nasjonalgalleriet tredje etasje for kunst sommeren 2007. NEAS Brannconsult AS har anbefalt at Nasjonalgalleriet installerer slokkegassen Novec 1230 og tidlig røykdeteksjon i samtlige magasiner. Dette vil ifølge opplysninger fra Nasjonalmuseet bli installert i magasinene på Nasjonalgalleriet i løpet av 2008, men ikke i det nye fjernmagasinet. Dersom Nasjonalgalleriet gjennomfører de nødvendige tiltakene som er anbefalt, vil brannsikkerhetsforholdene ved museet bli betydelig forbedret.

Figur 15 viser at det har skjedd flere forbedringer ved den forebyggende brannsikringen både ved Kulturhistorisk museum i Oslo og ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum siden

Figur 15 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" forebyggende brannsikring i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

33) NEAS Brannconsult AS, 8. desember 2006, *Nasjonalgalleriet, brannteknisk risikoanalyse*.

undersøkelsen i 2002. Økningen ved Nasjonalgalleriet skyldes at forholdene ved det nye fjernmagasinet, som ikke var omfattet av undersøkelsen i 2002, er vurdert som "ikke tilfredsstillende" med hensyn til forebyggende brannsikring. Det har ikke skjedd noen endringer på dette punktet ved Naturhistorisk museum i Oslo. Våtmagasinet for insekter ved Naturhistorisk museum i Oslo må nevnes spesielt. Det er fortsatt vurdert som "dårlig" i 2007. I dette magasinet oppbevares det anslagsvis 2200 liter sprit. Magasinet representerer en stor brann- og eksplosjonsfare og er uegnet til oppbevaring av insekter på sprit.

Brannvarsling

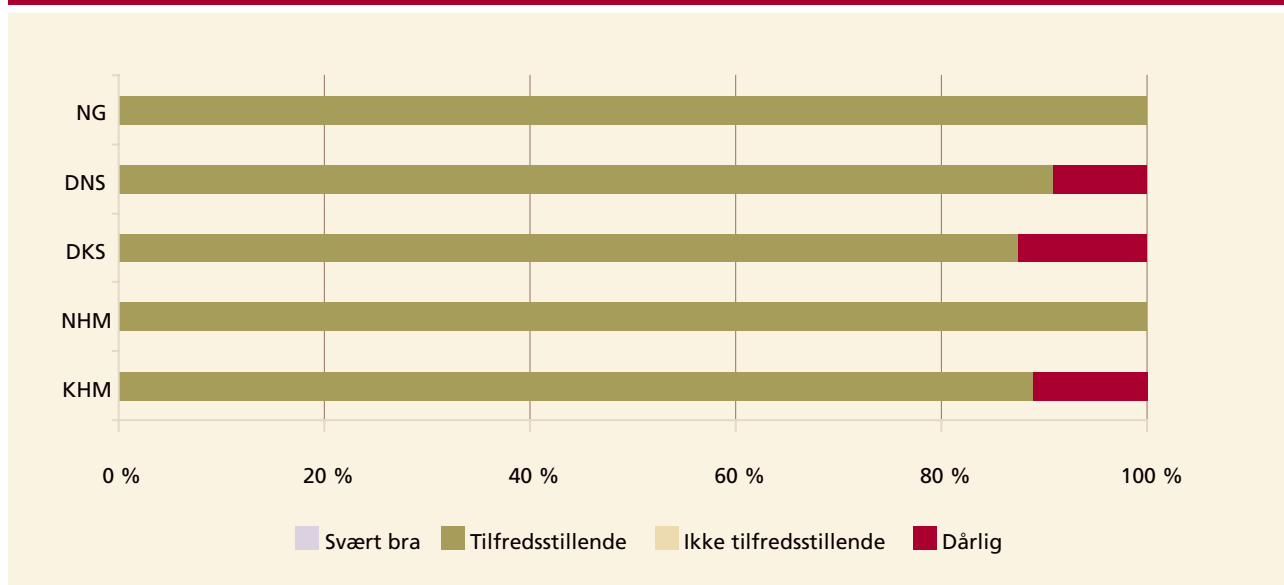
Vurdering av brannvarslingssystemene ved de ulike museene ga stort sett svært gode resultater i 2007, jf. figur 16. Installasjon av moderne varslingsanlegg synes å ha vært høyt prioritert ved museene. Ved Nasjonalgalleriet og Naturhistorisk museum er brannvarslingssystemet vurdert som "tilfredsstillende" ved alle de undersøkte enhetene i 2007. Vurderingen av brannvarslingssystemet ga svært godt resultat også i 2002. Ved den forrige undersøkelsen var åtte av 71 enheter (11,3 %) uten brannvarsling, noe som ga vurderingen "dårlig" på dette punktet.³⁴ Ved den oppfølgende undersøkelsen gjaldt dette tre av 47 enheter (6,4 %).³⁵ Manglende installasjon av brannalarm eller brannvars-

Brannsikring: Våtmagasinet for insekter ved Naturhistorisk museum i Oslo oppbevares i en garasje. Det oppbevares ca. 2200 liter sprit i dette rommet, som har mangelfull ventilasjon og isolering. Dette representerer en stor brann- og eksplosjonsfare.

Foto: NIKU

Figur 16 Brannvarsling

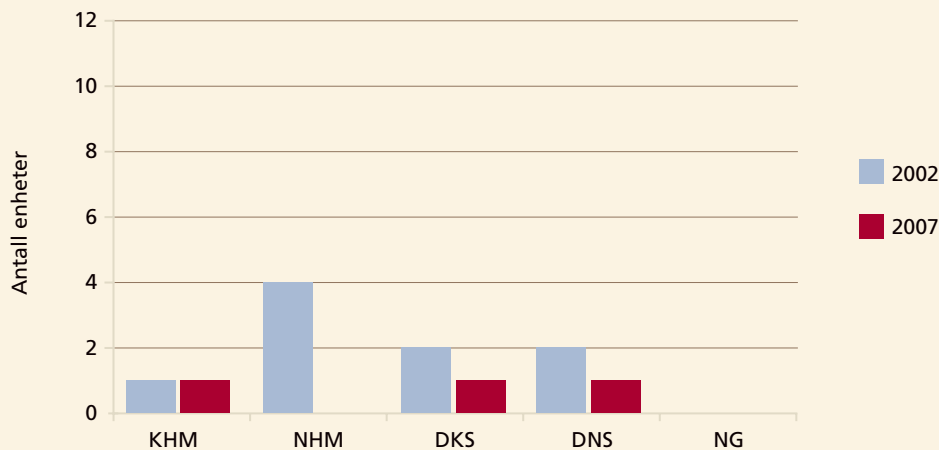

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

34) Brannvarsling "dårlig": én enhet ved Kulturhistorisk museum, to enheter ved Naturhistorisk museum, to enheter ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og to enheter ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, i tillegg til én enhet ved Arkeologisk museum i Stavanger, som ikke er omfattet av denne undersøkelsen.

35) Én enhet ved både De naturhistoriske samlingene og De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og Kulturhistorisk museum i Oslo.

Figur 17 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" brannvarsling i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

lingssystem er årsaken til at vurderingen "dårlig" er gitt ved enkelte enheter både i 2007 og i 2002.

Figur 17 viser at forholdene i 2007 i stor grad er som de var i 2002 på dette punktet for alle museene, med unntak av Naturhistorisk museum i Oslo. Blant annet i en garasje der Naturhistorisk museum oppbevarer insekter på sprit, var det ingen form for brannvarsling ved undersøkelsen i 2002. I etterkant er denne garasjen blitt knyttet til museets brannvarslingsanlegg slik at alarm i tilfelle brann går direkte til brannvesenet og UiOs vaktsentral på Blindern. Derfor er garasjen med insekter på sprit vurdert som "tilfredsstillende" på dette punktet i 2007. Lokalet er likevel lite egnet til oppbevaring av store mengder sprit på grunn av fare for brann. Naturhistorisk museum har også fulldetektert de øvrige enhetene. I tillegg blir brannklokkene testet kvartalsvis, og museet har årlige brannøvelser. Det er ingen enheter som er vurdert som "ikke tilfredsstillende" eller "dårlig" med hensyn til brannvarslingssystemet ved Naturhistorisk museum i Oslo og Nasjonalgalleriet i 2007.

Lokal tilrettelegging for brannslukking

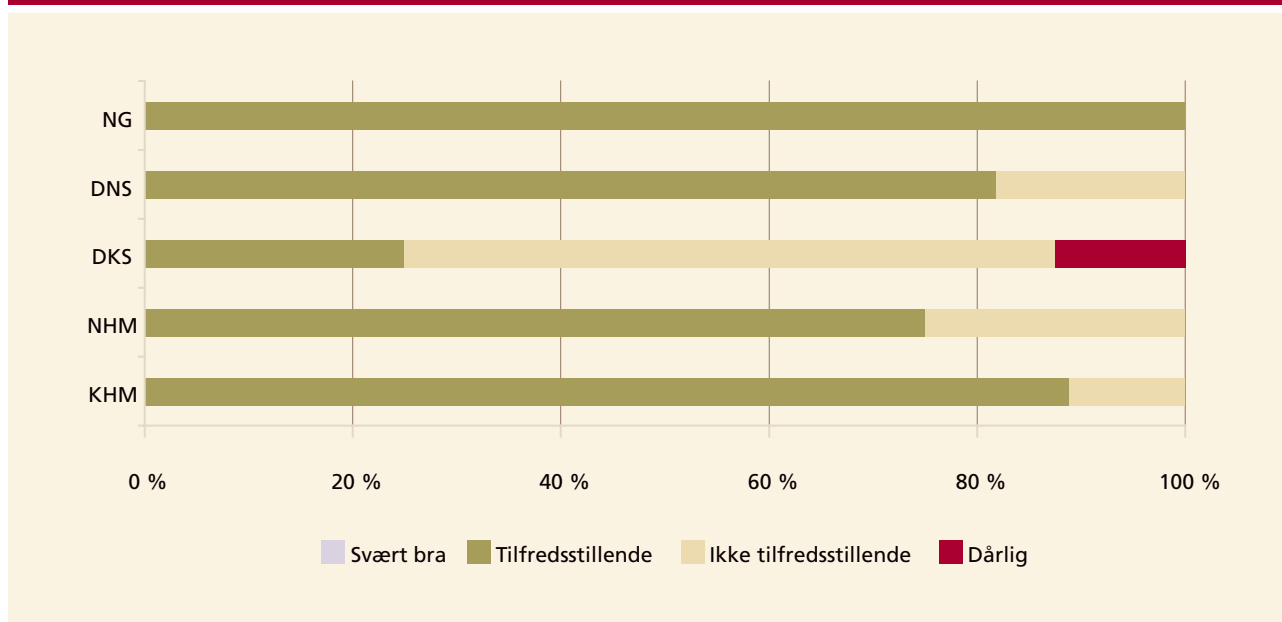
Med hensyn til lokal tilrettelegging for brannslukking er tilgangen til selve brannslukkingsutstyret ved museene vurdert. For eksempel bør brannslanger rekke halvveis til neste slange, og håndslukkingsapparat bør være utplassert med en viss avstand. Enheter som ikke har utplassert brannslukkingsutstyr i det hele tatt, er vurdert som "dårlig" på dette punktet.

De aller fleste enhetene er vurdert enten som "tilfredsstillende" eller "ikke tilfredsstillende" på dette punktet, jf. figur 18. Den samme vurderingen ble gitt i undersøkelsen i 2002. Vurderingen "dårlig" er gitt i én enhet der det ikke er brannslukkingsutstyr i nærheten.³⁶ Forholdene ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum er fortsatt noe dårligere enn ved de andre museene, da over halvparten av enhetene er vurdert som "ikke tilfredsstillende". De beste resultatene ble registrert ved Nasjonalgalleriet og Kulturhistorisk museum i Oslo.

Som figur 19 (se neste side) viser, er antall enheter som er vurdert som "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" med hensyn til lokal tilrettelegging for brannslukking, i stor grad som i 2002. Med unntak av De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum er det imidlertid relativt få enheter som har fått denne vurderingen ved museene.

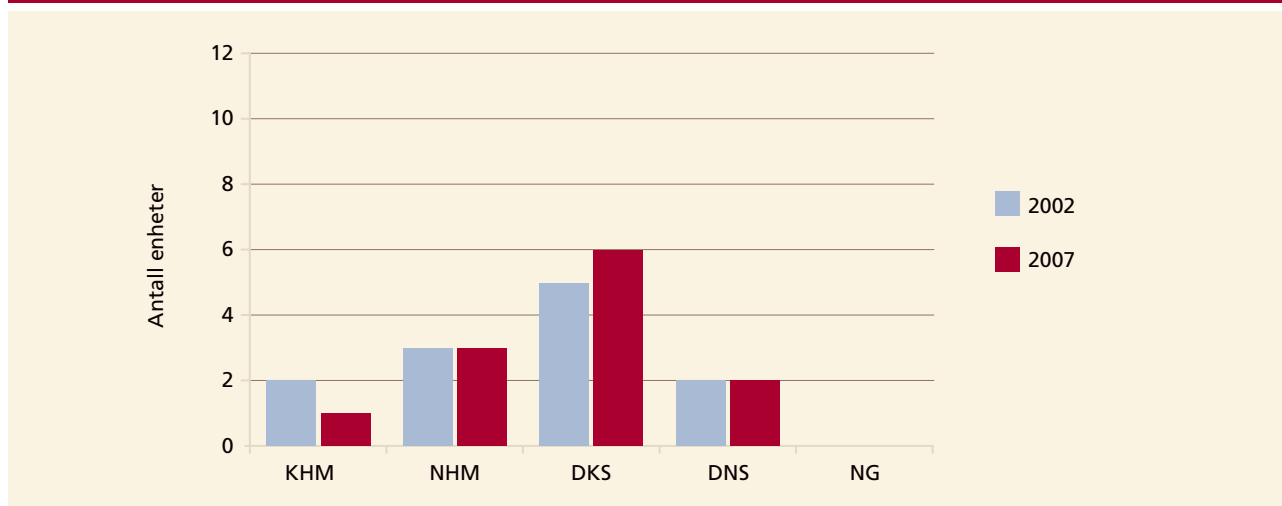
36) Brannslukking – lokal tilrettelegging "dårlig": én enhet ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum.

Figur 18 Lokal tilrettelegging for brannslukking

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Figur 19 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" lokal tilrettelegging for brannslukking i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

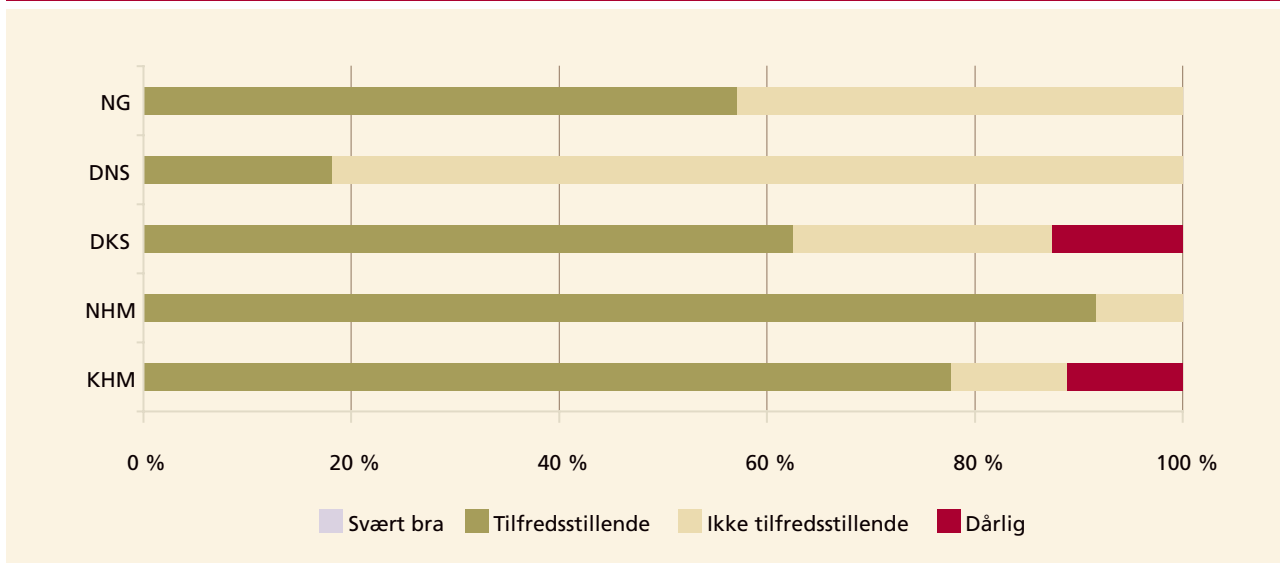
Sikring mot tyveri og hærverk

Museenes sikring mot tyveri og hærverk er vurdert med hensyn til skallsikring, tyverialarm, adgangskontroll og tyverisikring av utstillinger. Med unntak av Nasjonalgalleriet ble sikringen mot tyveri og hærverk vurdert som utilstrekkelig i 2002. I den oppfølgende undersøkelsen synes forholdene ved Nasjonalgalleriet i stor grad å være som ved forrige undersøkelse. Ved de andre museene er det gjort en rekke forbedringer med hensyn til sikring mot tyveri og hærverk. Det er registrert flest forbedringer ved Kulturhistorisk museum, Naturhistorisk museum og De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum.

Sikring mot vannskade

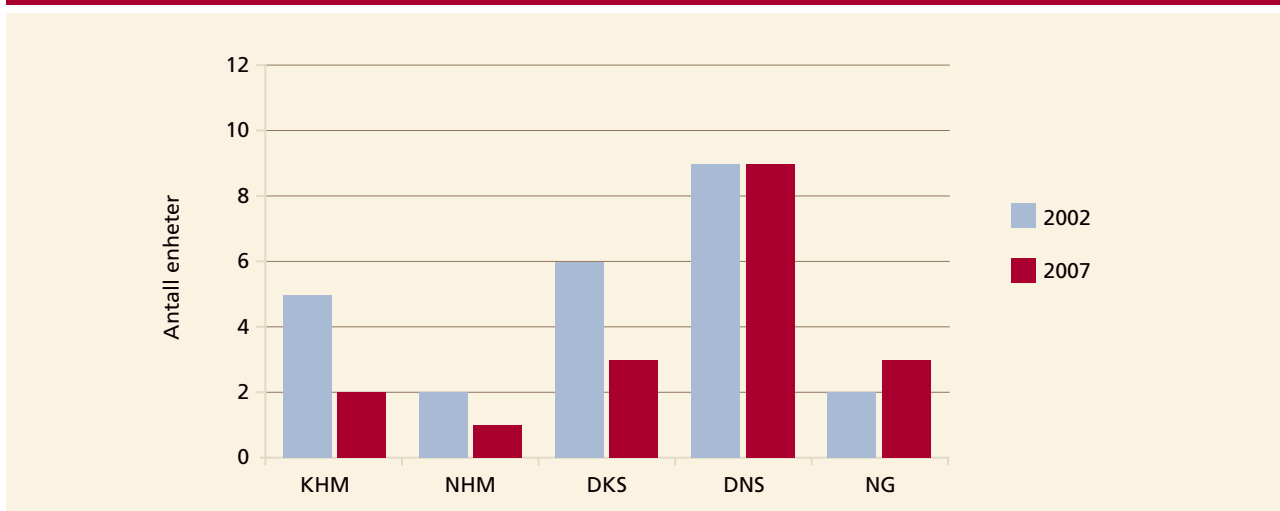
Figur 20 viser at Naturhistorisk museum i Oslo har de beste resultatene når det gjelder sikring mot vannskade i 2007. Alle enheter ved Naturhistorisk museum, bortsett fra én, er vurdert som "tilfredsstillende" på dette punktet. Både De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum fikk dårlige vurdering på dette punktet i 2007. Manglende vedlikehold av vinduene er hovedårsaken til at mange av enhetene er vurdert som "ikke tilfredsstillende". De to avdelingene ved Bergen Museum fikk dårlig resultat på dette punktet også i 2002. I 2007 er det i tillegg ett eller flere tilfeller av enheter ved alle museene der det går vannfø-

Figur 20 Sikring mot vannskade

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Figur 21 Antall enheter med "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" sikring mot vannskade i 2002 og 2007

NG = Nasjonalgalleriet (Nasjonalmuseet), DNS = De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, DKS = De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, Universitetet i Bergen, NHM = Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo og KHM = Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

rende rør gjennom lokalene. Dersom ikke gode sikringstiltak blir iverksatt, er det ikke tilrådelig å bruke lokaler med vannførende rør som magasin eller utstillingslokaler.

Figur 21 viser at det har skjedd en klar forbedring ved Kulturhistorisk museum i Oslo og De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. Det er tre færre enheter som er vurdert som "ikke tilfredsstillende" og "dårlig" i 2007. Ved Nasjonalgalleriet og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum er forholdene i stor grad som i 2002 på dette punktet.³⁷ Det er relativt mange av de undersøkte enhetene ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum som er vurdert som "ikke

Det går vannførende rør fra museets sentralfyr og varmtvannstank gjennom magasinet for botaniske typesamlinger ved Naturhistorisk museum i Oslo slik at temperaturen blir høyere enn den bør være for oppbevaring av plantemateriale. Foto: NIKU

37) Økningen ved Nasjonalgalleriet er knyttet til nytt fjernmagasin.

tilfredsstillende" og "dårlig" med hensyn til sikring mot vannskade. Både ved De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum er dårlig vedlikehold av vinduene hovedårsaken til at mange av enhetene er vurdert som "ikke tilfredsstillende". Dårlig vedlikehold av vinduer fører blant annet til fare for vannlekkasje ved De naturhistoriske samlingene.

4.2.11 Hovedtrekk i forbedringer siden 2002-undersøkelsen

Undersøkelsen viser at det har skjedd forbedringer i bevarings- og sikringsforholdene, om enn i noe varierende grad, ved flere av museene siden undersøkelsen i 2002. Det har skjedd flest positive endringer i bevarings- og sikringsforholdene ved de undersøkte enhetene ved Kulturhistorisk museum i Oslo. Forbedringene kan knyttes til flytting av store deler av Kulturhistorisk museums samlinger til nye magasiner. Ved de undersøkte enhetene ved Nasjonalgalleriet har det skjedd færrest endringer i bevarings- og sikringsforholdene siden 2002, men sikringsforholdene ved Nasjonalgalleriet var i utgangspunktet gode. For De kulturhistoriske og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum og Naturhistorisk museum ved UiO har det også skjedd positive endringer i bevarings- og sikringsforholdene siden 2002, men ikke i samme omfang som ved Kulturhistorisk museum i Oslo.

Undersøkelsen viser også at Kulturhistorisk museum har hatt den største nedgangen i antall enheter som er vurdert som "ikke tilfredsstillende" og "dårlig", innenfor flere områder som har betydning for bevarings- og sikringsforholdene. Ved Nasjonalgalleriet er det observert få endringer på dette punktet. Det var imidlertid få enheter ved Nasjonalgalleriet som ble vurdert som enten "ikke tilfredsstillende" eller "dårlig", når det gjaldt sikringsforhold i 2002.

4.2.12 Oppsummering

Hovedinntrykket i undersøkelsen i 2007 er at det er svært varierende resultater mellom museene innenfor bevaringsområdet, og at museene jevnt over synes å ha bedre sikrings- enn bevaringsforhold.

Undersøkelsen viser at sikringsforholdene er bedre ved Nasjonalgalleriet enn ved de øvrige museene. Det er spesielt forhold knyttet til sikring mot tyveri og hærverk og adgangskontroll som er best ved Nasjonalgalleriet. Brannsikring av magasinene ved Nasjonalgalleriet vil bli tilfredsstillende når det i løpet av 2008 skal installeres

tidlig røykdeteksjon og brannslukningsgass i samtlige magasiner i hovedbygningen. Klimaforholdene ved Nasjonalgalleriet er imidlertid ikke tilfredsstillende, og de eksisterende magasinforholdene ved Nasjonalgalleriet og det nye fjernmagasinet er dårlige på grunn av plassmangel, magasininnredning og begrenset tilgjengelighet. Når det gjelder totalvurderingen av magasiner og oppbevaringssteder, er resultatene ved Nasjonalgalleriet generelt lite tilfredsstillende. Samlingene er imidlertid vurdert til å være i bedre stand. Forholdene ved Nasjonalgalleriet er på de fleste områder vurdert til å være bedre enn forholdene ved universitetsmuseene. Det skyldes hovedsakelig de relativt gode sikringsforholdene ved museet. Undersøkelsen viser imidlertid at det har skjedd relativt lite med bevaringsforholdene ved museet siden forrige undersøkelse.

Ved Kulturhistorisk museum i Oslo har det skjedd gjennomgripende forandringer siden 2002, og museet har kommet langt med sitt *Revita*-prosjekt, som startet i 2003. Fra 2008 vil Kulturhistorisk museum fortsette sitt *Revita*-prosjekt og utføre planlagte delprosjekter i de nye, tilrettelagte lokalene.³⁸ Ved den forrige undersøkelsen trakk forholdene på Vikingskipshuset ned totalvurderingen for Kulturhistorisk museum. Gjenstandene i magasinene i kjelleren skal etter denne undersøkelsen flyttes til det nye magasinet, og kjelleren på Vikingskipshuset skal fullsprinkles som et forebyggende brannsikringstiltak. Hovedbygningen i Frederiksgate 2 har problemer med fuktinntrengning, og det er behov for vedlikehold av den verneverdige bygningen. Magasinforholdene vil altså bli vesentlig bedre for Kulturhistorisk museum, og det er registrert flere positive endringer ved museet siden undersøkelsen i 2002. Samlingene ved museet er imidlertid i dårlig stand og har behov for direkte og preventiv konservering.

Naturhistorisk museum i Oslo har også kommet langt i sitt *Revita*-prosjekt, som startet i 2004. Museet har valgt å prioritere sikringsarbeid, registrering av samlingene og oppgradering av tørrmagasinet for museets insektsamling og magasin for paleontologisk typesamling. Magasinforholdene ved Naturhistorisk museum er kritisk dårlige. På grunn av plassmangel brukes korridorer, loft, garasjer og uisolerte containere til oppbevaring av naturvitenskapelige samlinger. En del materiale oppbevares under forhold som kan forringe materialets informasjonsverdi for framtidig forskning og formidling. De gamle bygningene

38) Strategisk plan. Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, 2007–2011, punkt 16.

viser stort behov for vedlikehold og oppgradering. Undersøkelsen viser at både magasinene og samlingene ved Naturhistorisk museum fortsatt er i relativt dårlig forfatning i 2007.

Undersøkelsen viser tydelig at forholdene ved Bergen Museum, ved både De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene, i stor grad fremdeles er kritikkverdige. Et av de svakeste punktene ved Bergen Museum sett under ett, er mangelen på vedlikehold av bygningene. Det er nødvendig med til dels svært omfattende tiltak for å oppnå en akseptabel standard, for både bygningene generelt og de generelle oppbevaringsforholdene. De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum har i en årrekke hatt en egen konserveringsseksjon, men bruken av kompetansen synes lite utnyttet og avhengig av individuelle prioriteringer. Magasinforholdene ved De kulturhistoriske samlingene har blitt bedre siden forrige undersøkelse, men tilstanden til samlingene er fortsatt vurdert som mindre god. Ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum er samlingene i bedre forfatning enn magasinforholdene skulle tilsi. Magasinforholdene er vurdert som relativt dårlige.

Undersøkelsen viser at forholdene ved de naturhistoriske samlingene – Naturhistorisk museum i Oslo og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum – på en del områder er verre enn ved de fleste andre museene. Ved siden av generelt dårlige klimaforhold og plassmangel i mange av enhetene er det også en del andre forhold som er lite gunstige. Dette gjelder bruk av loftsrom, garasjer og andre uisolerte enheter til magasinering, oppbevaring av materiale i gjennomgangsrom og bruk av uegnede pakkematerialer. I flere enheter går det vannførende rør som er vanskelige å sikre. Det er behov for omfattende tiltak for å oppnå en akseptabel standard.

De naturhistoriske samlingene har ikke hatt tradisjon for å ansette personale med spesialkompetanse innen bevaring, noe som til en viss grad kan forklare at problemene på en del felt er større her enn ved de kulturhistoriske museene. Det finnes mangesidig kompetanse på preparering og håndtering av nytt naturvitenskapelig materiale, men man mangler kunnskap om preventiv konservering og direkte konserveringsrelaterte inngrep. Naturhistoriske museer har ofte svært store samlinger og løpende stor tilvekst av materiale på grunn av forskning. Det fører til utfordringer med tanke på plassering, organisering, arbeidsmengde og økonomi.

5 Fakta – styringen av bevarings- og sikringsarbeidet

5.1 Kunnskapsdepartementets styring av bevarings- og sikringsarbeidet ved universitetsmuseene i Oslo og Bergen

5.1.1 Departementets styringssignaler og bevilgninger til universitetene

Departementets ansvar for universitetsmuseene følger av det overordnede ansvaret departementet har for universiteter og høyskoler. Dette ansvaret ivaretar departementet gjennom etatsstyring av disse institusjonene. Universitetenes ansvar for universitetsmuseene er fastlagt i universitets- og høyskoleloven. Dette ansvaret omfatter bevaring og sikring av universitetsmuseenes samlinger.³⁹

I Riksrevisjonens forrige undersøkelse ble det avdekket at det i liten grad ble gitt føringer for museenes virksomhet. Bevaring og sikring var lite omtalt i Kunnskapsdepartementets tildelingsbrev til universitetene i Oslo og Bergen, og det ble ikke gitt delmål eller stilt resultatkrav til museenes virksomhet. I Innst. S. nr. 102 (2003–2004) ba komitéen det daværende Utdannings- og forskningsdepartementet om å finne egne måter å utforme mål- og resultatindikatorer på innen dette området. Siden Riksrevisjonens undersøkelse i 2002 har det foregått endringer når det gjelder hva slags føringer departementet legger på museene. Endringene er implementert fra og med 2006.

Kunnskapsdepartementet har fra 2006 lagt om målstrukturen for hele universitetssektoren og opplegget for institusjonenes rapportering til departementet. Formålet med omleggingen har blant annet vært å sikre en tettere kobling mellom mål, ressursinnsats og resultater.⁴⁰ Departementet legger vekt på at virksomhetsplanleggingen skal inkludere hele den målstrukturen som er fastsatt av departementet, og at institusjonene skal operasjonalisere denne i konkrete resultatmål.

Departementets nye målstruktur er som følger:⁴¹

- Hovedmål formuleres av departementet og er utledet av formålsparagrafen til universitets-

39) Lov av 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler, § 1-4 (2).

40) Jf. budsjetttrunkskriv F-12-5 av 30. november 2005 og tildelingsbrev til Universitetet i Oslo for 2006.

41) Tildelingsbrev til UiO og UiB for 2006.

og høyskoleloven. Målene skal være stabile over tid.

- Delmålene settes delvis av departementet. De er ikke uttømmende og kan endres over tid, blant annet for å ta høyde for ulike politiske mål. Delmålene skal suppleres av institusjonene for å underbygge måloppnåelse når det gjelder hovedmålet og den enkelte institusjons profil, styrke og egenart.
- Resultatmålene skal fastsettes av institusjonene selv, og de skal utformes i tråd med institusjonenes ambisjoner.

Kunnskapsdepartementet har gitt føringer for universitetsmuseenes virksomhet i tildelingsbrevene for 2006 og 2007 til UiO og UiB. I tildelingsbrevene for 2006 til de to universitetene framheves universitetenes ansvar for å sørge for forsvarlig oppbevaring og sikring av museums-samlingene som et delmål under hovedmålet om universitetenes generelle ansvar som læresteder og forskningsinstitusjoner. I tildelingsbrevene for 2007 synliggjøres universitetenes ansvar for museene enda klarere gjennom et eget hovedmål. Det framgår at UiO og UiB har et særskilt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og utstillinger for publikum. Universitetenes ansvar for bevarings- og sikringsarbeidet klargjøres nærmere gjennom et delmål som går ut på at universitetene skal sørge for god bevaring og sikring av museums-samlingene og bidra til digitalisering av denne kulturarven.

Ifølge Kunnskapsdepartementet har Riksrevisjonens Dokument nr. 3:9 (2002–2003) og NOU 2006:08 *Kunnskap for fellesskapet* vært sentrale kilder for departementets nye mål- og resultatindikatorer. I intervjuer gir både UiO og UiB uttrykk for at Kunnskapsdepartementet de senere årene i større grad har rettet søkelyset mot museumsvirksomheten og bevarings- og sikringsforholdene ved universitetsmuseene. Etter UiBs oppfatning er imidlertid Kunnskapsdepartementets føringer for styringen av Bergen Museum i liten grad konkrete, noe som har avspeilet seg i departementets bevilgninger til bevarings- og sikringsarbeidet. UiB har i de senere årene derfor avsatt særmidler til Bergen Museums bevaringsarbeid ut over Kunnskapsdepartementets årlige

tildelinger. Ledelsen ved UiB oppfatter endringene i departementets føringer siden Riksrevisjonens forrige undersøkelse som positive. Ifølge departementet har de ikke kommet helt i mål med prosessen med å implementere det nye mål- og resultatstyringssystemet. Departementet vurderer arbeidet med mål- og resultatstyring som en kontinuerlig prosess der det er nødvendig å justere kriteriene etter hvert som man erfarer hvor hensiktsmessige de gjeldende føringene er.

Ifølge Kunnskapsdepartementet er de i liten grad involvert i den direkte styringen av universitetsmuseene. Departementet mener at universitetsmuseenes mange berøringspunkter med flere aktører bidrar til samordningsutfordringer i styringen av dem. For eksempel er universitetsmuseene formelt organisert under universitetene, men de har samtidig forpliktelser overfor Riksantikvaren og Miljøverndepartementet. Dette får betydning for og kan svekke universitetenes styringsmuligheter overfor universitetsmuseene.

Universitetsmuseenes naturvitenskapelige samlinger har også et særskilt ansvar ved å være den mest omfattende dokumentasjonen av artsmangfoldet i Norge. Disse samlingene er ikke bare en viktig nasjonal kilde, men også en internasjonal kunnskapskilde om biodiversitet.⁴²

Universitetsmuseene har gjennomført en rekke tiltak for å bedre bevarings- og sikringsforholdene de siste årene. Kulturhistorisk museum vedtok i 2001 å igangsette et *Revita*-prosjekt for å skaffe bedre oversikt over samlingene og for å bedre kvaliteten på dokumentasjon og bevaring av gjenstandene.⁴³ En handlingsplan ble lagt fram i 2003 og skisserte et sjuårig prosjekt med en total kostnadsramme på 80 mill. kroner.⁴⁴ Naturhistorisk museum iverksatte våren 2003 en restansekartlegging for å avdekke hvilket etterslep som fantes ved museet når det gjaldt konservering og dokumentasjon. Restansekartleggingen har blitt fulgt opp av en tiltaksplan for samlingsbevaring med en tidsramme fra 2004 til 2012. Denne har anslått de totale kostnadene til 99 mill. kroner. Dette er Naturhistorisk museums plan for *Revita*-arbeid. *Revita*-arbeidet konsentrerer seg om etterslep innen samlingsbevaring (sikring, dataregistrering og forebyggende konservering). Bergen Museum har ikke etablert tilsvarende *Revita*-

prosjekt, men har siden 2003 iverksatt ulike tiltak for å bedre magasin- og oppbevaringsforholdene for samlingene.

Tildelingene til universitetsmuseene inngår i de generelle rammebevilgningene til universitetene. I tillegg til rammebevilgningene over universitetsbudsjettene er det bevilget øremerkede midler til bevaring og sikring over statsbudsjettet. Departementet har i perioden 2003–2008 bevilget øremerkede midler på til sammen 120–140 mill. kroner til bevarings- og sikringsarbeidet ved alle universitetsmuseene.⁴⁵ I tillegg mottar museene midler til kulturminnevern fra Riksantikvaren, og de har i noen grad besøksinntekter. I intervju framholdt Kunnskapsdepartementet at som følge av de spesielle oppgavene som ivaretas av museene, vil tildelingene til universitetsmuseene sannsynligvis i begrenset grad være resultatavhengige. Departementets ekstraordinære bevilgning på i overkant av 120 mill. kroner til bevarings- og sikringstiltak ved museene i perioden 2003–2008 var en erkjennelse av at nasjonale verdier sto i fare for å gå tapt. Fordelingen av tilleggsbevilgningene til bevarings- og sikringstiltak er gjort med utgangspunkt i en vurdering av forholdene ved den enkelte institusjonen. Bevarings- og sikringsarbeidet har ifølge departementet de siste årene hatt høy prioritet.

Også ledelsen ved UiO og UiB har avsatt midler til museenes bevarings- og sikringsarbeid. I alt er det til *Revita*-prosjektene ved UiO for perioden 2002–2008 bevilget 124,5 mill. kroner.⁴⁶ Av dette er ca. 60 mill. kroner midler som er øremerket fra departementet, mens 64,6 mill. kroner er bevilget over UiOs ordinære budsjett. I 2007 og 2008 er det i tillegg bevilget til sammen 30 mill. kroner til Kulturhistorisk museum til leie av nye magasinlokaler og utstyr til disse. Bergen Museum fikk i perioden 2002–2007 tildelt totalt 33,9 mill. kroner til bevarings- og sikringsarbeid.⁴⁷ Av dette er 17,2 mill. kroner bevilget fra UiB. Bevilgningene er fordelt mellom De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum.

Ifølge UiB har de bygningsmessige utfordringene ved Bergen Museum de senere årene vært høyt prioritert fra universitetets side. UiB opplyste i

42) Jf. St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale*

43) Begrepet *Revita* ble introdusert i NOU 1996:7 *Museum – mangfald, minne, møtestad* og brukes om prosjekter som har til hensikt å revitalisere samlingene gjennom oppgradering av samlingsbevarings-, sikrings- og dokumentasjonsforhold.

44) NOU 2006:8 *Kunnskap for fellesskapet*.

45) St.prp. nr. 1 (2007–2008), Kunnskapsdepartementet.

46) Jf. brev fra UiO til Riksrevisjonen av 10. januar 2008. Ifølge brevet var da 4 mill. kroner ennå ikke fordelt mellom museene, og 4,1 mill. kroner var tildelt teknisk avdeling ved UiO.

47) Svar fra Bergen museum til Riksrevisjonen i forbindelse med intervju, datert 29. november 2007, samt tilleggsopplysninger i e-post av 26. februar 2007.

Tabell 3 Tildelte statlige midler fra henholdsvis Kunnskapsdepartementet og universitetene i Oslo og Bergen med hensyn til bevarings- og sikringsarbeid i årene 2003–2007. Beløp i mill. kroner

Universitetsmuseum	Bevilgninger fra KD	Bevilgninger fra universitetet	Totalt tildelte statlige midler
KHM*, UiO	28,1	19,6	47,7
NHM*, UiO	23,7	15	38,7
Bergen Museum, UiB	16,7	17,2	33,9
Totalt	68,5	51,8	120,3

* KHM = Kulturhistorisk museum, NHM = Naturhistorisk museum

intervju at det for perioden 2002–2006 har blitt øremerket 30,4 mill. kroner til bygningsmessige utbedringer ved Bergen Museum. Utrednings- og planfasen har tatt lengre tid enn forventet. Dermed har midler blitt stående ubrukt. Generelle plassproblemer ved UiB og stor geografisk spredning av museets magasiner er blant årsakene til at beslutningsprosessene har vært tyngre og mer komplekse enn forventet.

I intervju opplyste universitetsmuseene i Oslo at de opplever bevilgningene fra departementet som svært variable og uforutsigbare. Kulturhistorisk museum er av den oppfatning at det for en langsiktig planlegging ville vært hensiktsmessig for museet å ha en forutsigbarhet over flere år. I et brev fra Kulturhistorisk museum til UiO peker museet på at grunnlaget for at museenes *Revita*-prosjekter har kunnet gjennomføres med en viss grad av sikkerhet, har ligget i de årlige tildelingene fra UiO.⁴⁸ Ifølge museet er de uløste oppgavene innen bevaring og sikring formidable, og det vil være behov for en stabil minimumsfinansiering på 10 mill. kroner årlig til hvert av de to museene i en periode på ytterligere 5–7 år for at samlingene skal kunne bli brakt i bedre stand. I intervju har både Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum uttrykt stor bekymring i forbindelse med at UiO har foreslått å kutte universitetsmuseenes tildeling i 2008. Av Naturhistorisk museums årsplan for 2006 framgår det at det er av avgjørende betydning at midlene til *Revita*-arbeidet er langsiktige og forutsigbare. Kortsiktige perspektiver og uforutsigbarhet er uheldig både for selve samlingene og for de personene som knyttes til arbeidet. Det ble opplyst at museet har tatt opp dette med UiO en rekke ganger, uten at forutsigbarheten er bedret. I intervju opplyste Naturhistorisk museum at uforutsigbare tildelinger av midler gjør det vanskelig å planlegge bevarings- og sikringsarbeidet over tid.

48) Jf. notat fra Kulturhistorisk museum til UiO som var vedlagt brev til UiO fra Kulturhistorisk museum av 26. oktober 2007.

5.1.2 Departementets styringsdialog med universitetet i Oslo og Bergen

Riksrevisjonens undersøkelse i 2002 viste at det var etablert en styringsdialog mellom Kunnskapsdepartementet og universitetsledelsen i Oslo og Bergen. Riksrevisjonens nye undersøkelse viser at styringsdialogen mellom departementet og universitetene i Oslo og Bergen er videreført. Det er imidlertid fortsatt uklart hvor stor oppmerksomhet museene får i denne dialogen.

Det kommer fram av undersøkelsen at det avholdes et fast årlig etatsstyringsmøte (styringsdialogmøte) mellom departementet og ledelsen ved UiO og UiB. Den formelle dialogen om universitetsmuseene finner sted under dette møtet. Både UiO og UiB opplyste i intervjuer at dette er det viktigste møtet med hensyn til dialogen mellom departementet og universitetene om universitetsmuseenes virksomhet. Både departementet og de to universitetene sier at bevaring og sikring ved museene har vært ett av flere temaer i dialogmøtene. UiO mener departementet viser stort engasjement med hensyn til Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museums magasinproblemer og byggeprosjektene. Også UiB opplever dialogen med departementet om Bergen Museum som god, men mener det er begrenset hvor mye tid som settes av til å diskutere Bergen Museums virksomhet i etatsstyringsmøtene. I intervju opplyser Kunnskapsdepartementet at de i stor grad er avhengig av det materialet som foreligger fra universitetenes side om museene. Det er fordi universitetsmuseene ikke er representert i Kunnskapsdepartementets styringsdialogmøter med universitetene. Ifølge departementet har det kjennskap til forholdene ved universitetsmuseene på overordnet nivå.

Museumsutvalget utgjør et ekstra møtepunkt mellom Kunnskapsdepartementet og universitetsmuseene. Museumsutvalget er et rådgivende og koordinerende utvalg for Universitets- og høskolerådet i saker som gjelder samarbeid og

koordinering innen universitetsmuseenes arbeidsområde. Utvalget avholder to møter i året, og departementet deltar kun som observatør. Ifølge UiO er også det halvårlige kontaktgruppemøtet mellom teknisk avdeling ved UiO, Kunnskapsdepartementet og Statsbygg en viktig arena for videreformidling av museenes bevarings- og sikringsbehov.

5.1.3 Rapportering og oppfølging av universitetene/universitetsmuseene

I Riksrevisjonens forrige undersøkelse kom det fram at departementet stilte krav til rapportering fra universitetene om bevaring og sikring av samlingene i tildelingsbrevet for 2001, men ikke for 2000. Ettersom departementet ikke fastsatte mål og resultatkrav på området, var det imidlertid uklart om rapporteringen ville kunne bestå av en systematisk redegjørelse for mål- og resultatoppnåelse. Universitetenes årsrapporter for 2000 og 2001 inneholdt i liten grad opplysninger om bevaringen og sikringen av samlingene. I den grad det ble rapportert, dreide det seg om iverksatte tiltak og ikke opplysninger om hvilke resultater som var oppnådd på området. Undersøkelsen i 2007 viser at det har skjedd en forbedring av den skriftlige rapporteringen til Kunnskapsdepartementet siden Riksrevisjonens forrige undersøkelse. Likevel er ikke rapporteringen fullstendig implementert i tråd med departementets krav på alle nivåer i styringskjeden. Universitetsmuseene i Oslo rapporterer blant annet ikke systematisk om mål som museene selv har satt. Det er også enkelte utfordringer knyttet til det å finne et sett med konsistente resultatindikatorer for bevaring og sikring.

Opplegget for de to universitetenes rapportering til departementet er endret fra og med 2006 som følge av Kunnskapsdepartementets nye målstruktur.⁴⁹ Rapporteringskravene innebærer strengere krav til dokumentasjon av måloppnåelse og resultater. Oppnådde resultater skal vurderes ut fra fastsatte mål. UiO og UiB ble kjent med rapporteringskravene ved inngangen til budsjettåret 2006. I tildelingsbrevene for 2006 og 2007 til de to universitetene ber departementet om at det redegjøres for bevaring, sikring og tilgjengeliggjøring av museumssamlingene. Det skal gjøres rede for andelen av samlingene som er på et tilfredsstillende eller høyere sikkerhetsnivå, andelen av samlingene som har tilfredsstillende fysiske betingelser, og andelen av samlingene som er digitalisert. I tildelingsbrevet for 2007 skal det også rapporteres hvor stor andel av samlingene

som er tilgjengelige på Internett. Ved avvik fra fastsatte mål skal universitetene rapportere om hvilke tiltak som blir satt i verk for å nå målene. I tildelingsbrevet for 2007 bes universitetene om å oppgi resultater for de fire indikatorene for 2004–2007 og dessuten gi en vurdering av utviklingen i resultatene og framdriften av arbeidet.

Universitetene er i økonomireglementet pålagt å utarbeide en særskilt årsrapport til departementet. Denne skal være i henhold til krav i tildelingsbrevet, og den skal inneholde annen relevant informasjon av betydning for departementets styring. De to universitetenes årsrapporter for 2006 inneholder i stor grad opplysninger om bevaring og sikring av samlingene i henhold til departementets rapporteringskrav for 2006.⁵⁰ Temaene (bevaring og sikring) ble viet liten plass i universitetets tidligere rapportering ettersom departementet da ikke ba om slik rapportering. Ifølge UiOs årsrapport for 2006 er andelen av Naturhistorisk museums samlinger som er sikret på et tilfredsstillende eller høyt nivå, på 20 prosent. Andelen av samlinger som har tilfredsstillende fysiske betingelser, er på 6,7 prosent. Videre har hoveddelen av Kulturhistorisk museums samlinger et tilfredsstillende sikkerhetsnivå for innbrudds- og tyverisikring, alarmer og videoovervåkning osv. En totalvurdering av de fysiske betingelsene for Kulturhistorisk museums samlinger ved årsskiftet 2006/2007 viser at vitale deler av samlingene ikke har tilfredsstillende bevaringsforhold i magasinlokalene.⁵¹ Dette gjaldt spesielt for de etnografiske samlingene, antikksamlingen og tregjenstander fra vikingtid og middelalder lagret i Vikingskipshusets kjeller. Ved Bergen Museum hadde åtte av i alt ti bygg med lokaler for magasiner et tilfredsstillende sikkerhetsnivå. Fem av ti bygg hadde tilfredsstillende fysiske betingelser. I de to universitetenes rapportering gis det også en kort vurdering av status og tiltak i forbindelse med bevarings- og sikringsarbeidet.

De tre universitetsmuseene har bidratt med innspill i forbindelse med departementets utvikling av resultatindikatorer på museumsområdet. I intervju opplyste Bergen Museum at de oppfatter resultatindikatorene og rapporteringskravene som er satt for digitalisering, bevaring og sikring, som tilfredsstillende. I intervju framkom det også at Kulturhistorisk museum finner operasjonaliseringen av indikatorene vanskelig, men forventer at en pågående dialog om rapporteringsarbeidet vil kunne resultere i en mer hensiktsmessig rappor-

50) Jf. Årsrapport 2006, Årsplan 2007 for UiO og UiB.

51) Jf. vedlegg 1 til Rapport for 2006, Årsrapport 2006, Årsplan 2007 UiO.

49) Jf. tildelingsbrev til UiO og UiB for 2006.

tering på sikt. Ifølge Kunnskapsdepartementet har ikke universitetsmuseenes rapportering på enkelte resultatmål vært tilfredsstillende. Særlig gjelder dette for rapportering av framdriften i digitaliseringsarbeidet ved museene hvor det har oppstått tolkningsproblemer. Departementet er også bekymret over at rapporteringen på bevaring og sikring ikke er tilstrekkelig samordnet mellom universitetsmuseene, og at variasjoner mellom museene i vurderingen av hva som er tilfredsstillende bevarings- og sikringsforhold, svekker universitetenes og departementets kontroll med forholdene.

5.1.4 Intern kontroll – risikostyring

Departementet skal sikre at alle virksomheter har tilfredsstillende internkontroll, slik at fastsatte mål og resultatmål følges opp, og at ressursbruken er effektiv.⁵² Kunnskapsdepartementet påla UiO og UiB i tildelingsbrev for 2007 å gjennomføre risikovurderinger for å kartlegge de viktigste risikoforholdene i forbindelse med virksomhetens måloppnåelse, jf "Risikostyring i staten – håndtering av risiko i mål- og resultatstyring" utarbeidet av Senter for statlig Økonomistyring (SSØ) i desember 2005. Liknende krav om risikostyring har ikke vært stilt fra departementet for tidligere år. Av tildelingsbrevet for 2007 framkommer det at risikovurderinger skal være en integrert del av universitetenes planarbeid. De viktigste risikoforholdene i tilknytning til virksomhetens måloppnåelse skal kartlegges, og det skal vurderes ulike tiltak for å redusere risikoen til et akseptabelt nivå. Departementet legger vekt på hvordan universitetsstyret håndterer utfordringer eller risikoer som kan påvirke måloppnåelsen negativt, og på at styrets arbeid knyttet til oppfølging av resultatene skal stå sentralt i etatsstyringsmøtene. I intervju opplyste departementet at deres ekstraordinære bevilgning på i overkant av 120 mill. kroner til bevarings- og sikringstiltak ved museene i perioden 2003–2008 har vært et resultat av departementets risikovurdering. UiO og UiB opplyste i intervju at risikostyring er relativt nytt for universitetene, men at de arbeider med å implementere risikovurderinger i styringshjølet.

5.1.5 Oppsummering – Kunnskapsdepartementets styring

Siden Riksrevisjonens forrige undersøkelse har Kunnskapsdepartementet gitt flere føringer for universitetsmuseenes virksomhet når det gjelder bevaring og sikring av samlingene. Styringsdialogen med universitetene er videreført, men

det er fortsatt uklart hvor stor oppmerksomhet museenes virksomhet får. Også rapporteringskravene er styrket på området. Likevel gjenstår det enda noen utfordringer i implementeringen av rapporteringsrutiner nedover i hele styringskjeden. Det samme gjelder i forbindelse med å sikre konsistente resultatindikatorer på området.

5.2 Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved UiO, Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum

5.2.1 Organisering og ansvarsforhold

Riksrevisjonens undersøkelse i 2002 viste at UiO hadde iverksatt tiltak for å klargjøre det overordnede ansvaret for museumsvirksomheten ved universitetet. Den nye undersøkelsen viser ingen endringer med hensyn til dette ansvaret. Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum har siden 1999 vært organisert som selvstendige enheter på linje med fakultetene som er direkte underlagt styret ved UiO. Før dette var museene spredt på ulike fakulteter. Det gjorde museenes virksomhet lite synlig for UiOs ledelse og skapte uklare ansvarsforhold. Universitetsstyret er universitetets øverste ansvarlige organ og ledes av rektor. Rammene for museenes organisasjon framgår av Reglement for Naturhistorisk museum og Kulturhistorisk museum, vedtatt av universitetsstyret 23. oktober 2007. Av reglementet framkommer det at museene skal ha et styre, en styreleder og en museumsdirektør. Museumsstyret er museets øverste organ, og det har ansvar for å fastlegge overordnede mål, prioriteringer og strategier for virksomheten.

Når det gjelder klargjøringen av ansvaret for bevaring spesielt, viste undersøkelsen i 2002 noen uklarheter ved Naturhistorisk museum i Oslo. I intervju i den nye undersøkelsen framholdt Naturhistorisk museum at ansvarsforholdene internt i forbindelse med bevarings- og sikringsarbeidet i stor grad er klargjort. Det har imidlertid ikke skjedd noen organisatoriske endringer i ansvarsfordelingen av bevaringsarbeidet ved Naturhistorisk museum siden forrige undersøkelse.

Naturhistorisk museum og Kulturhistorisk museum i Oslo har relativt lik intern organisasjonsstruktur. Museene har en administrativ enhet og enheter delt inn etter ulike fagområder og funksjoner. Begge museene har hver sin seksjon for konservering, som har status som fellestjeneste for museet.⁵³ De to museene har også seksjoner

52) Jf. økonomireglementets bestemmelser punkt 1.5.2.

53) NOU 2006:8 *Kunnskap for fellesskapet*.

som har ansvar for museenes ulike samlinger. Ved Kulturhistorisk museum er det konserveringsseksjonens overordnede oppgave å sikre tilfredsstillende bevaring av museets samlede gjenstandsmateriale i magasiner, utstillinger, ved utlån og under transport.⁵⁴ Arbeidet omfatter forebyggende (preventiv) konservering og innebærer tilrettelegging av gode oppbevaringsforhold for gjenstandene. I intervju framholdt Kulturhistorisk museum at ansvarsforholdene internt i forbindelse med bevarings- og sikringsarbeidet i stor grad er klargjort.

Naturhistorisk museum opplyste i intervju at det generelle ansvaret for bevaring av samlingene ved museet er delt mellom samlingsseksjonene og seksjonen for konserverings- og forskningsteknikk. De samlingsansvarlige ved Naturhistorisk museum har ansvar for å vurdere hva som bør inngå av materiale i den enkelte samling, mens konserveringsseksjonen har ansvar for de rent tekniske og administrative forholdene knyttet til bevarings- og sikringsarbeidet ved museet. I 2002 ga Naturhistorisk museum uttrykk for at det til dels var uklart om det var samlingsseksjonene eller konserveringsseksjonen som hadde myndighet til å fatte beslutninger som gjaldt bevaring av gjenstandene. Ifølge Naturhistorisk museum er disse uklarhetene ikke lenger fremtredende. Museet opplyser at konserveringsseksjonen og de samlingsansvarlige i dag har et nyttig og konstruktivt samarbeid.

Både Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum har etablert et prosjekt under navn *Revita* for arbeidet med bevaring, sikring og dokumentasjon av samlingene. Ved Kulturhistorisk museum er *Revita* et tverrfaglig prosjekt som er organisert med en administrasjon og flere delprosjekter. Daglig ledelse av *Revita*-prosjektet forestås av en prosjektleder som rapporterer til prosjektets styringsgruppe og museumsdirektøren.⁵⁵ Fram til 2006/2007 hadde prosjektet 10–15 ansatte, der de fleste var ansatt direkte i prosjektet på kortere kontrakter. Fra 2006 har museet i hovedsak valgt å tilsette medarbeidere som skal delta i prosjektarbeidet, i faste stillinger ved museet. Ved Naturhistorisk museum er *Revita* organisatorisk underlagt seksjonen for konserverings- og forskningsteknikk. Arbeidet med bevaring og sikring er således organisert med en tydeligere prosjektstruktur ved Kulturhistorisk museum enn ved Naturhistorisk museum.

54) <http://www.khm.uio.no/bevaring/konservering/>

55) <http://www.khm.uio.no/bevaring/revita/organisering.html>

Teknisk avdeling ved UiO er sikkerhetsansvarlig for de underliggende universitetsmuseene. Formelt sett er det museumsdirektøren ved Naturhistorisk museum og Kulturhistorisk museum som har det overordnede ansvaret for bevarings- og sikringsarbeidet ved museene, mens bevilgningsansvaret ligger hos teknisk avdeling ved UiO. I intervju opplyste Naturhistorisk museum at museumsdirektørene derfor mangler muligheten til å gjøre økonomiske prioriteringer på området, og at de må rådføre seg med teknisk avdeling om hvilke sikringstiltak som skal prioriteres. Naturhistorisk museum mener dette medfører at museumsdirektøren sitter med et ansvar uten handlingsrom for museets sikringsarbeid. Naturhistorisk museum har blant annet ved en rekke anledninger påpekt overfor universitetet brann- og eksplosjonsfaren ved den uisolerte garasjen som museet bruker til oppbevaring av insekter på sprit, og som er plassert nær publikumsområder. Ifølge Naturhistorisk museum har ikke UiO bevilget de nødvendige midlene for å bedre denne situasjonen ved museet. UiO opplyste at de er kjent med situasjonen, og mener oppbevaringen er uheldig. Også Kulturhistorisk museum opplever det som problematisk at museumsledelsens reelle ansvar ikke står i forhold til beslutningsmyndigheten på sikringsområdet. Dette har museet tatt opp med universitetsledelsen. Eksempelvis har Kulturhistorisk museum flere ganger bedt om økt vakthold ved Vikingskipshuset uten at dette har fått støtte hos teknisk avdeling. Kulturhistorisk museum mener samarbeidet med teknisk avdeling for øvrig fungerer godt. Også ved Riksrevisjonens undersøkelse i 2002 påpekte universitetsmuseene i Oslo svakheten ved at ansvaret for sikringen av samlingene ligger i teknisk avdeling ved UiO, ettersom universitetet ikke så lett så museenes særegne sikringsbehov.

5.2.2 Virksomhetsplanlegging ved UiO/universitetsmuseene i Oslo

Virksomhetens ledelse er i økonomireglementet pålagt å planlegge og å utarbeide strategier med ettårig og flerårig perspektiv tilpasset virksomhetens egenart. Planene skal dokumenteres gjennom interne styringsdokumenter. Virksomheten har ansvar for at mål og resultatmål fastsatt i tildelingsbrev følges opp og gjennomføres innenfor rammen av tildelte ressurser.

Riksrevisjonens forrige undersøkelse viste at UiO i liten grad ga føringer for universitetsmuseenes virksomhet. Verken i universitetenes virksomhetsplaner eller disponeringskriv ble det fastsatt mål for arbeidet med bevaring og sikring

av museenes samlinger. Både Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum manglet virksomhetsplaner, og det var derfor heller ikke på museumsnivå satt opp mål for arbeidet med bevaring og sikring. Undersøkelsen i 2007 viser at universitetet i større grad fastsetter mål for arbeidet med bevaring og sikring, og at de to universitetsmuseene i Oslo har virksomhetsplaner som omfatter mål for bevarings- og sikringsarbeidet.

Virksomhetsplaner – årsplan og strategisk plan

UiO har for årene 2006 og 2007 utarbeidet årsplaner som omfatter universitetsmuseenes virksomhet. Planer for UiOs virksomhet i 2006 og 2007 sammenholdes i samme dokument som rapporteringen for det foregående året.⁵⁶ Målstrukturen i UiOs tildelingsbrev følger den strukturen departementet har lagt opp til i tildelingsbrevene for de to årene, med hovedmål og delmål. UiO har både supplert departementets delmål med egne delmål og fastsatt resultatmål innenfor enkelte av universitetets områder. UiO har også angitt tiltak for å nå de oppsatte målene.

I UiOs årsplan for 2006 er departementets delmål om universitetenes ansvar for å sørge for forsvarlig oppbevaring og sikring av museumssamlingene gjengitt.⁵⁷ Målet inngår som et delmål under universitetets formidlingsansvar. UiO har satt opp som tiltak at en større andel av samlingene skal bli tilfredsstillende bevart, sikret og digitalisert. UiO har også satt opp bedre sikring av vitenskapelige samlinger som et av de viktigste delmålene under et hovedmål om UiOs infrastruktur. Ifølge årsplanen for 2006 er det igangsatt et omfattende og løpende sikringsarbeid ved Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum. Det framgår at arbeidet med både sikring og digitalisering av museenes samlinger må fortsette. Det ble avsatt betydelige midler til dette arbeidet som ble videreført i 2006. UiOs årsplan for 2006 har også satt opp et eget delmål om å realisere utvalgte prosjekter for oppgradering og nybygg, hvor blant annet universitetsmuseenes bygninger inngår.

UiOs årsplan for 2007 har, som Kunnskapsdepartementet i sitt tildelingsbrev, satt opp et eget hovedmål for universitetsmuseene. Det framgår at UiO har et særskilt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige

samlinger og utstillinger for publikum.⁵⁸ Som delmål framkommer at universitetene skal sørge for god bevaring og sikring av museumssamlingene og bidra til digitalisering av denne kulturarven. UiO har ikke satt opp konkrete resultatmål eller virkemidler for bevarings- og sikringsarbeidet i 2006 og 2007. UiO har også for 2007 satt opp et eget delmål om å få til en bedre sikring av vitenskapelige samlinger, og universitetet har satt opp et delmål om å realisere utvalgte prosjekter for oppgradering og nybygg, der både Naturhistorisk museum og Kulturhistorisk museum inngår i vurderingen.

UiO har i tillegg utarbeidet en strategisk plan for perioden 2005–2009. Planen omtaler ikke bevaring, men det er et mål å få til en bedre sikring av vitenskapelige samlinger. Videre framgår det at arbeidet med å digitalisere museenes samlinger skal fullføres i løpet av planperioden. UiO har også satt opp som et langsiktig mål at UiOs infrastruktur skal holde en viss standard. Et av målene her er å bedre magasinsituasjonen for museenes samlinger.

Disponeringsskriv – rammebetingelser og UiOs føringer overfor Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum

Ledelsen ved UiO utstedte i 2006 og 2007 disponeringsskriv til henholdsvis Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum. Disponeringsskrivet inneholder ingen mål for den faglige virksomheten og oppgaveløsningen ved universitetsmuseene. Av disponeringsskrivet for 2006 og 2007 framgår det at museene skal følge opp og fastsette mål for sine strategiske satsinger og prioriteringer innenfor rammen av Strategisk plan og UiOs årsplan – slik det er angitt i museets egne strategiske planer og i plan- og budsjettinnspillene. Dette skal nedfelles i årsplanen og langtidsplanen for Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum.

I intervju framholdt Naturhistorisk museum at UiO gir få eller ingen styringssignaler for museets samlingsarbeid. Arbeidet med å prioritere innenfor museets arbeid forutsetter museumsfaglig kompetanse ut over hva som i dag kan forventes fra departementet og universitetets side. Fra Naturhistorisk museums side ville imidlertid klarere og mer konkrete styringssignaler og tettere museumsfaglig dialog med UiO og eventuelt departement vært ønskelig. De føringer som universitetet legger, kommer eventuelt fram i muntlig dialog mellom universitetet og museet.

56) Planer for 2006 framgår av *Årsplan 2006 og langtidsplan 2006–2008*, planer for 2007 framgår av *Rapport 2006 og Planer 2007*.

57) *Årsplan 2006 og langtidsplan 2006–2008*.

58) *Rapport 2006 og Planer 2007*.

Også Kulturhistorisk museum opplyste i intervju at styringssignalene fra UiO i liten grad konkretiseres, og at føringer hovedsakelig framkommer i form av bevilgninger og disponeringsskriv fra universitetet.

Virksomhetsplanlegging ved Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum

Kulturhistorisk museum har utarbeidet årsplan for hele virksomheten for 2006 og 2007.⁵⁹ I tillegg til årsplanen har museet utarbeidet en intern arbeidsplan med budsjetter for seksjoner, prosjekter og fellestiltak ved museet. Museet har også utarbeidet en strategisk plan for perioden 2007–2011. Kulturhistorisk museums årsplan for 2006 følger en målstruktur med hovedmål, delmål og tilhørende tiltak for å nå målene, men den følger ikke systematisk samme struktur som universitetets årsplan for 2006. Kulturhistorisk museum har satt opp tre overordnede mål for sin virksomhet i 2006, hvorav ett er økt innsats for dokumentasjon, bevaring og sikring av samlingene. Årsplanen har ikke satt opp konkrete resultatmål for hva museet skal oppnå i løpet av året innen bevaring og sikring. Det er imidlertid satt opp flere tiltak som berører bevaringen og sikringen ved museet.

I Kulturhistorisk museums årsplan for 2007 er det utviklet en målstruktur i tråd med den UiO har. Planen følger kapittel- og målstrukturen til UiOs årsplan. Kulturhistorisk museum har supplert universitetets delmål med andre delmål og operasjonalisert disse gjennom resultatmål. Kulturhistorisk museum har også satt opp konkrete tiltak for å nå målene. I årsplanen framkommer i tillegg status og utfordringer innenfor de ulike målene og plan for disponering av tildelte midler fra UiO. Kulturhistorisk museum har konkretisert UiOs delmål om å realisere utvalgte prosjekter for oppgradering og nybygg og få til en bedre sikring av vitenskapelige samlinger gjennom flere tiltak. Museet vil sørge for en videre oppfølging av planleggingsarbeidet for nytt museumsbygg i Bjørvika. I tillegg vil museet videreføre *Revitas* delprosjekter og dessuten både planlegge og gjennomføre brannsikringstiltak i Vikingskipshuset og Historisk museums kjellere. Det vil også oppbemanne vakholdet ved Vikingskipshuset.

Kulturhistorisk museums strategiske plan for 2007–2011 inneholder hovedmål og delmål med tilhørende tiltak for bevarings- og sikringsarbeid.

det. Det er blant annet satt opp et delmål om å videreføre prosjektet for digitalisering og tilgjengeliggjøring av museets samlinger. For å nå dette målet vil museet etablere en ny publikumsrettet internettportal for Kulturhistorisk museums samlingsdatabaser. Planen inneholder òg et mål om å bedre bevaringen og sikringen av vitenskapelige samlinger, og vil som tiltak videreføre *Revita*-prosjektene og arbeidet med nye magasiner. Av planen framkommer det at museet også vil utarbeide standarder for bevaring i museumsmagasiner og utstillinger. Videre vil museet gjennomføre et målrettet arbeid for oppbygging, vedlikehold og utvikling av Kulturhistorisk museums samlinger fram mot planlagt innflytting i nytt museumsbygg i Bjørvika i 2015.

Kulturhistorisk museum har også utarbeidet en langtidsplan for perioden 2001–2010. Det framgår at nytt bygg i Bjørvika-området er det overordnede styrings- og prioriteringskriteriet for museet i planperioden, og at dette forutsetter at det legges mer vekt på bevaring, sikring, dokumentasjon og økt tilgjengelighet av samlingene. I den langsiktige planen er det satt opp som en visjon og et overordnet mål at samlingene bevares og dokumenteres på en forsvarlig måte. Denne planen utgjorde hovedsakelig Kulturhistorisk museums skriftlige plandokument i 2001.⁶⁰

Naturhistorisk museum har utarbeidet årsplaner for 2006 og 2007 og to strategiske planer – henholdsvis for perioden 2003–2008 og for perioden 2006–2009. Fram til 2004 utarbeidet Naturhistorisk museum seksjonsvise årsplaner – disse planene og årsplanen for 2005 inneholdt ingen konkrete mål og tiltak i forbindelse med bevaring og sikring.

Naturhistorisk museums årsplan for henholdsvis 2006 og 2007 er begge bygd opp etter en struktur med hovedmål, delmål og spesifiserte tiltak for å nå målene. I årsplanen for 2007 har Naturhistorisk museum også satt opp resultatmål. De to årsplanene inneholder mål og tiltak som berører både bevaring, digitalisering og fysisk sikring av samlingene. Naturhistorisk museum har for begge årene satt opp et eget mål som berører Naturhistorisk museums bygningsmessige forhold. Dialog med universitetet og teknisk avdeling framheves her som et virkemiddel for å realisere utvalgte prosjekter for oppgradering og nybygg. Årsplanen for 2006 beskriver også utfordringer knyttet til de enkelte målene. Det framkommer blant an-

59) Jf. *Årsplan 2006 "Hovedmål og prioriteringer"* og *Årsplan 2007 "Hovedmål og prioriteringer"*.

60) Kulturhistorisk museum hadde også en årsplan for 2001 hvor det kun framkom enkelte tiltak for bevaring, sikring og dokumentasjon.

net at progresjonen i sikringsarbeidet ikke har vært tilfredsstillende. Museet sier at store deler av *Revita*-arbeidet som utføres, vil være bortkastet dersom ikke magasinforholdene for samlingene blir betydelig bedret. I årsplanen for 2007 er risikofaktorene som er knyttet til de enkelte delmålene, synliggjort. En risiko er at samlingene gradvis blir forringet dersom de ikke oppbevares under tilfredsstillende fysiske betingelser. I årsplanen for 2007 presiserer Naturhistorisk museum at det innebærer store utfordringer at verken UiOs uttalte satsing på museene eller egne ambisjoner med hensyn til utvikling av Naturhistorisk museum står i forhold til tilgjengelige ressurser. Dette går ut over museets samlingsarbeid.

Naturhistorisk museums strategiske plan for 2006–2009 bygger på UiOs strategiske plan for 2005–2009. Planen inneholder en beskrivelse av museets strategiske mål og virkemidlene som skal tas i bruk for å nå disse målene. I planen er betydningen av Naturhistorisk museums samlinger framhevet. Det framgår at samlingene skal forvaltes og oppbevares slik at de ikke forringes eller utsettes for skade. Naturhistorisk museum skal ifølge planen også arbeide for et nytt samlingsbygg. Videre står det at museet skal utarbeide en samlingsstrategi for alle museets samlinger og konsentrere virksomheten om de viktigste samlingene.

5.2.3 UiOs styringsdialog med Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum

Undersøkelsen i 2002 viste at det var etablert en styringsdialog mellom ledelsen ved UiO og museene der bevaring og sikring inngikk. Den nye undersøkelsen viser at universitetsledelsens engasjement for museenes arbeid og den løpende oppfølging av bevarings- og sikringsarbeidet kan variere.

I intervju opplyste UiO at det avholdes ett årlig formelt styringsdialogmøte mellom universitetsledelsen og ledelsen for museene. Både museene og universitetsledelsen oppgir at bevarings- og sikringsarbeidet ved museet har vært ett av flere temaer under styringsdialogmøtet. Ifølge Kulturhistorisk museum bidrar manglende kunnskap om problematikken rundt risiko og bevaring til å begrense temaets omfang i dialogen med universitetet. Kulturhistorisk museum opplyste i intervju at det er mange og hyppige kontaktpunkter mellom universitetet og Kulturhistorisk museum, men at styringsdialogmøtet og det årlige møtet med teknisk avdeling er de to mest sentrale fora-

ene for dialog om bevarings- og sikringsarbeidet. Dette bekreftet også ledelsen ved Naturhistorisk museum og UiO i intervju. I tillegg har lederne ved hvert fakultet og direktørene ved museene ukentlige ledermøter. Både Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum opplyser at museumsdirektørens deltakelse i disse møtene har bidratt til å gi museet økt påvirkningsmulighet og mulighet til å eksemplifisere konsekvensene for bevarings- og sikringsarbeidet ved eventuelle kutt i bevilgningene. Videre deltar museumsledelsen i universitetets budsjettmøter. I tillegg er det årlig ett til to kontaktmøter mellom Kulturhistorisk museum, Naturhistorisk museum og universitetsledelsen. I disse møtene deltar universitetsdirektøren og museumsdirektøren. Ifølge UiO står museene for øvrig fritt til å ta kontakt med UiO ved behov. Samtidig er UiO og museene opptatt av at det går en linje videre fra UiO til departementet i formidlingen av museenes behov. UiO opplyser at styringsdialogmøtet dokumenteres skriftlig. Punktene som noteres fra møtet, følges nøye opp av universitetet. I intervju med Naturhistorisk museum oppgir imidlertid museet at referatene er lite konkrete, og at de ikke angir hvem som skal gjøre hva. Naturhistorisk museum mener at nytten av styringsdialogmøtene og tilhørende referat ville økt dersom referatene hadde inneholdt forpliktende oppfølgingspunkter for partene.

Kulturhistorisk museum oppfatter dialogen med universitetet som generelt god, men understreker samtidig at deres innflytelse delvis avhenger av det personlige engasjementet hos de ansatte i universitetets toppledelse.

Naturhistorisk museum opplyste at de også har møter med teknisk avdeling annenhver uke. Under disse møtene diskuteres forhold knyttet til sikkerheten. Naturhistorisk museums sikkerhetsutvalg behandler forhold omkring sikring og oppbevaring av Naturhistorisk museums samlinger. Utvalget har fire møter per år.⁶¹ Ifølge Naturhistorisk museum har ikke UiO noen løpende oppfølging av bevarings- og sikringsarbeidet ved museet. Det er Naturhistorisk museums oppfatning at universitetet har tillit til at arbeidet gjøres i tråd med de planene som universitetet har gitt sin tilslutning til.

5.2.4 Rapportering og oppfølging av Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum

Virksomheten er gjennom økonomireglementet pålagt å innrette den interne styringen slik at

61) Jf. brev fra Naturhistorisk museum til Riksrevisjonen av 12. oktober 2007.

virksomheten får nødvendig styringsinformasjon og beslutningsgrunnlag til å følge opp aktivitetene og resultatene.

Riksrevisjonenes undersøkelse i 2002 viste at rapporteringen fra Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum til universitetsledelsen hovedsakelig inneholdt opplysninger om enkelttiltak som er gjennomført. Det ble ikke rapportert systematisk om oppnådde resultater ettersom universitetsledelsen ikke hadde definert mål eller stilt krav om slik rapportering. Riksrevisjonens nye undersøkelse viser at UiO har stilt krav om rapportering på måltall, men at universitetsmuseene i stor grad fortsatt rapporterer om tiltak som er gjennomført, i sine årsrapporter. Museene har også rapportert til universitetsledelsen om oppnådde resultater i forbindelse med de nye resultatindikatorene for bevaring og sikring, men i varierende grad om øvrige oppnådde resultater.

Rapporteringsrutinene for UiOs virksomhet framgår av UiOs disponeringsskriv og årsplan for 2006 og 2007. Universitetsmuseene er pålagt å avgi en årsrapport til UiO. Av disponeringsskrivet for 2007 framgår det at årsrapporten skal være kort og analytisk, og de viktigste resultatene og utfordringene for enhetene skal komme fram. Av UiOs årsplan for 2006 og 2007 framgår det hvilke indikatorer museene vil bli målt på, men rapporteringskravene er ikke nærmere utdypet. Det står imidlertid at resultatmål og strategiske tiltak vil bli fulgt opp i styringsdialogmøtet. Museet skal i den forbindelse utarbeide en tilstandsvurdering av visse spørsmål UiO har reist i disponeringsskrivet. Bevaring og sikring er ikke omtalt her. UiOs årsplan for 2006 gjør det klart at det er behov for en helhetlig og strategisk styring av egne ressurser ved UiO. Universitetet arbeider i forbindelse med dette med å utvikle gode verktøy og rutiner for rapportering, og målsettingen er å oppnå en god sammenheng og felles forståelse av rapporteringskrav.

Kulturhistorisk museum har avgitt årsrapport til UiO for 2006 og 2007. Museets årsrapport for 2006 inneholder informasjon om enkelttiltak som er gjennomført som et ledd i arbeidet med å bevare og sikre samlingene.⁶² Det rapporteres om hovedresultater knyttet til ulike hovedmålsettinger museet har satt seg for det aktuelle året. Disse er til en viss grad i tråd med og knyttet til de målene museet selv har definert i årsplanen for 2006. I årsplanen for 2006 har museet for eksempel satt opp mål og ulike tiltak for beva-

ring, dokumentasjon og sikring, men det er ikke rapportert direkte om resultater i forbindelse med dette målet i årsrapporten. Resultater når det gjelder de tre indikatorene som museene blir målt på fra og med 2006, er oversendt UiO i et eget dokument og framkommer ikke av Kulturhistorisk museums årsrapport. Kulturhistorisk museum sier at de generelt får lite tilbakemelding fra universitetet på årsrapportene, bortsett fra når det gjelder digitaliseringsarbeidet.

I intervju opplyste Naturhistorisk museum at rapportering til universitetet skjer i form av oversendelse av årsrapporter for hver av de fire samlingsseksjonene. Museet avgir ingen samlet årsrapport for hele virksomheten til UiO. I UiOs årsrapport for 2006 vises Naturhistorisk museums resultater i henhold til indikatorene for bevaring og sikring som departementet har bedt om rapportering på. Det er imidlertid uklart hvordan Naturhistorisk museum har rapportert om dette til universitetsledelsen. Riksrevisjonen har ingen informasjon om hva museets årsrapporter inneholder, og i hvilken grad museet rapporterer om resultater i henhold til oppsatte mål for bevaring og sikring. Det er også uklart om og i hvilken grad museets rapportering generelt er relatert til museets årsplaner. Ifølge Naturhistorisk museums årsplan for 2006 oppsummeres *Revita*-arbeidet, det vil si tiltak innen bevaring, sikring og digitalisering, i en årlig *Revita*-rapport. Naturhistorisk museum har utarbeidet årsrapport for *Revita*-arbeidet siden 2004. Ifølge Naturhistorisk museum skjer rapporteringen om museets bevarings- og sikringsforhold i første rekke gjennom oversendelse av planer og rapporter fra *Revita*-prosjektene. Museet mener årsrapporten til *Revita* gir UiO et bilde av hva som er gjort av bevarings- og sikringstiltak ved museet foregående år, og hva som gjenstår av utfordringer. Departementet opplyser i intervju at de ikke kjenner til museenes *Revita*-rapporteringer, men at de forholder seg til museenes årsrapporter.

5.2.5 Oversikt over samlingene og bevarings-situasjonen ved museene

Oversikt over samlingene er nødvendig for å kunne skape tilfredsstillende oppbevaringsforhold. Alle gjenstander bør være forsvarlig registrert, og det bør være etablert prosedyrer for registrering. I tillegg bør museene ha oversikt over bevaringssituasjonen ved museet. Museene bør i denne forbindelsen ha kartlagt samlingenes, gjenstandenes og bygningenes tilstand.

62) *Årsrapport 2006 med innspill til Årsplan 2008 og regnskap for 2006.*

Registrering og oversikt over samlingene

Riksrevisjonens forrige undersøkelse viste at det var et betydelig etterslep i registreringen av gjenstander ved de to universitetsmuseene i Oslo. Undersøkelsen i 2007 viser at Kulturhistorisk museum per 2007 har registrert og digitalisert store deler av samlingene sine. Av UiOs årsrapport for 2006 framgår det at 95 prosent av oldsaksamlingen trolig er digitalisert, og at hele antikkksamlingen og den etnografiske samlingen er digitalisert. For myntsamlingen er 40–50 prosent digitalisert, men ennå ikke gjort tilgjengelig. Museet opplyste i intervju at de har rutiner for fortløpende datamaskinell registrering av nytt materiale, men ressursmangel medfører til tider stor restanse med hensyn til det videre registreringsarbeidet. Ikke minst gir utgravningsvirksomheten stor tilvekst til den arkeologiske samlingen. Kulturhistorisk museum plikter å ta imot arkeologiske funn fra fylkeskommunene. Museet opplever uforutsigbarhet knyttet til hva museet mottar av slikt materiale, og en tilvekst i antall fylkeskommunale arkeologer, og dermed i antall funn, er ikke blitt gjenspeilet i økte ressurser til Kulturhistorisk museums registreringsarbeid. Museet anser det som uheldig at bevilgninger kommer fra Kunnskapsdepartementet, mens kravene settes av Miljøverndepartementet.

De fire universitetene som har museer, startet i 1998 opp et nasjonalt samarbeidsprosjekt: *Universitetsmuseenes nasjonale databaseprosjekt*.⁶³ Målet for prosjektet var å lage felles, nasjonale datasystemer for gjenstandshåndtering ved alle universitetsmuseene. Databasesystemet skal kunne håndtere all referanseinformasjon rundt gjenstandssamlingene i og utenfor museene. Både Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum har deltatt i dette prosjektet. Kulturhistorisk museum opplyser i intervju at de opplever det som en utfordring at digitaliseringsarbeidet i for liten grad har tatt høyde for kvalitetssikring. Dette har ført til mye ekstraarbeid for Kulturhistorisk museum med hensyn til å gjennomgå databasene og øke søkbarheten til de registrerte gjenstandene. Naturhistorisk museum har stilt seg kritisk til kvaliteten på programmeringsarbeidet i prosjektet, og museet trakk seg derfor etter en tid ut av arbeidet. Som en konsekvens av dette mistet Naturhistorisk museum i noen år statlige bevilgninger til digitaliseringsarbeid. Naturhistorisk museum har fra 2007 benyttet Unireg AS' to registreringssentraler – disse sentralene registrerer alle nye objekter for Naturhistorisk museum.

63) Årsrapport 2005, Museumsprosjektet – Universitetsmuseenes nasjonale databaseprosjekt.

Naturhistorisk museum har gjennom *Revita*-prosjektet kvantifisert det tidligere store etterslepet i sine samlinger. Ifølge Naturhistorisk museum har de i dag faste rutiner for registrering av nye objekter ved alle museets samlinger. Disse rutinene varierer noe fra samling til samling, da hver samling krever ulik tilnærming. Museet har kommet langt i registreringsarbeidet innen enkelte fagområder, men for noen samlinger gjenstår det fortsatt betydelig arbeid. Ifølge Naturhistorisk museum har alle objekter ved museet en eller annen form for informasjon nedtegnet, men ikke all informasjonen er videre registrert eller systematisert. Det vil kreve relativt store ressurser å få konvertert den skriftlige informasjonen til elektronisk form. Ifølge museet har de ikke en tilfredsstillende oversikt over disse samlingene. Manglende fagkompetanse innen enkelte dyre- og plantegrupper vanskeliggjør arbeidet med å få registrert materialet på en vitenskapelig forsvarlig måte. Naturhistorisk museum framholdt i intervju at det innenfor de ressursene som museet disponerer i dag, er urealistisk å få registrert alle museets objekter. Ifølge museet er det svært ressurskrevende å registrere det antall objekter som museet forvalter.

Andelen materiale som er digitalisert ved Naturhistorisk museum, varierer mellom samlingene. Av UiOs årsrapport for 2007 framgår det at av en samling på ca. 7,5 millioner objekter er 23 prosent digitalisert og 17 prosent tilgjengelig på Internett. Ifølge Naturhistorisk museum avspeiler restansene i stor grad hvilken kompetanse museet besitter innenfor de ulike samlingene. Restansene med hensyn til digitalisert materiale er mindre for de objektene der museet har egne eksperter. De botaniske samlingene utgjør hoveddelen av de databaseregistrerte samlingene.

Ifølge Kulturhistorisk museum har de fire universitetene som har museer fra 2007 vedtatt å bevilge til sammen vel 7 mill. kroner årlig til videre databasearbeid, kvalitetssikring og tilgjengeliggjøring av samlingsdata. Arbeidet er organisert gjennom fellesorganisasjonen Musit, som er lokalisert til UiO. Musit har ansvar for koordinering og drift av universitetsmuseenes databasesystemer.⁶⁴

Oversikt over samlingenes tilstand

En prosjektgruppe leverte høsten 2001 en rapport om dokumentasjons- og bevaringssituasjonen ved Kulturhistorisk museums samlinger.⁶⁵

64) NOU 2006: 8 Kunnskap for fellesskapet.

65) *Revita* UKM 2001.

Rapporten kartlegger situasjonen for samlingene ved museet, og den kartlegger hvilke tiltak som er nødvendige å iverksette for å dokumentere, bevare og sikre samlingene. Den dokumenterer at museet hadde store restanser knyttet til gjenstandsdokumentasjon, konservering, bevarings- og sikringsforhold. I januar 2003 la Kulturhistorisk museum fram en handlingsplan for et *Revita*-prosjekt for 2003–2010 som inneholder en prioritering av tiltak som kan gjennomføres innen år 2011. Planen danner grunnlaget for de arbeidsoppgavene som skal gjennomføres i tidsrommet, og den er basert på årlige bevilgninger på ca. 10 mill. kroner over en periode på åtte–ti år. KHM har senere revidert handlingsplanen for *Revita*-prosjektet, som vil gå fram til 2014.

Riksrevisjonens undersøkelse i 2002 viste at universitetsmuseene i Oslo hadde en overordnet oversikt over oppbevaringsforholdene ved museene, men at de manglet detaljert og systematisk kjennskap til bevaringssituasjonen. I den nye undersøkelsen opplyser Kulturhistorisk museum i intervju at de generelt har god oversikt over bevaringssituasjonen. Det er imidlertid vanskelig å oppgi nøyaktig hvor stor andel av samlingene de har oversikt over, fordi operasjonaliseringen av målekriteriene er vanskelig. Mest planmessig har dette skjedd ved gjennomgangen av de etnografiske samlingene i et eget delprosjekt under *Revita*. Ifølge Kulturhistorisk museum er behovet for aktiv konservering uendelig. Museet prioriterer derfor i første fase tiltak innen passiv konservering i sitt *Revita*-arbeid, men det vurderer også hvilke områder som må prioriteres innenfor aktiv konservering.

Naturhistorisk museum utarbeidet i 2003 en samlet oversikt over samlingenes tilstand og behovet for bevaring og sikring. Dette arbeidet er dokumentert i rapporten *Restansekartlegging – UNMs samlinger (Revita 2003)*. På bakgrunn av restansekartleggingen har Naturhistorisk museum utarbeidet en tiltaksplan som tar sikte på å gi "førstehjelp" til de delene av samlingene hvor behovet er størst.⁶⁶ Målet med planen er å redusere etterslepet innen blant annet konservering, registrering og revisjon og dessuten å forbedre oppbevaringsmiljøene der dette er mulig.

Naturhistorisk museum opplyser i intervju at de har en god oversikt over bevaringssituasjonen og oppbevaringsforholdene i magasinene ved mu-

seet. Museets kjennskap til bevaringssituasjonen på objektsnivå varierer imidlertid fra samling til samling, og den er samlet sett utilstrekkelig. Insektsamlingen er den samlingen ved museet som er best kuratert.⁶⁷ Ifølge Naturhistorisk museum går de ellers jevnlig gjennom bevaringsforholdene ved magasinene. Naturhistorisk museum har prioritert å kartlegge oppbevaringsforholdene for de "strategisk viktige samlingene", det vil si de mest sentrale samlingene og de samlingene hvor Naturhistorisk museum har høyest kompetanse. Ifølge Naturhistorisk museum er det en uoverkommelig oppgave å skaffe seg fullstendig oversikt over oppbevaringsforholdene for hvert enkelt objekt. De forklarer det med det antall objekter museet forvalter og de begrensede ressursene de råder over. Naturhistorisk museum er av den oppfatning at de bygningene museet disponerer i dag, legger store begrensninger på arbeidet med å bevare samlingene. Museets magasinforhold er uholdbare, og arbeidsarealene som er tilknyttet magasinene, er også mangelfulle.

Oversikt over bygningenes tilstand

UiO satte i 2003 i gang et arbeid med et byggeprogram for å si noe om hvilke behov universitetets to museer hadde for nye samlingsbygg. I 2005 presenterte en styringsgruppe for dette arbeidet to utredninger som beskrev tekniske spesifikasjoner og funksjonelle krav til to nye samlings-/magasinbygg for henholdsvis Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum.⁶⁸ Statsbygg fulgte opp denne utredningen og utarbeidet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet en rapport som så på lokalisering av framtidige magasiner for universitetsmuseene. I Statsbyggs rapport fra 2006 framgår det at de to museenes bygninger er preget av vedlikeholdsetterslep, og at de ikke holder tilfredsstillende bygningsmessig standard.⁶⁹ Rapporten gjennomgår ulike alternativer for å løse situasjonen for Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum i Oslo. Det ble i rapporten anslått at investeringskostnadene for ombygging og nybygg for Naturhistorisk museum vil beløpe seg til 477 mill. kroner. For Kulturhistorisk museum ble totale investeringskostnader anslått til 779 mill. kroner. I en rapport fra UiO fra 2007 ble det på nytt understreket at de to universitetsmuseenes bygninger ikke har tilfredsstillende bygningsmessig og teknisk stan-

66) *Naturvitenskapelige samlinger. Tiltak for samlingsbevaring (Del 1 2004–2012)*. Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Universitetet i Oslo.

67) Å kuratere knyttet til naturhistorisk materiale dreier seg om hvordan materialet forvaltes og benyttes, og omfatter blant annet utlån til forskning ved andre institusjoner.

68) Nytt samlingsbygg for Naturhistorisk museum, UiO, utredning av magasinbehov med funksjonsbeskrivelse 26. januar 2005.

69) *Utredning av magasinbehov ved Universitetets museer. Grunnlag for kvalitetssikring av konseptvalg – KS1, 1. juni 2006*.

dard.⁷⁰ Magasinsituasjonen for Kulturhistorisk museum var ved avslutning av Riksrevisjonens undersøkelse delvis løst gjennom etablering av et nytt fjernmagasin.

For Naturhistorisk museum anbefaler Statsbyggs rapport et nybygg med lokalisering på Tøyen. For Kulturhistorisk museum anbefales et nytt bygg i Bjørvika og en deling av Kulturhistorisk museums magasinfunksjon i et nærmagasin som er i tilknytning til museets øvrige funksjoner, og et fjernmagasin som kan lokaliseres et annet sted. I intervju oppga UiO at forholdene for Kulturhistorisk museums magasiner ble vurdert som mer prekære enn for magasinene ved Naturhistorisk museum, og arbeidet har resultert i leie av nye lokaler for deler av Kulturhistorisk museums samlinger. Samtidig er det satt i gang en prosess for utredning av et nytt Kulturhistorisk museum. I brev fra Kunnskapsdepartementet til UiO av 3. januar 2008 gir departementet universitetet i oppdrag å utarbeide og legge fram for Kunnskapsdepartementet et funksjons- og romprogram for et komplett og oppgradert anlegg for Naturhistorisk museum på Tøyen. Av brevet framkommer det at departementet har kommet til at den mest hensiktsmessige løsningen er å samle Naturhistorisk museums virksomhet på Tøyen.

5.2.6 Faglige plandokumenter og rutiner for inn- og utlån av gjenstander

Som et ledd i organiseringen av tiltak for å bevare og sikre samlingene bør museene ha utarbeidet plandokumenter som bevaringsplan, sikringsplan, redningsplan og plan eller retningslinjer for inn- og utlån av gjenstander.

Riksrevisjonens undersøkelse i 2002 viste at verken Kulturhistorisk museum eller Naturhistorisk museum hadde utarbeidet noen plan for bevaringsarbeidet. Det var også mangler knyttet til planverk for sikring mot brann og tyveri og redningsplaner for krisesituasjoner.

Riksrevisjonens nye undersøkelse viser at Kulturhistorisk museum fortsatt ikke har en egen bevarings- eller sikringsplan for samlingene ved museet. I intervju oppga museet at de gjennom handlingsplanen for *Revita*-prosjektet og alle delprosjektene i *Revita* kartlegger tilstanden til gjennomgåtte gjenstander og sier noe om konserveringsbehov (aktiv konservering), og at dette utgjør museets bevaringsplan. Museet mener også at planene for etablering av nye magasiner

er en form for bevaringsplan – det vil si en plan for passiv konservering. Ifølge Kulturhistorisk museum er sikringsarbeidet tett knyttet opp mot bevaringsarbeidet, slik at bevaringstiltak også i en viss grad omfatter sikringstiltak. *Revita*-prosjektet dekker imidlertid ikke alle samlingene og gjenstandene ved museet. Ifølge Kulturhistorisk museum har de i første omgang prioritert å gjennomgå de samlingene som ble vurdert som lite tilfredsstillende i Dokument nr. 3:9 (2002–2003). Kulturhistorisk museum mener behovet for en bevarings- og sikringsplan i stor grad ivaretas gjennom *Revita*-prosjektet.

Heller ikke Naturhistorisk museum har utarbeidet noen bevarings- eller sikringsplan som omfatter alle samlingene ved museet. I intervju viste imidlertid Naturhistorisk museum til det bevarings- og sikringsarbeidet som skjer under *Revita*-prosjektet. Tiltaksplanen som museet har utarbeidet for å redusere etterslepet innen blant annet konservering, registrering og revisjon og for å forbedre oppbevaringsmiljøene, er imidlertid første del av en langsiktig bevaringsplan for de naturvitenskapelige samlingene ved museet.⁷¹ Dette er museets plan for *Revita*-arbeid i perioden 2004–2012.

Kulturhistorisk museums beredskaps- og evakueringsplaner utgjør museets sikrings- og redningsplan.⁷² Museet har en evakueringsplan for Vikingskipshuset og Historisk museum som omfatter evakuering av samlinger.⁷³ Museet har også utarbeidet en lokal beredskapsplan som beskriver ansvar, organisering og oppgaver for situasjoner som krever ekstraordinære tiltak for å unngå eller begrense skadevirkninger for mennesker, miljø, materielle verdier og Kulturhistorisk museums og UiOs omdømme.⁷⁴ Som vedlegg til planen følger en prioriteringsliste ved nødvendig evakuering av gjenstander fra utstillinger og magasiner. Det pågår også et arbeid med en evakueringsplan for sikring av samlingene ved brann og andre krisesituasjoner. En evakueringsplan for bygningen til Historisk Museum ble ferdigstilt i 2007. Kulturhistorisk museum betegner planene som operative manualer framfor planer i mer passiv forstand. Naturhistorisk museum har en tilsvarende lokal

71) *Naturvitenskapelige samlinger. Tiltak for samlingsbevaring (Del 1 2004–2012)*. Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Universitetet i Oslo.

72) E-post av 5. oktober 2007 til Riksrevisjonen fra UiO.

73) Evakueringsplan for Historisk museum, Frederiksgate 2 ved Tullinløkka. Evakueringsplan for Vikingskipshuset, Huk aveny 35, Bygdøy.

74) Lokal beredskapsplan for Kulturhistorisk museum (KHM), Universitetet i Oslo, juni 2004, revisjon 2.

70) UiO – Masterplan for universitetets områder, sluttrapport.

beredningsplan som Kulturhistorisk museum. Naturhistorisk museum har i tillegg fått utarbeidet en evakueringsplan ved museet som omfatter en plan for evakuering av museets gjenstander.

Riksrevisjonens forrige undersøkelse viste at Kulturhistorisk museum hadde prosedyrer for inn- og utlån av gjenstander, men at disse ikke var godt nok formalisert. Ved Naturhistorisk museum var det svakheter ved museets rutiner på dette punktet, og rutinene var ikke formalisert i noe regelverk. Begge museene opplyste at rutinene skulle formaliseres i større grad.

Ved Kulturhistorisk museum foreligger det en egen plan og interne retningslinjer for inn- og utlån av gjenstander ved museet. I disse retningslinjene er det innarbeidet rutiner for gjennomføring, pakking, håndtering og vurdering av ansvarsforhold. Kulturhistorisk museum har generelt lite innlån. Når det skjer, er det vanligvis utlåner som setter vilkårene.

Naturhistorisk museum har framholdt at de har rutiner for inn- og utlån av objekter og tilfredsstillende prosedyrer for dette. Rutinene varierer noe fra samling til samling, og de er ikke formalisert i noe regelverk. Naturhistorisk museum har ingen samlet oversikt over hvor mange objekter som er innlånt. Utlån registreres i en database, men kun i den grad det aktuelle objektet er registrert i databasen fra før. Naturhistorisk museum låner ut et stort antall objekter, og ifølge museet er det ikke alltid slik at de får utlånte objekter i retur til rett tid. Det ligger ingen systemer for purring i utlånsdatabasen.

5.2.7 Kompetanse

Museene bør benytte seg av den kompetansen som trengs for å kunne vurdere bevaringssituasjonen og for å kunne utforme og iverksette nødvendige tiltak. I Riksrevisjonens forrige undersøkelse ble det ikke avdekket svakheter ved Kulturhistorisk museum på dette punktet, men museet syntes å ha for få medarbeidere til å utføre bevaringsarbeidet med tanke på det antall gjenstander det forvaltet. For Naturhistorisk museum framkom det at museet tidligere ikke hadde lagt nok vekt på behovet for kompetanse, men at museet i større grad hadde tatt i bruk formell naturvitenskapelig konserveringskompetanse.

I intervju oppgir Kulturhistorisk museum at de besitter en relativt høy kompetanse på bevaring, og at kompetansen på området er vesentlig

forbedret siden 2002. Museet hadde en tilvekst i antall konservatorer i 2006, og i dag har det mer enn 20 fagutdannede konservatorer. I tillegg er det i forbindelse med *Revitas* magasinprosjekt satset på ytterligere kompetanseheving på området. Kulturhistorisk museum har utarbeidet en kompetanse- og rekrutteringsplan for 2006–2011 hvor hensikten er å etablere et omforent grunnlag for museets strategiske valg for rekruttering av fast nytt personale og kompetanseutvikling/opplæring av allerede tilsatt personale. Av planen framkommer det blant annet hvilken kompetanse og hvilke ressurser konserveringsseksjonen ved museet har behov for. I forbindelse med *Revita*-prosjektet har museet siden 2006 ansatt medarbeidere som skal delta i prosjektarbeidet i faste stillinger ved museet. Museet har implementert en ordning med frikjøp av medarbeiderne til deltakelse i *Revita*-prosjektet, noe som sikrer medarbeiderne tilknytning til et solid fagmiljø i tillegg til at kompetansen som opparbeides gjennom de ulike delprosjektene, forblir på museet etter endt prosjektperiode.⁷⁵

Til tross for at det er et prioritert område, har Kulturhistorisk museum ikke tilstrekkelige ressurser innen konservering. Hovedutfordringen er manglende stabilitet i finansieringsforutsetningene. Det skyldes at Kulturhistorisk museums inntekter etter dagens finansieringsordning i stor grad påvirkes av museets driftsinntekter fra Vikingskipshuset. Kulturhistorisk museum er per i dag det universitetsmuseet med lavest statlig basisfinansiering. Det oppleves som uholdbart fra Kulturhistorisk museums side, og det anses som en direkte årsak til restanseproblemer ved museet. Forutsigbarhet for *Revita*-finansieringen og en større basisfinansiering er de største utfordringene til Kulturhistorisk museum.

I intervju oppga Naturhistorisk museum at de generelt har bevaringskompetanse, men at de har for få medarbeidere til å utføre bevaringsarbeidet i forhold til det antall objekter museet forvalter. Samtidig opplyser museet at de bare har vitenskapelig kompetanse innen et fåtall av alle dyre- og plantegrupper som er representert i samlingene. Naturhistorisk museum har styrket staben noe gjennom kjøp av tjenester for å kunne gjennomføre *Revita*-prosjektet. Ifølge museet mangler de imidlertid fortsatt ressurser til å kunne gjennomføre de nødvendige bevaringsoppgavene.

75) <http://www.khm.uio.no/bevaring/revita/organisering.html>

5.3 Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved UiB og Bergen Museum

5.3.1 Organisering og ansvarsforhold

Riksrevisjonens undersøkelse i 2002 viste at også UiB hadde iverksatt tiltak for å klargjøre det overordnede ansvaret for museumsvirksomheten ved universitetet. Den nye undersøkelsen viser ingen endringer med hensyn til dette ansvaret. Bergen Museum er organisert som et fakultet ved UiB, og museet ledes av et delvis valgt styre med en valgt styreleder og en direktør. Den vitenskapelige virksomheten er organisert i to enheter som kan sidestilles med fakultetenes institutter; De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene. Som ved undersøkelsen i 2002 har Bergen Museum en funksjons- og bemanningsplan der oppgave- og ansvarsforhold knyttet til den enkelte enhet og stilling er klargjort.

Når det gjelder klargjøringen av ansvaret for arbeidet med bevaring av Bergen Museums samlinger, viste undersøkelsen i 2002 noen uklarheter. Det syntes å være opp til den enkelte samlingsansvarlige å ta stilling til hvordan arbeidet med bevaring skulle prioriteres. Dette forholdet synes i stor grad fortsatt å gjelde. Bergen Museum har ikke gjennomført noen organisatoriske endringer for å klargjøre dette ansvaret nærmere.

I likhet med universitetsmuseene i Oslo har Bergen Museum en administrativ enhet og enheter delt inn etter ulike fagområder og funksjoner. Avdelingen for De kulturhistoriske samlingene har en egen konserveringsseksjon. Konserveringsseksjonen har den overordnede oppgaven med å sikre tilfredsstillende bevaringsforhold for det samlede gjenstandsmaterialet ved De kulturhistoriske samlingene. Arbeidet omfatter gjennomføring av undersøkelser og de konserveringstiltak som er nødvendige for å bevare den enkelte gjenstand og dessuten skaffe seg økt kunnskap om disse.⁷⁶ Ifølge Bergen Museum har fortsatt både den enkelte samlingsansvarlige konservator og konserveringsseksjonen oppgaver med hensyn til bevaring av samlingene. Ansvaret for å sikre tilfredsstillende bevaringsforhold for gjenstandsmaterialet skjer i samarbeid med de samlingsansvarlige og konserveringsseksjonen. Det umiddelbare og spesielle ansvaret for samlingene ligger hos de respektive samlingsansvarlige konservatorene. Konserveringsseksjonen driver også generell rådgivning om gjenstandsmaterialets fysiske tilstand og andre konserverings-

faglige spørsmål. Det er de samlingsansvarlige konservatorenes oppgave å vurdere behovet for konservering. Ifølge Bergen Museum må de samlingsansvarlige i enkelte tilfeller inngå konserveringstekniske kompromisser.

De naturhistoriske samlingene har ikke skilt ut en egen konserveringsseksjon. I intervju opplyste Bergen Museum at oppgaver som er knyttet til konservering, ligger hos de respektive samlingsansvarlige, som alle har en eller flere avdelingsingeniører knyttet til arbeidet med konservering og forvaltning av samlingene. De samlingsansvarlige har også oppgaver innenfor forskning og formidling i tillegg til samlingsforvaltning. Ifølge Bergen Museum kan det skje at ansatte ved De naturhistoriske samlingene prioriterer bevaringsarbeidet noe ulikt. Det er overlatt til den enkelte samlingsansvarlige å ta stilling til dette. Enkelte samlingsansvarlige kan også gjennomføre og ha ansvar for det tekniske konserveringsarbeidet. Generelt har alle, unntatt tre vitenskaplige ansatte, ansvar for både forskning, formidling og bevaring av samlingene. Bergen Museum mener det kan være en utfordring å prioritere mellom disse tre aspektene.

Ansvaret for sikringen av samlingene, medregnet bygningene, er i praksis tredelt. Det umiddelbare ansvaret ligger hos museets ledelse og ansatte, mens bevilgende ansvar ligger hos universitetets ledelse og styret. Det utførende ansvaret for drift og vedlikehold av bygningene er lagt til eiendomsavdelingen ved UiB. Beslutninger som angår sikkerhet, skjer ifølge Bergen Museum gjennom dialog med denne avdelingen. Det har ikke forekommet noen uklarheter med hensyn til klargjøring av ansvar for sikkerhetsspørsmål ved museet de siste årene. Det framkom heller ingen uklarheter på dette punktet ved undersøkelsen i 2002.

5.3.2 Virksomhetsplanlegging ved UiB / Bergen Museum

Undersøkelsen i 2002 viste at UiB i liten grad ga føringer for Bergen Museums virksomhet. Bergen Museum hadde årsplaner som beskrev museets ansvar med tanke på bevaring og virkemidler for bevaring og sikring, men ikke når det gjaldt resultatansvar eller bestemmelser knyttet til oppfølging, rapportering og kontroll. Undersøkelsen i 2007 viser at UiB fastsetter mål for arbeidet med bevaring og sikring i virksomhetsplanen og disponeringsskrivet. Bergen Museum utarbeider imidlertid ingen årsplan for sin virksomhet lenger, og museet har dermed ikke satt

76) Funksjons- og bemanningsplan for Bergen Museum, vedtatt av museumsstyret 28. september 2001.

opp noen mål eller virkemidler for bevarings- og sikringsarbeidet utover det UiB har gjort.

Strategidokumenter – årsplan og strategisk plan

UiB har for årene 2006 og 2007 utarbeidet årsplaner som omfatter Bergen Museums virksomhet. Planer for UiBs virksomhet i 2006 og 2007 sammenholdes i samme dokument som rapporteringen for det foregående året.⁷⁷ Målstrukturen i UiBs årsplan følger den strukturen departementet har lagt opp til i tildelingsbrevene for de to årene, med hovedmål og delmål. UiB har både supplert departementets delmål med egne delmål og fastsatt resultatmål innenfor enkelte av universitetets områder. UiB har også angitt tiltak for å nå målene som er satt opp.

Av UiBs årsplan for 2006 framgår departementets delmål om universitetenes ansvar for å sikre forsvarlig oppbevaring og sikring av museums-samlingene.⁷⁸ Målet inngår som et delmål under universitetets formidlingsansvar. UiB har supplert delmålet med et annet delmål om at universitetene skal sørge for at en større andel av museumssamlingene blir tilfredsstillende bevart, sikret og digitalisert. UiB har operasjonalisert delmålet gjennom to resultatmål for digitaliseringsarbeidet – det framgår at museet vil fortsette det fortløpende arbeidet med digitalisering av museumsmaterialet, og at digitaliseringen av Bergen Museums medaljesamling skal fullføres. Det er ikke satt opp resultatmål for bevarings- og sikringsarbeidet ut over dette.

UiBs årsplan for 2007 har satt opp et eget hovedmål for universitetsmuseene. Her framgår det at UiB har et særskilt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og utstillinger for publikum.⁷⁹ Som delmål er det satt opp at universitetene skal sørge for god bevaring og sikring av museumssamlingene og bidra til digitalisering av denne kulturarven. Av planen framgår fire resultatindikatorer som Bergen Museum vil bli målt på: bevaring, sikring, digitalisering og samlingenes tilgjengelighet på Internett. UiB hadde som mål for 2007 at 50 prosent av magasinlokalene skal ha tilfredsstillende standard for bevaring, og at 80 prosent av Bergen Museums magasinlokaler skal ha tilfredsstillende standard for sikkerhet. Bergen Museum oppnådde dette i 2006, men antall bygninger som inneholder magasinlokaler, er redusert fra 11 til

10 i 2006. I årsplanen oppgir UiB at det foregår en kartlegging av Bergen Museums samlinger med henblikk på fysiske forhold, konserveringsbehov, andel av samlingen som er digitalisert osv., og at resultater fra denne kartleggingen bør vurderes før det kan settes resultatmål for 2007. I årsplanen for 2007 har UiB også synliggjort risikoen for dårlige bevaringsmuligheter og dårlig sikkerhet gjennom å tallfeste sannsynlighet og konsekvens, og de har satt opp generelle tiltak for å begrense risikoen.

UiB har også utarbeidet en strategisk plan for perioden 2005–2010.⁸⁰ Verken bevaring eller sikring er omtalt i planen, og den gir dermed ingen føringer for arbeidet på dette området i et langsiktig perspektiv. I UiBs strategiske plan framheves Bergen Museums formidlingsansvar og museets samlinger som viktige for universitetets forskning. Det framgår at Bergen Museums formidlingsaktivitet skal økes. De naturhistoriske samlingene og De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum står i en særstilling med hensyn til omfang og bredde. Det framgår at UiB blant annet vil legge til rette for langsiktig oppbygging og bruk av institusjonens vitenskapelige samlinger og øke digitaliseringen av kildematerialet.

Disponeringsskriv – rammebetingelser og UiBs føringer overfor Bergen Museum

UiB utstedte et disponeringsskriv til Bergen Museum for 2007.⁸¹ Av skrevet framgår universitetets ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde et museum med vitenskapelige samlinger og utstillinger for publikum. Skrevet inneholder også delmål om at universitetet skal sørge for god bevaring og sikring av museumssamlingene og bidra til digitalisering av denne kulturarven. Videre står det hva Bergen Museum vil bli målt på i 2007, jf. indikatorene som framkommer av universitets årsplan. Det påpekes at Bergen Museum i 2007 særlig skal konsentrere seg om å ferdigstille det vedtatte sikringsarbeidet sammen med eiendomsavdelingen ved UiB. Disponeringsskrivet utdyper ikke nærmere hvilke virkemidler museet skal bruke for å nå målene. I intervju opplyste Bergen Museum at UiBs føringer i hovedsak framkommer gjennom UiBs årsplan og i forbindelse med de årlige budsjettforhandlingene. Ifølge museet gir ikke UiB noen konkrete føringer for arbeidet. Museet oppfatter føringene som mer overordnede og av generell karakter.

77) Planer for 2006 framgår av *Budsjettdokument 2005–2007*, planer for 2007 framgår av *Rapport 2006 – Planer 2007*.

78) Jf. Budsjettforslag for perioden 1. januar–31. desember 2007.

79) *Rapport 2006 og Planer 2007*.

80) Strategisk plan for UiB for 2005–2010.

81) Jf. brev *Budsjett 2007 – årsplan/budsjettamme* fra UiB til Bergen Museum av 13. desember 2006.

Virksomhetsplanlegging ved Bergen Museum

Bergen Museum har ikke utarbeidet en helhetlig virksomhetsplan eller årsplan for sin virksomhet verken i 2006 eller 2007. Museet opplyste i intervju at virksomheten kun blir kort omtalt i UiBs årsplan, som omfatter hele universitetets virksomhet. Videre opplyste museet at de omtaler bevaring og sikring av samlingene i budsjettforslaget som årlig utarbeides til universitetets ledelse. Tildelt budsjett og museets budsjettarbeid med påfølgende styrebehandling avgjør hvilke planer, innenfor de ulike virksomhetsområdene, som kan iverksettes, og museet tar føringer fra universitetets årsplan videre i sitt budsjettarbeid. I intervju framholdt Bergen Museum at føringene som framkommer gjennom UiBs årsplan, legges til grunn for museets virksomhetsplanlegging, men at museet ikke utarbeider noen skriftlig plan for sin virksomhet.

Bergen Museum har utarbeidet en strategisk plan for perioden 2004–2010. I planen framkommer museets ansvar for å bevare og utvikle sine vitenskapelige samlinger. I planen er det satt opp overordnede mål og visjoner. Av planen framgår det blant annet at museet skal arbeide for å bevare og sikre samlingene på en best mulig måte gjennom tilrettelegging av magasinlokaler, og at museet vil arbeide for et nytt magasinbygg og for økt tilgjengelighet til samlingene for forskning og forvaltning. I planen framheves det at Bergen Museum trenger nye magasinlokaler. Dette er store bygningsmessige oppgaver med økonomiske rammer som går langt ut over det museet selv kan sette i gang, og det er avgjørende å få rehabilitering av museumsbygningene og magasinbyggene øverst på listen over prioriterte byggeprosjekter for UiB.

5.3.3 UiBs styringsdialog med Bergen Museum

Undersøkelsen i 2002 viste at det var etablert en styringsdialog mellom ledelsen ved UiB og museene der bevaring og sikring inngikk. Den nye undersøkelsen viser at universitetsledelsen fortsatt har dialog med Bergen Museum, men at museet ønsker en tettere oppfølging av bevarings- og sikringsarbeidet.

UiB opplyste i intervju at de har ett årlig styringsdialogmøte med ledelsen ved Bergen Museum, og at bevaring og sikring har inngått som ett av flere temaer i disse møtene. Styringsdialogmøtet dokumenteres skriftlig i et referat, men ifølge Bergen Museum blir temaene i disse møtene ikke systematisk fulgt opp i etterkant. Det finnes flere kontaktflater med UiB ut over

styringsdialogmøtet. Bergen Museum framholdt at disse møtene i liten eller ingen grad har tatt opp temaene bevaring og sikring. Direktøren ved Bergen Museum deltar også jevnlig i møtene som avholdes mellom alle lederne av de ulike fakultetene. UiB har i tillegg jevnlig møter med museumsdirektøren og styrelederen for museet. Disse møtene skjer rutinemessig annenhver uke. UiB opplever at dialogen med Bergen Museum er god. UiB mener det vil være hensiktsmessig om styringsdialogmøtet med Bergen Museum og møtet mellom UiB og Kunnskapsdepartementet fant sted nærmere hverandre i tid. De to styringsdialogmøtene avholdes med et halvt års mellomrom. UiB mener dette svekker aktualiteten av UiBs tilbakemelding til Kunnskapsdepartementet om Bergen Museums virksomhet. Bergen Museum skulle gjerne ønske at det ble holdt styringsdialogmøte hvert halvår. Museet mener dette kunne gitt bedre mulighet for oppfølging og samtidig gitt museet flere anledninger til å bli synlig for UiB. Bergen Museum sier at de andre fakultetene og deres utfordringer dominerer i UiBs øvrige møtefora.

5.3.4 Rapportering og oppfølging av Bergen Museum

I 2002 utgjorde årsmeldingen til Bergen Museum en sentral del av rapporteringen fra museet til UiB, og det ble i denne redegjort for enkelte tiltak knyttet til bevaring og sikring. Det ble imidlertid ikke rapportert systematisk når det gjaldt de målene og virkemidlene som ble skissert i museets årsplan. Det ble heller ikke stilt krav om dette fra universitetsledelsens side.

Undersøkelsen i 2007 viser at Bergen Museum ikke avgir noen samlet årsrapport for museets virksomhet til UiB, og at universitetsledelsen ikke stiller krav om dette. I intervju opplyste UiB at Bergen Museums tilbakerapportering til universitetet på eventuelle måltall gjøres under forberedelsene av budsjettet for kommende år. 2007 er det første året hvor UiB har hatt spesifikke måltall for museet. Bergen Museum rapporterer således fortsatt i liten grad systematisk om oppnådde resultater av bevarings- og sikringsarbeidet. Rapport om museets virksomhet framgår altså kun av UiBs årsrapport til departementet.

5.3.5 Oversikt over samlingene og bevarings-situasjonen ved Bergen Museum

Registrering og oversikt over samlingene

Bergen Museum har deltatt i universitetenes felles digitaliseringsprosjekt: *Museumsprosjektet*.

Av årsrapporten for UiB for 2006 framkommer det at Museumsprosjektet har bidratt til at store deler av samlingene til Bergen Museum har blitt digitalisert. Hovedtyngden av det kulturhistoriske materialet er digitalisert, men det gjenstår noen mindre samlinger. Det gjenstår også å få digitalisert en av de eldste fotosamlingene som er knyttet til De kulturhistoriske samlingene. Det naturhistoriske materialet er ikke ferdig digitalisert.

I intervju i 2007 opplyste Bergen Museum at de generelt har god oversikt over samlingene. Bergen Museum bekreftet at de naturhistoriske og kulturhistoriske samlingene stort sett er digitalt registrert, men at det er stor variasjon mellom samlingene i andelen registrert materiale. Ifølge museet er det også variasjon i graden av digitalisering, det vil si om det kun er opplysninger om objektet som skal registreres, eller om det skal fotograferes. Bergen Museum framholdt i intervjuet at de har behov for ressurser for å fullføre digitaliseringsarbeidet.

Ifølge Bergen Museum har de ikke ett sett med felles rutiner for registrering av de kulturhistoriske og de naturhistoriske samlingene. De respektive samlingsansvarlige praktiserer ulike rutiner. Ifølge museet er det ikke hensiktsmessig med like rutiner for registrering ettersom samlingene er så vidt forskjellige og krever ulike tilnæringsmåter. Bergen Museum opplyste i intervju at innenfor de naturhistoriske samlingene og det biologiske materialet blir alt innkommet nytt materiale umiddelbart dataregistrert.

Oversikt over samlingenes tilstand

Når det gjelder oversikt over bevaringssituasjonen ved Bergen Museum, opplyste museet i intervju at de har en overordnet oversikt, men ikke en oversikt på gjenstandsnivå. Ifølge museet legger de bygningsmessige forholdene store begrensninger på arbeidet med å bevare samlingene. Bergen Museum har ikke på samme måte som universitetsmuseene i Oslo hatt en omfattende gjennomgang av tilstanden til museets samlinger. Ifølge Bergen Museum har imidlertid ulike komitéer sett på bevaringsforholdene ved enkelte samlinger ved museet. I 2005 bidro for eksempel fagfolk fra København ved en gjennomgang av museets hvalsamling.

Oversikt over bygningenes tilstand

En komité utnevnt av universitetsdirektøren la i 2006 fram en rapport som kartlegger magasinbruken, og dessuten en vurdering av hvor egnet

magasinene er til formålet.⁸² Den bygningsmessige diagnosen for store deler av de lokalene hvor samlingene ved Bergen Museum er magasinert, ble oppsummert til å være alvorlig og til dels kritisk. Rapporten kartlegger magasin situasjonen ved museet og foreslår løsninger for museets behov innenfor universitetets eksisterende bygningsmasse. I magasinrapporten framkommer det at de gamle museumsbygningene representerer en utfordring med hensyn til bevaring og sikring av samlingene. I intervju opplyste UiB at de ønsker å beholde de gamle bygningene som utstillingslokaler. Magasinene og det vitenskapelige arbeidet bør imidlertid, etter universitetets oppfatning, plasseres andre steder. Bergen Museum har utarbeidet en arealplan for de samlingene som må flyttes ut av de gamle museumsbygningene.

5.3.6 Faglige plandokumenter og rutiner for inn- og utlån av gjenstander

Undersøkelsen i 2002 viste at Bergen Museum hadde utarbeidet en sikringsplan, men ikke noen bevaringsplan eller redningsplan. Undersøkelsen i 2007 viser at museet har en evakueringsplan, men denne gjelder kun for personalet og besøkende og ikke for museets samlinger. Under intervju opplyste museet at de arbeider med en evakueringsplan som omfatter museets gjenstander. Bergen Museum har imidlertid ingen sikringsplan og fortsatt ingen bevaringsplan.

I 2002 fantes det ingen felles retningslinjer ved Bergen Museum for inn- og utlån av gjenstander, og det var ulik praksis for hvordan dette ble organisert ved de forskjellige samlingene. Undersøkelsen i 2007 viser at dette fortsatt er tilfellet ved museet. Bergen Museum har i intervju imidlertid framholdt at de har tilfredsstillende prosedyrer for inn- og utlån, hvorav de aller fleste er nedfelt skriftlig. For noen samlinger konkretiserer museet hvordan gjenstander skal pakkes og håndteres ved utlån, men det finnes ikke rutiner for dette for alle utlån. Bergen Museum påpeker at inn- og utlån er svært ressurskrevende arbeid for enkelte samlinger. Fordi omfanget av inn- og utlån varierer fra år til år, representerer ressursbruken som må avsettes til dette arbeidet, ofte en usikkerhet.

5.3.7 Kompetanse

I Riksrevisjonens undersøkelse i 2002 framkom det at kompetansen ved De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum var mangelfull. Det syntes også å være behov for bedre samord-

82) Innstilling fra magasinkomitéen for Bergen Museum, 2006.

ning av konserveringskompetansen mellom De naturhistoriske samlingene og De kulturhistoriske samlingene. Disse forholdene synes fortsatt å være gjeldende i forbindelse med Riksrevisjonens nye undersøkelse.

I 2007 opplyste Bergen Museum at museets kompetanse innen bevaring samlet sett er god. Museet har imidlertid ikke tilstrekkelig antall tilsatte til å kunne gjennomføre det praktiske bevaringsarbeidet på en tilfredsstillende måte. Museet mangler både vitenskapelige tilsatte (samlingsansvarlige) og tekniske konservatorer til å kunne ivareta alle de vitenskapelige samlingene. Ifølge museet er det mangel på ressurser både innenfor De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene. NIKUs feltundersøkelse viser at det er behov for økt kapasitet innen konservering og samlingsforvaltning ved De kulturhistoriske samlingene. Undersøkelse viser også at De naturhistoriske samlingene mangler kunnskap om preventiv konservering og direkte konserveringsrelaterte inngrep.

Ifølge Bergen Museum skjer det i liten grad kompetanseoverføring og samarbeid mellom de to tverrfaglige avdelingene. Bergen Museum opplyser at det er store kulturforskjeller mellom disse avdelingene. Museet mener det er rom for å få til en bedre samordning av konserveringskompetansen internt i museet. Kompetanseoverføring innad ved De naturhistoriske samlingene vurderes også som et problem. De store kulturforskjellene mellom de to avdelingene og samordningsproblemene hos De naturhistoriske samlingene forsterkes ved at de tilsatte sitter relativt spredt geografisk. De naturhistoriske samlingene har siden 2002 ansatt en (teknisk) konservator knyttet til utstillingsmagasinene, men undersøkelsen viser at det er lite eller ingen kontakt med konserveringsseksjonen ved De kulturhistoriske samlingene. Ifølge NIKU har bruken av kompetansen ved De kulturhistoriske samlingene ved Bergen Museum generelt vært dårlig utnyttet og avhengig av individuelle prioriteringer.

5.4 Oppsummering – intern styring av bevarings- og sikringsarbeidet i Oslo og Bergen

For organisering og ansvarsforhold viser undersøkelsen i 2007 at det fortsatt er uklare forhold med hensyn til klargjøring av ansvar for bevaring ved Bergen Museum, og at universitetsmuseene i Oslo fortsatt opplever det som en svakhet at ansvaret for sikringen av samlingene ligger i teknisk avdeling ved UiO.

Undersøkelsen viser at både UiO og UiB per 2007 i større grad gir føringer for bevarings- og sikringsarbeidet. Undersøkelsen viser imidlertid at bruken av interne styringsdokumenter varierer mellom henholdsvis de to universitetene og de tre museene. Bruken av interne styringsdokumenter er oppsummert i tabell 4.

Tabell 4 viser at UiO, Kulturhistorisk museum og Naturhistorisk museum i større grad enn UiB og Bergen Museum har utviklet plandokumenter i styringen av virksomhetene. Ved UiB skjer virksomhetsplanleggingen hovedsakelig på universitetsnivå, mens virksomhetsplanleggingen ved UiO skjer både på universitets- og museumsnivå. Universitetsmuseene i Oslo har også i større grad utarbeidet faglige plandokumenter for arbeidet med bevaring og sikring av samlingene. I tillegg er det utviklet flere skriftlige rapporteringsrutiner i Oslo enn i Bergen. Det synes imidlertid å være visse svakheter også ved rapporteringen og oppfølgingen av universitetsmuseene i Oslo. Rapporteringen synes ikke å være helt konsistent og i tråd med virksomhetsplanene. Generelt synes virksomhetsplanleggingen å være mer utviklet enn rapporteringen ved universitetsmuseene. Når det gjelder de to universitetenes styringsdialog med museene, har museene, uavhengig av universitetstilknytning, gitt inntrykk av at de ønsker en tettere oppfølging av bevarings- og sikringsarbeidet fra universitetets side.

Med hensyn til oversikt over samlingene og bevaringssituasjonen ved universitetsmuseene har

Tabell 4 Styringsdokumenter ved universitetene og museene – intern styring

	Strategi	Årsplan	Årsrapport	Bevaringsplan	Sikringsplan	Beredskapsplan
UiO	Ja	Ja	Ja	---	---	---
KHM*	Ja	Ja	Ja	Ja**	Ja**	Ja
NHM*	Ja	Ja	Ja	Ja**	Ja**	Ja
UiB	Ja	Ja	Ja	---	---	---
Bergen Museum	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei

* KHM = Kulturhistorisk museum, NHM = Naturhistorisk museum

** Revita: Handlingsplan/tiltaksplan for samlingsbevaring.

alle museene registrert og digitalisert en større andel av samlingene sine ved denne undersøkelsen enn ved Riksrevisjonens forrige undersøkelse. Både museene og universitetene har til en viss grad også gjennomgått tilstanden til samlingene og bygningene. Universitetsmuseene i Oslo har gjort et mer omfattende arbeid enn Bergen Museum på dette området.

Undersøkelsen viser at kompetansen fortsatt er mangelfull ved Bergen Museum, og at det er behov for bedre samordning av konserveringskompetansen mellom De naturhistoriske samlingene og De kulturhistoriske samlingene ved museet. Alle de tre universitetsmuseene synes å ha for lite ressurser til å utføre det nødvendige bevaringsarbeidet ut fra det antall gjenstander de forvalter.

5.5 Kultur- og kirkedepartementets styring av bevarings- og sikringsarbeidet ved Nasjonalmuseet (Nasjonalgalleriet)

5.5.1 Bakgrunn

I Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer i Dokument nr. 3:9 (2002–2003) inngikk Nasjonalgalleriet som ett av de fem museene. I 2003 ble Nasjonalgalleriet innlemmet i stiftelsen Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Denne styringsundersøkelsen ser følgelig på styringen av Nasjonalmuseet.

Ideen om et nasjonalmuseum ble først lansert i St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*. Her ble det slått fast at Tullinløkka i Oslo skal være museets hovedbase. I 2001 ble det av Kultur- og kirkedepartementet oppnevnt et interimsstyre med mandat til å legge til rette for den nye institusjonen. I vurderingen av den organisatoriske løsningen la også interimstyret i sin innstilling til grunn at Tullinløkka-området skulle bli museets hovedbase. 1. juli 2003 ble Nasjonalmuseet for kunst opprettet som en stiftelse.

Det var både en kulturpolitisk og en museumsfaglig grunn for opprettelsen av Nasjonalmuseet. Museet skulle gi en sterkere og mer robust kunst- og museumsfaglig plattform, og dermed skulle det bli mulig å nå ut til flere brukergrupper med kunnskap om og forståelse for billedkunst, kunsthåndverk, design og arkitektur (St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4, 2002–2003). Den nye institusjonen skulle ha faglig og økonomisk selvstendighet og frihet i sin virksomhet. Følgelig foreslo interimstyret i innstillingen at museet skulle etableres

som en stiftelse. Stiftelsesformen er vanlig innenfor museumsfeltet, og mange av de største museene, for eksempel Norsk Folkemuseum, er organisert som stiftelser. Erfaringene med stiftelsesformen på museumsområdet er gode, og departementet har ikke større behov for kontroll og instruksjon enn det som kan utøves overfor stiftelser.⁸³ Stiftelsesformen gir institusjonen stor frihet til å handle på faglige premisser. Stiftelsesformen gir også tilstrekkelig formell status, da det i vedtektsform fastsettes ansvarsforhold for stifter, styret og andre samhandlingsparter. En stiftelse er et eget rettssubjekt som er selveiende og ansvarlig for sin egen virksomhet. Staten skulle likevel ha hovedansvar for finansieringen av stiftelsen og ansvar for å skaffe museet formålstjenlige lokaler. Samlingene til Nasjonalgalleriet og Museet for samtidskunst er statens eiendom også i den nye stiftelsen. Samtidig vil de stiftelsene som slutter seg til Nasjonalmuseet, fortsatt ha eiendomsrett til de samlingene som de hadde med seg på det tidspunktet de gikk inn i den nye institusjonen.⁸⁴

De fem institusjonene som i dag utgjør Nasjonalmuseet, hadde før opprettelsen en ulik formell og juridisk status. Nasjonalgalleriet, Museet for samtidskunst og Riksutstillinger⁸⁵ var forvaltningsorganer direkte underlagt Kultur- og kirkedepartementet. De hadde egne styre og vedtekter, men departementet hadde den reelle styringsmakten i institusjonene. Norsk Arkitekturmuseum og Kunstindustrimuseet i Oslo var stiftelser og dermed juridiske personer med vedtekter og styre.

5.5.2 Kultur- og kirkedepartementets styrings-signaler til Nasjonalmuseet

I forbindelse med opprettelsen av stiftelsen Nasjonalmuseet for kunst ble det inngått en avtale mellom staten ved Kultur- og kirkedepartementet og stiftelsen Nasjonalmuseet for kunst. Avtalen utgjør grunnlaget for departementets styring av Nasjonalmuseet.

Ifølge departementet er deres grunnleggende styringsverktøy overfor Nasjonalmuseet de vilkårene departementet setter for bevilgninger fra staten i det årlige tilskuddsbrevet som Nasjonalmuseet mottar. Det står i tilskuddsbrevene til Nasjonalmuseet at museet må tilpasse sin virksomhet til gjeldende budsjettproposisjon og målene i St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap*

83) Jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2002–2003).

84) Jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2002–2003).

85) Riksutstillinger ble innlemmet i Nasjonalmuseet den 1. juli 2005.

og oppleving og St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*. Tilskuddsbrevene gir overordnede målsettinger for Nasjonalmuseets virksomhet, men det er ikke oppført mål med tilhørende krav til måloppnåelse for bevarings- og sikringsarbeidet.

I tilskuddsbrevet til Nasjonalmuseet for 2006 framheves det at museene arbeider i et spenningsfelt mellom bevaring og sikring. Det framkommer ingen konkrete føringer om at museet skal prioritere arbeidet med bevaring og sikring av samlingene. I samsvar med dette framhever også departementet i intervju at formidlingsansvaret har stått høyt på den politiske dagsordenen de siste årene, og at dette kommer til syne i departementets føringer gjennom tilskuddsbrevet. I tilskuddsbrevet for 2007 har det kommet klarere føringer for Nasjonalmuseets arbeid med bevaring og sikring. Der står det at museet skal lage rutiner og planer for hvordan bevarings- og sikringsarbeidet skal innrettes for å oppnå en forsvarlig bevaring og sikring av samlingene. Det forventes at museet har kontroll med og oversikt over samlingene, og at det arbeides målrettet for å bedre dokumentasjonen, bevaringen og sikringen av samlingene.

Riksrevisjonens forrige undersøkelse viste at Kultur- og kirkedepartementet hadde gitt klarere føringer for sikringsarbeidet enn for bevaringsarbeidet ved Nasjonalgalleriet. Kultur- og kirkedepartementet opplyste imidlertid i intervju i 2007 at de retter søkelyset like mye mot bevaring som mot sikring. Departementet påpeker at bevaring og sikring er tett knyttet sammen.

Departementet mener de har god oversikt over bevarings- og sikringssituasjonen ved museet, og de påpeker i intervju at bevaring og sikring er høyest prioritert i styringen. De mener at de har en tett oppfølging av Nasjonalmuseet med hensyn til museets bevarings- og sikringsarbeid. Departementet sier at deres styring med hensyn til bevaring og sikring for Nasjonalmuseet har vist seg å være uavhengig av organisasjonsformen.

5.5.3 Rapportering og oppfølging av Nasjonalmuseet

Undersøkelsen fra 2002 viste at Nasjonalgalleriet ikke rapporterte systematisk om oppnådde resultater innen bevaringsområdet i sin årsrapport, selv om departementet stilte krav om dette. Det ble stilt spørsmål om museets rapportering ga departementet nødvendig informasjon til å kunne vurdere måloppnåelsen innen bevaringsområdet.

I avtalen for opprettelsen av stiftelsen Nasjonalmuseet for kunst står det at Nasjonalmuseet skal utarbeide regnskapsrapporter, årsmelding og budsjettsoknad. Det er ikke stilt noen krav til innhold i disse ut over de retningslinjene som gjelder for alle tilskuddmottakere av statlige tilskudd. I tilskuddsbrevet for 2006 stilles det ingen eksplisitte rapporteringskrav i forbindelse med måloppnåelse og virkninger av tiltak på bevarings- og sikringsområdet, men det står at museet både skal gi tekstomtale og tabelloversikt over oppnådde resultater generelt med tilhørende plantall for 2007. I tilskuddsbrevet for Nasjonalmuseet for 2007 har det kommet mer eksplisitte rapporteringskrav til museets bevarings- og sikringsarbeid. Der står det at museet skal redegjøre for hvilke tiltak som er iverksatt for oppbevaringsforhold og styring av arbeidet med bevaringen og sikringen av samlingene, og dessuten hvilken effekt de iverksatte tiltakene har hatt.

I intervju opplyste Kultur- og kirkedepartementet at årsmeldingen er den viktigste formelle rapporteringen som Nasjonalmuseet gir departementet. Ifølge departementet har årsmeldingen vært en del av de grunnlagsdokumentene som har vært utgangspunkt for budsjettmøter og andre møter i tilknytning til departementets styringsdialog med museet.⁸⁶ Årsmeldingene gir beskrivende informasjon om Nasjonalmuseets aktiviteter, men den inneholder lite systematisk informasjon om resultater og måloppnåelse, eventuelt virkning av tiltak innen bevarings- og sikringsarbeidet. I intervju har også Nasjonalmuseet framholdt at årsmeldingen ikke systematisk omtaler oppnådde resultater innen bevaringsområdet. Undersøkelsen viser også at årsmeldingen ikke har noen naturlig forbindelse med departementets tilskuddsbrev. Det er for eksempel ikke utarbeidet tabelloversikter med sammenlignbare tall over flere år med tilhørende plantall. Departementet opplyser at det av sikkerhetsmessige grunner er enkelte forhold om bevaring og sikring som det ikke rapporteres om i årsmeldingen. Dette fordi årsmeldingen er et allment tilgjengelig dokument. Ifølge departementet har årsmeldingene for de aktuelle årene gitt minst like fyldig informasjon om bevaring og sikring som årsrapporten i 2002.⁸⁷

86) Brev fra Kultur- og kirkedepartementet til Riksrevisjonen av 8. april 2008.

87) Brev fra Kultur- og kirkedepartementet til Riksrevisjonen av 11. januar 2008.

5.5.4 Departementets styringsdialog med Nasjonalmuseet

I tilskuddsbrevet legges premisser for hvordan Nasjonalmuseet skal styres. Når det gjelder faste møtepunkter, avholder departementet hvert år et budsjettmøte i juni. På budsjettmøtet diskuterer museet og departementet museets prioriteringer for det påfølgende året. Departementet kan her komme med sine forventninger og synspunkter på de prioriteringene museet foreslår. Videre er forberedelsen av byggeprosjektet på Tullinløkka formalisert ved møter mellom departementet, museet og Statsbygg. Både departementet og Nasjonalmuseet har i samarbeid med Entra eien- dom og Statsbygg arbeidet med funksjonsanalyse og romprogram til en arkitektkonkurranse for utbyggingsprosjektet. Departementet har også en prosjektdirektør som i all hovedsak arbeider med Nasjonalmuseets byggeprosjekt.⁸⁸

Foruten disse faste møtepunktene arrangeres det møter mellom museet og departementet ad hoc ved behov. Departementet framhever i intervju at dialogen med museet generelt er god og tett, og at de i all sin kommunikasjon med museet for- midler at bevaring og sikring må ha førstepriori- tet. Som eksempel på dette trekker departementet fram at da de i april 2007 ble gjort kjent med en oppdatert analyse av de problematiske magasin- forholdene ved Nasjonalgalleriet, reagerte raskt.⁸⁹ Ifølge departementet ble det i løpet av noen må- neder i 2007 klargjort en midlertidig løsning for å avhjelpe de mest akutte problemene som museet har når det gjelder magasinforhold.

Ifølge departementet er substansen i informasjonen om og kontakten med Nasjonalmuseet for spørsmål knyttet til bevaring og sikring samlet sett bedre enn det som var tilfellet i 2002.⁹⁰

5.5.5 Intern kontroll – risikostyring

Ifølge departementet befinner det seg i en inn- ledende fase når det gjelder å etablere formelle rutiner for risiko- og vesentlighetsvurdering. Departementet vil imidlertid understreke at det i all samhandling med Nasjonalmuseet løpende blir gjort risiko- og vesentlighetsvurderinger knyttet til oppfølging av museets virksomhet. Dette gjelder i særlig grad arbeidet rundt de bygningmessige forholdene. Ifølge departementet er det betydelig risiko forbundet med Nasjonal-

galleri-bygningen, når det gjelder både klima- og brannsikkerhet, noe som kan få konsekvenser for bevaringen og sikringen av samlingene.⁹¹

5.6 Den interne styringen av bevarings- og sikringsarbeidet ved Nasjonalmuseet (Nasjonalgalleriet)

5.6.1 Organisering og ansvarsforhold

Nasjonalmuseet er en stiftelse, og det er styret som skal lede virksomheten i henhold til vedtek- tene. Styret kan ikke instrueres av noen. Styret består av sju medlemmer og fire varamedlemmer. Disse oppnevnes for fire år av gangen og kan ikke ha en sammenhengende funksjonsperiode på mer en åtte år. Styret ansetter daglig leder på åre- mål. Stiftelsen har et valgorgan som blant annet oppnevner fem styremedlemmer og to varamed- lemmer. Valgorganet består av tre representanter som er utpekt av staten, én representant som er utpekt av stiftelsen Norsk Arkitekturmuseum, én representant som er utpekt av stiftelsen Kunst- industrimuseet i Oslo, én representant som er utpekt av institusjonen Fritt ord og én represen- tant som er utpekt av de tilsatte i Nasjonalmuseet for kunst. De øvrige styremedlemmene oppnev- nes av stiftelsens tilsatte. Valgorganet oppnevnes med en funksjonstid på seks år. Stiftelsens første styre ble opprettet av stifteren, det vil si staten ved Kultur- og kirke departementet.

Nasjonalmuseet hadde i 2006 ca. 210 fast an- satte og et budsjett på nesten 216 mill. kroner. Den siste omorganiseringen av Nasjonalmuseet skjedde i 2006, og museet har per januar 2008 seks avdelinger: avdeling for museumstjenester, avdeling for samling og utstilling, avdeling for formidling, avdeling for drift og sikkerhet, av- deling for økonomi og regnskap og avdeling for administrasjon. I tillegg er det én forskningsko- ordinator og direktørens stab og dessuten fagko- ordinatorer som er plassert fritt mellom avdeling samling og utstilling og formidling. Ansvaret for samlingene er delt mellom avdeling samling og utstilling og formidling. Nasjonalmuseet har i dag en egen konserveringsseksjon som ligger under avdeling for museumstjenester. Ved denne avdelingen er konservatorer fra de tidligere fire museene samlet. De overordnede beslutningene med hensyn til bevaringstiltak blir fattet i konser- veringsseksjonen. Nasjonalmuseet ytrer i intervju at ansvaret for bevaring av samlingene internt i museet er tilstrekkelig klarlagt.

88) Brev fra Kultur- og kirke departementet til Riksrevisjonen av 11. januar 2008.

89) Brev fra Kultur- og kirke departementet til Riksrevisjonen av 8. april 2008.

90) Brev fra Kultur- og kirke departementet til Riksrevisjonen av 8. april 2008.

91) Brev fra Kultur- og kirke departementet til Riksrevisjonen av 11. januar 2008.

Nasjonalmuseet fikk i 2006 en egen avdeling for drift og sikkerhet. Fram til februar 2008 ligger ansvaret for sikkerheten ved Nasjonalmuseet under administrasjonssjefen, grunnet personalmessige forhold. Nasjonalmuseet opplyste i intervju at de skulle få en ny sikkerhetssjef fra februar 2008. Sikkerhetssjefen vil ha sikkerhet som fulltidsoppgave, og denne personen blir en del av ledergruppen. Ifølge Nasjonalmuseet er styringslinjene tilstrekkelig klarlagt på sikringsområdet. Museet opplyser at også konservatorene er involvert i sikringsarbeidet.

Nasjonalmuseet mener at den nye organisasjonsformen har påvirket museets arbeid med bevaring og sikring. Avdelingslederen for museumstjenester og sikkerhetssjefen inngår i ledergruppen. Det innebærer at både konserverings- og sikringshensyn blir synliggjort i ledermøtene. Deltakelse i ledergruppen gir gode påvirkningsmuligheter i forbindelse med bevarings- og sikringsarbeidet.

5.6.2 Nasjonalmuseets virksomhetsplanlegging

I tilskuddsbrevet for 2007 står det at museet skal lage planer og rutiner for bevarings- og sikringsarbeidet. Nasjonalmuseet har en strategiplan med avdelingsvise handlingsplaner for perioden 2005–2008. Strategiplanen har et eget punkt om samlingsforvaltning som inneholder flere mål for bevarings- og sikringsarbeidet. For eksempel skal museet sørge for optimale forhold for samlingene, museet skal være ledende innen sikkerhetssystemer, og museet skal flytte samlingene til mer velegnede lokaler. De avdelingsvise handlingsplanene har også satt opp lister med tiltak og kvantitative delmål. For eksempel skal avdeling museumstjenester gjennomgå alle gjenstander i utvalgte og prioriterte magasiner tilknyttet Nasjonalgalleriet og Museet for samtidskunst, og det skal foreligge en tiltaksplan for bedret plassering.⁹² Ifølge museet ligger i tillegg en stor del av planene i budsjettforutsetningene og i forskjellige policydokumenter, som for eksempel utstillingsplanen. I museets budsjettsøknad omtales kommende års satsingsområder. I budsjettsøknaden for 2008 påpeker museet at det har magasiner spredt på ti forskjellige steder, og at samtlige magasiner, allerede før museet ble etablert, var overfylt og hadde generelt dårlige oppbevaringsforhold for museumsgjenstander. Museet melder videre fra om et ekstraordinært behov for økte magasinlokaler i påvente av en permanent magasinløsning. For øvrig opplyste museet i intervju at virksomhetsplanleggingen skjer på ulike leder- og avdelingsmøter. Museet har ingen årsplan.

92) Jf. Strategiplan 2005–2008.

5.6.3 Oversikt over samlingene og bevarings-situasjonen ved Nasjonalgalleriet

Registrering og oversikt over samlingene

Nasjonalmuseet har betydelige restanser innen registrering av museets ulike samlinger. Ifølge Nasjonalmuseet er alle gjenstandene ved Nasjonalgalleriet registrert, men ikke fullstendig på alle nivåer med hensyn til digitalisering, søkbarhet og kvalitetssikring osv. Museet har i dag registrert alle sine kunstverk i tekstdatabasen Imago. Ifølge museet gjenstår det en del arbeid med å få digitalisert tegning- og grafikkksamlingen.

Oversikt over samlingenes tilstand

Nasjonalmuseet opplyste i intervju at det generelt har god oversikt over tilstanden til Nasjonalgalleriets samlinger. Mangler ved gjenstandene oppdages i hovedsak ved utstillinger og gjennom stikkprøver som museet selv gjennomfører. Det er utviklet en egen konserveringsdatabase hvor tilstanden til Nasjonalgalleriets gjenstander er nærmere beskrevet. Museet vurderer imidlertid at det er behov for å utbedre denne databasen.

Oversikt over bygningenes tilstand

Nasjonalmuseet rapporterer til Statsbygg, som er utleier, om eventuelle bygningsmessige forhold ved Nasjonalgalleriet. Som et resultat av den branntekniske risikoanalysen⁹³ er det blitt utarbeidet en tiltaksliste for å forbedre Nasjonalgalleriets brannsikkerhet. Ansvaret for gjennomføring av tiltakene er fordelt mellom Nasjonalmuseet og Statsbygg, men hoveddelen av tiltakene er det Statsbygg som skal gjennomføre og betale.⁹⁴ Ifølge Nasjonalmuseet har Nasjonalgalleriets hovedbygning vært forsømt i mange år. Selv om bygningen ikke egner seg som oppbevaringslokale for museets gjenstander, vil Nasjonalmuseet arbeide for å beholde det gamle galleriet så lenge som mulig. Optimale bevaringsforhold kan likevel bare oppnås ved nybygg.

5.6.4 Faglige plandokumenter og rutiner for inn- og utlån av gjenstander

Nasjonalmuseet sier i intervju at det mangler en bevaringsplan, men museet vil utarbeide en samlingsoversikt i 2008. Denne vil bli første steg i utarbeidelsen av en slik plan. Museet har ingen sikringsplan, men det har en kriseplan for Nasjonalgalleriets samlinger ved vannlekkasje, flom,

93) NEAS Brannconsult AS, 8. desember 2006, *Nasjonalgalleriet, brannteknisk risikoanalyse*.

94) Brev med vedlegg fra Kultur- og kirkedepartementet til Riksrevisjonen av 8. april 2008.

brann, tyveri og liknende. Det har også vært gjennomført en sikkerhetsanalyse ved Nasjonalgalleriet som omfattet både brann-, tyveri og klimaforhold.⁹⁵ Det finnes faste rutiner og klare ansvarsforhold ved inn- og utlån av gjenstander til og fra museet.

5.6.5 Kompetanse

Ifølge Nasjonalmuseet er konserveringskompetansen på et høyt nivå. Museet mangler fortsatt kompetanse innen skulpturkonservering. Nasjonalmuseet har fått en ekstra objektkonservator, men opplyser at det fremdeles har behov for mer ressurser til bevaringsarbeidet. Nye arbeidsmetoder ved museet gjør at konservatorene i dag involveres i flere ledd av arbeidet med de ulike samlingene enn tidligere. Nasjonalmuseet mener at dette har styrket kompetansen ved museet, men denne måten å arbeide på krever også mer ressurser. Museets kompetanse er videreutviklet når det gjelder håndtering, bevaring og frakt av gjenstander.⁹⁶

Sikringskompetansen ved museet karakteriseres som god og vil bli ytterligere styrket når den nye sikkerhetssjefen kommer i 2008. Nasjonalmuseet bruker for øvrig i enkelte tilfeller eksterne konsulenter til å utrede sikringsforholdene ved museet.

95) Nasjonalmuseet framholdt i intervju at det har en evakueringsplan.

96) Brev fra Nasjonalmuseet til Kultur- og kirke departementet av 1. august 2006.

6 Vurderinger

I 2002 ble det påpekt svakheter i bevaringen og sikringen av samlingene ved flere statlige museer. Etter Riksrevisjonens undersøkelse i 2002 ble det iverksatt en rekke tiltak for å bedre forholdene for museenes samlinger. Det finnes derfor flere eksempler på forbedringer ved museene. Samtidig viser undersøkelsen at museenes samlinger i flere tilfeller fortsatt oppbevares under lite gunstige bevarings- og sikringsforhold. Undersøkelsen viser også enkelte svakheter ved departementenes styring når det gjelder oppfølging og rapportering fra virksomhetene, samt den interne styringen av museenes bevarings- og sikringsarbeid.

6.1 Bevaringen og sikringen av museenes samlinger

6.1.1 Bedre, men fortsatt utilfredsstillende bevaring og sikring av samlingene

Den nye undersøkelsen viser at de fire museenes samlinger fortsatt i flere tilfeller oppbevares under forhold som gir utilstrekkelig beskyttelse mot nedbrytende faktorer. Ved flere museer bærer deler av samlingene preg av mangel på både direkte konservering og preventive tiltak. Det har imidlertid skjedd viktige forbedringer ved de fleste museene, og selv om oppbevaringsforholdene er ugunstige, viser ikke gjenstandene i samlingene tegn til omfattende skader. Nedbrytende prosesser løper imidlertid ofte langsomt. Forsatt utilfredsstillende oppbevaring under dårlige forhold må forventes å medføre større skader på gjenstandene over tid.

Generelt har det skjedd flere positive endringer på sikringsområdet enn på bevaringsområdet ved alle museene siden forrige undersøkelse. Sikkerhetstilstanden kan karakteriseres som bedre enn bevaringsforholdene ved de fleste museene. Sikringsforholdene ved Nasjonalgalleriet karakteriseres som gode. I mange tilfeller er det enklere og mindre ressurskrevende å iverksette sikringstiltak enn bevaringsrettede tiltak.

Undersøkelsen viser at forholdene med hensyn til bevaring ved de naturhistoriske samlingene – Naturhistorisk museum i Oslo og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum – på

flere områder er verre enn ved de andre museene. Riktignok har det ved Naturhistorisk museum i Oslo skjedd noen viktige forbedringer innen både bevaring og sikring gjennom *Revita*-prosjektet. Museet har for eksempel lagt ned mye arbeid i å forbedre tørrmagasinet for insektsamlingen sin. Likevel er magasinforholdene fortsatt svært dårlige. Magasinene er til dels overfylte, og på grunn av plassmangel oppbevares materiale i korridorer, på loft, i garasjer og i containere. I våtmagasinet for insekter oppbevares anslagsvis 2200 liter sprit i et overfylt rom med elektrisk panelovn like ved hyllene med spritglass. Dette representerer en stor brannfare. Samlingene er også i dårlig forfatning ved Naturhistorisk museum. En del av gjenstandene oppbevares under forhold som vil kunne forringe gjenstandenes informasjonsverdi for framtidig forskning. Også ved De naturhistoriske samlingene i Bergen oppbevares samlinger på uegnede steder, som på loft med store temperatursvingninger. Enkelte gjenstander her viser tydelige tegn på skader etter både ugunstige klimaforhold og for kraftig lys. I denne sammenhengen må det nevnes at det ikke har vært samme tradisjon for å ansette personale med spesialkompetanse innen bevaring ved naturhistoriske museer som ved kulturhistoriske museer. Naturhistoriske museer har også ofte både svært store samlinger og stor tilvekst som gir ekstra utfordringer med tanke på oppbevaringsplass, organisering og økonomi.

Ved Kulturhistorisk museum i Oslo har det skjedd mange positive endringer på områder som har betydning for bevarings- og sikringsforholdene, og tilstanden kan karakteriseres som relativt god på flere områder. Mye av grunnen til forbedringene er at deler av samlingene flyttes til spesialtilpassede magasiner i løpet av 2008/2009. Videre har museet fått utført en hel del innen opprydding, sortering og digitalisering i regi av *Revita*-prosjektet. Selv om magasinforholdene ved museet er betydelig forbedret på enkelte områder siden forrige undersøkelse, er imidlertid tilstanden på gjenstandsmaterialet fortsatt lite tilfredsstillende og har et stort behov for konservering.

Ved Bergen Museum har det skjedd forbedringer i bevaringen og sikringen i flere magasiner. Flest

forbedringer er observert ved De kulturhistoriske samlingene. Det er imidlertid fortsatt store svakheter både innen bevaring og sikring ved begge samlingsavdelingene ved Bergen Museum. Ved De kulturhistoriske samlingene er magasinforholdene blitt noe bedre siden forrige undersøkelse, men samlingene er fortsatt i til dels dårlig forfatning og har behov for konservering.

Ved Nasjonalgalleriet, som nå er en del av Nasjonalmuseet, har det skjedd få positive endringer i bevarings- og sikringsforholdene siden forrige undersøkelse. Tilstanden ved Nasjonalgalleriet er imidlertid fortsatt bedre på de fleste områder, spesielt innen sikring, sammenliknet med de andre museene. Nasjonalgalleriets samlinger er også fortsatt i relativt god forfatning, til tross for at de oppbevares under lite gunstige magasinforhold.

Mangler ved oppbevaringsforhold er i vesentlig grad relatert til bygningmessige forhold ved museene. Dårlig vedlikeholdte bygninger og uegnede lokaler reduserer muligheten for å skape gode bevaringsforhold. Flere bygninger er verneverdige, og det begrenser muligheten for ombygginger som vil bedre bevaringsmiljøet. Nasjonalgalleriets bygning vil for eksempel ikke tåle regulering av klimaet til et tilfredsstillende nivå for gjenstandene. Det er likevel mulig for museene å gjennomføre ytterligere tiltak av ulik karakter og av ulikt omfang for å bedre bevaringen og sikringen. Et eksempel på dette er De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum, som gjennom relativt enkle tiltak, som opprydding og omorganisering, har bedret oppbevaringsforholdene for noen samlinger. Installasjon av brannslukkingsapparater, som er gjort ved Nasjonalgalleriet, er også et eksempel på et tiltak som krever lite ressurser. For bevaringen og sikringen av samlingene er det viktig å utføre både enkle og omfattende tiltak. Flere bevarings- og sikringstiltak ved museene er midlertidige og vil kunne være forgjeves hvis de ikke på sikt får en bedre og mer permanent løsning. Spesielt vil gjenstander ved Naturhistorisk museum i Oslo kunne forringes dersom de ikke får bedre oppbevaringsforhold.

I Innst. S. nr. 102 (2003–2004) framheves det at dersom ikke museenes samlinger blir bevart og sikret på en tilfredsstillende måte, kan viktige kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdier gå tapt. På bakgrunn av de manglene som er avdekket gjennom den nye undersøkelsen, kan det stilles spørsmål ved om bevaringen og sikringen

av samlingene ved de fire museene er i tråd med Stortingets forutsetninger på området.

6.2 Styringen av arbeidet med bevaringen og sikringen av museenes samlinger

6.2.1 Svakheter i Kunnskapsdepartementets og Kultur- og kirkedepartementets oppfølging av bevarings- og sikringsarbeidet ved museene

Kunnskapsdepartementet

Undersøkelsen viser forbedringer i departementets og universitetenes styring av universitetsmuseene siden Riksrevisjonens undersøkelse i 2002. Den nye undersøkelsen viser at både Kunnskapsdepartementet og ledelsen ved universitetene i Oslo og Bergen gir flere faglige føringer for universitetsmuseenes virksomhet enn i 2002. Museene får dermed i større grad fastlagt rammer for og krav til arbeidet med å bevare og sikre samlingene sine enn de gjorde tidligere. Undersøkelsen avdekker imidlertid fortsatt svakheter i styringssystemet. Det synes å være et forbedringspotensial med hensyn til rapporteringskrav for bevarings- og sikringsarbeidet og skriftlige rapporteringsrutiner for dette fra universitetsmuseene. Undersøkelsen viser at det ikke er fullstendig sammenheng mellom museenes virksomhetsplaner og årsrapporter, og rapporteringsrutinene varierer mellom de tre universitetsmuseene. UiB og Bergen Museum har de største manglene på dette området. Det kan stilles spørsmål ved om UiB, og dermed Kunnskapsdepartementet, får tilstrekkelig informasjon om Bergen Museums arbeid med bevaring og sikring. Det kan være avgjørende for en tilfredsstillende styring av museene at det er innarbeidet gode skriftlige rapporteringsrutiner. Mer skriftlig og systematisk rapportering om museenes arbeid vil i større grad sikre at målene for bevaring og sikring nås.

Undersøkelsen i 2007 viser at det er en formell styringsdialog mellom Kunnskapsdepartementet og universitetsledelsen og mellom universitetsledelsen og museumsledelsen. For å opprettholde den positive tendensen i bevarings- og sikringsforholdene ved museene som feltundersøkelsen viser, vil Riksrevisjonen understreke betydningen av at Kunnskapsdepartementet fortsatt aktivt følger opp museenes bevarings- og sikringsarbeid til situasjonen ved museene er tilfredsstillende.

Kultur- og kirkedepartementet

I 2002 rapporterte ikke Nasjonalgalleriet i sin årsrapport systematisk om oppnådde resultater innen bevaringsområdet. Den nye undersøkelsen viser at Nasjonalmuseet ikke rapporterer systematisk om oppnådde mål og resultater innen bevaring og sikring i sin årsmelding, som utgjør museets viktigste formelle rapportering til departementet. Departementet har heller ikke stilt krav om rapportering om oppnådde resultater. Dette gir departementet mindre muligheter til å vurdere og følge opp Nasjonalmuseets måloppnåelse. Først i 2007 ba departementet museet om å rapportere om gjennomførte tiltak innen bevaring og sikring og resultatene av disse. Etersom årsmeldingen ikke gir systematisk informasjon om resultater knyttet til bevaringen og sikringen ved Nasjonalmuseet, synes det å være behov for supplerende skriftlig rapportering om disse forholdene til departementet for å sikre at målene for bevaring og sikring ved museet nås.

Kultur- og kirkedepartementets dialog med Nasjonalmuseet synes hovedsakelig å skje gjennom muntlig dialog og møter. Det er imidlertid i liten grad utarbeidet formelle rutiner eller systematikk for hvordan mål og resultater skal følges opp. Både departementet og museet vurderer imidlertid dialogen som god, og det er positivt. Riksrevisjonen mener likevel at det er grunn til å stille spørsmål ved om Kultur- og kirkedepartementet samlet sett får informasjon til å kunne sikre at målene for bevaring og sikring nås.

Oppsummering

Stortinget har presisert betydningen av bevaring og sikring av museenes samlinger, og museenes viktige oppgave med å ta vare på de kulturelle, kunstneriske og naturhistoriske verdier fra tidligere tider. Resultatene fra feltundersøkelsen viser at det fortsatt er svakheter ved museenes bevarings- og sikringsforhold, til tross for at det er iverksatt flere tiltak. Undersøkelsen viser at det har skjedd forbedringer i den overordnede styringen fra Kunnskapsdepartementet side, og at Kultur- og kirkedepartementet har en tett dialog med Nasjonalmuseet. Samtidig viser undersøkelsen at det fortsatt er utfordringer og forbedringspotensial knyttet til rapporteringsrutinene ved begge departementene. Departementene har i samarbeid med virksomhetene et ansvar for å etablere en god rapporteringsform. En mer systematisk rapportering og oppfølging av bevarings- og sikringsarbeidet vurderes som nødvendig for å ha best mulig kontroll med bevarings- og sikringsforholdene ved museene. Det er også viktig for å

sikre at bevarings- og sikringstiltakene innrettes på en effektiv måte, og at de overordnede målene om en forsvarlig oppbevaring og sikring av museumssamlingene nås.

6.2.2 Svakheter i den interne styringen av arbeidet med bevaringen og sikringen av samlingene

Svakheter i planarbeidet ved universitetsmuseet i Bergen

Undersøkelsen viser at den generelle planleggingen av museumsvirksomheten og planleggingen av bevarings- og sikringsarbeidet varierer mellom de tre universitetsmuseene. Når det gjelder den generelle virksomhetsplanleggingen, viser undersøkelsen at UiO og universitetsmuseene i Oslo utarbeider flere virksomhetsplaner til den operative styringen av museumsvirksomheten enn det UiB og Bergen Museum gjør. Bergen Museum har ikke i samme grad som universitetsmuseene i Oslo utdypet og konkretisert hvordan museet skal oppnå de målene og gjennomføre de oppdragene innen bevaring og sikring som er fastsatt for virksomheten. Det er da heller ikke angitt hvordan resultater skal følges opp, rapporteres og kontrolleres. Dette gir UiB begrensede muligheter til å vurdere og følge opp Bergen Museums måloppnåelse. Undersøkelsen viser dessuten at rutiner med hensyn til vurdering av risiko ikke er tatt fullstendig inn som styringsverktøy i universitetenes eller museenes virksomhetsplanlegging. Dette øker risikoen for at ressursene ikke utnyttes på en effektiv måte, og at målene for virksomhetene ikke nås.

Undersøkelsen viser at universitetsmuseene i Oslo har utarbeidet planer for bevarings- og sikringsarbeidet, men at Bergen Museum mangler en slik plan. Undersøkelsen har også påvist mangler ved Bergen Museum knyttet til planverk for sikring mot brann og tyveri og redningsplaner for museets samlinger ved krisesituasjoner. Kompetansen ved museet innen bevaring er også fortsatt til dels mangelfull.

De naturhistoriske museene synes ikke på samme måte som de kulturhistoriske museene å ha tradisjon for tilsetting av personale med spesialkompetanse innen konservering. Dette kan bidra til å forklare hvorfor forholdene ved de naturhistoriske samlingene på enkelte områder er dårligere enn ved de kulturhistoriske museene. Manglende planer for bevaring og sikring av samlingene bidrar trolig også til manglende måloppnåelse.

NIKUs feltundersøkelse viser at det på tross av flere tiltak innen bevaring og sikring fremdeles er store svakheter på begge disse feltene ved De kulturhistoriske samlingene og De naturhistoriske samlingene ved Bergen Museum. På bakgrunn av de mangler undersøkelsen har avdekket, er det grunn til å stille spørsmål ved om UiB og Bergen Museum har hatt den nødvendige planmessigheten i styringen av arbeidet med bevaring og sikring av samlingene.

Uklare ansvarsforhold ved universitetsmuseene i Oslo og Bergen

Undersøkelsen viser at det fortsatt hefter enkelte utfordringer med hensyn til klargjøring av ansvar og myndighet for bevaring og sikring. Ved Bergen Museum er det opp til den enkelte samlingsansvarlige å ta stilling til hvordan arbeidet med bevaring skal prioriteres. Dette kan føre til ulik prioritering av bevaringsarbeidet innenfor de ulike samlingene ved museet. Begge universitetsmuseene i Oslo har opplyst at de opplever det som problematisk at museumsledelsens reelle ansvar i forbindelse med sikringsspørsmål ikke står i forhold til beslutningsmyndigheten på området. Naturhistorisk museum i Oslo har uttrykt spesielt stor bekymring når det gjelder brann- og eksplosjonsfaren ved den uisolerte garasjen hvor det oppbevares insekter på sprit. På denne måten kan det fortsatt stilles spørsmål ved om ansvar og myndighet for bevaring og sikring er tilstrekkelig klarlagt.

Nasjonalmuseet (Nasjonalgalleriet)

Riksrevisjonens forrige undersøkelse viste at Nasjonalgalleriet ikke hadde utarbeidet noen helhetlige virksomhetsplaner. Den oppfølgende undersøkelsen viser at heller ikke Nasjonalmuseet har utarbeidet slike planer for sin virksomhet. Museet har en strategiplan og avdelingsvise handlingsplaner. Det er imidlertid ikke synliggjort nærmere hvordan museet prioriterer mellom de ulike planene på overordnet nivå. Museet har heller ikke utdypet og konkretisert ytterligere hvordan museet skal oppnå de målene og gjennomføre de oppdragene som er fastsatt for virksomheten innen bevaring og sikring. Nasjonalmuseet har derfor ikke noe helhetlig planverktøy for å sikre at museet når de overordnede målene departementet har fastsatt. Dette kan gjøre det vanskelig for Kultur- og kirke departementet å følge opp og vurdere Nasjonalmuseets mål og prioriteringer.

Også når det gjelder Nasjonalmuseet, har undersøkelsen påvist mangler knyttet til planverk for bevaring. Dette kan øke risikoen for at Nasjonal-

museet ikke organiserer eller iverksetter tiltak for bevaring og sikring på en god måte.

Undersøkelsen viser at Nasjonalmuseet i 2007 fremdeles mangler kompetanse innen skulpturkonservering. Dette kan begrense museets mulighet til å iverksette nødvendige bevaringstiltak innen skulpturkonservering.

Referanseliste

Litteraturlisten gjengir de mest sentrale dokumentene som det er henvist til i undersøkelsen.

Lover

Lov av 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler

Stortingsproposisjoner

St.prp. nr. 1 (2006-07) og St.prp. nr. 1 (2007-08) til Kultur- og kirkedepartementet

St.prp. nr. 1 (2006-07) og St.prp. nr. 1 (2007-08) til Kunnskapsdepartementet

St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2002–2003)

Stortingsmeldinger

St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*

St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*

St.meld. nr. 15 (2007-2008) *Tingenes tale – Universitetsmuseene*

Dokument til Stortinget

Dok. nr. 3:9 (2002-2003) *Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer*

Andre innstillinger

Innst. S. nr. 102 (2003–2004) *Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av bevaringen og sikringen av samlingene ved fem statlige museer*

Innst. S. nr. 113 (2006-2007) *Innstilling fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner behandlet i Stortinget*

Norges offentlige utredninger

NOU 2006:8 *Kunnskap for fellesskapet*

Generelle reglement og retningslinjer

Reglement for økonomistyring i staten av 12. desember 2003 med endringer av 21. desember 2005 og 14. november 2006

Bestemmelser om økonomistyring i staten av 12. desember 2003

Faglitteratur mv.

Norsk museumsutvikling skriftserie 8-1998. *Ta vare på gjenstandene!*

Norsk museumsutvikling skriftserie 8-2000. *Museer imellom.*

Tilstandsregistrering av museer og samlinger, feltskjema, Norsk museumsutvikling 2000.

Manual for utfylling av registreringsskjema for sikring og bevaring av universitetsmuseenes samlinger, UHR.

285 18 4 588 3 6 554 735 394 216 2 577 634 492

241 491

Trykk: Lobo Media AS 2008

Riksrevisjonen
Pilestredet 42
Postboks 8130 Dep
0032 Oslo

sentralbord 22 24 10 00
telefaks 22 24 10 01
riksrevisjonen@riksrevisjonen.no

www.riksrevisjonen.no

23 257 -3 918 240 1 255 712 474 320 120 3 924 22 781 329 781 52